

Več kot šest tisoč pionirjev iz Slovenije in Jugoslavije se je minulo soboto zbralo v Vasi — Fari pri Kočevju na že tradicionalnem zboru jugoslovanskih pionirjev, ki ga vsako leto v drugem kraju organizira Zveza prijateljev mladine Slovenije.

Že tako prisrčnem srečanju, po razpoloženju in po številu udeležencev, ki se je odvijalo na enem prvih osvobojenih ozemelj pred štirinajdesetimi leti in kjer ni bilo kraja, v katerem ne bi takrat delovala pionirska četa ali vsaj pionirska skupina... je dal posebno dragoceno vsebino zaključek »Pohoda pionirjev na osvobojeno ozemlje 1942«.

Petipetdeset dni je trajal pohod in več kot petdeset tisoč pionirjev, mladincev, borcev, pripadnikov teritorialnih enot in zveze rezervnih vojaških starešin, je premerilo kar tisoč šeststo

ZBOR JUGOSLOVANSKIH PIONIRJEV

kilometrov poti z eno samo željo in z enim samim ciljem, da bi razvijali in negovali revolucionarna izročila narodnoosvobodilnega boja.

Z raportom »Pohoda pionirjev na osvobojeno ozemlje 1942« in »Kurirčkove pošte 1976«, ki ga je sprejel predsednik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Janko Rudolf, je bil sklenjen deveti zbor jugoslovanskih pionirjev, na katerem je slavnostne besede spregovoril Stane Re- par, predsednik Zveze pionirjev Slovenije.

O samem zboru, katerega pokroviteljice so bile ribniška, kočevska in delniška občina ter o vseh, ki so vanj vtkali mnogo truda in mnogo ljubezni, pa o sprejemu delegacij najmlajših iz bratskih republik in pokrajin dan poprej v Ribnici in Kočevju, bomo obširneje spregovorili v reportažnem zapisu »Lepo je v naši domovini biti mlad«, ki ga bomo objavili v prihodnji številki našega časnika.

Foto: JANEZ ZRNEC

TV 15

LETO XIV. — Št. 25

24. VI. 1976

NEGOVANJE TRADICIJ NOB

Negovanje revolucionarnih vrednot je neločljivo od vsakdanjega življenja, dela v službi, naporov za razvijanje samoupravljanja, družbenega življenja, prostega časa in vsega tistega, kar pomeni življenje delovnega človeka. Negovanja in razvijanja revolucionarnih vrednot v združenem delu se je treba lotiti kot stalne in sistematične naloge, ne pa samo občasno, od proslave do proslave.

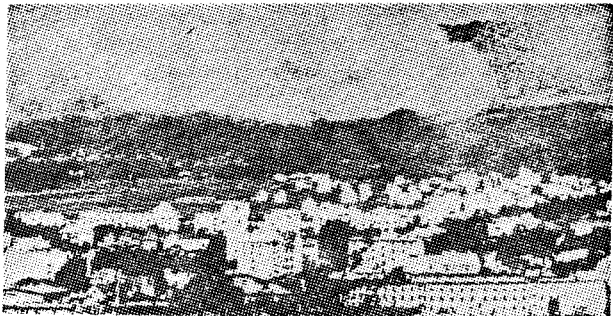
Ob kritičnem pregledu dosedanjih rezultatov in izkustev ugotavljamo, da pomeni največjo pomanjkljivost prav kampanjska oblika teh dejavnosti. Manjkata torej organiziranost in močnejša programska usmerjenost, ki bi zagotovile kontinuiteto v negovanju revolucionarnih tradicij. Programi so pogostokrat improvizirani, ponekod pa pogrešamo pravo idejnopolitično vsebino in strokovno izvedbo akcij.

Vrednote, ki izvirajo iz NOB so moralne in etične; v razvoju naše družbe jih ni moč nadomestiti. V tem je zajeta tudi potreba po gojitvi bratstva in enotnosti in utrjevanju samoupravljanja, kar ostaja stalna naloga, ki ne more zastareti.

Še vedno imamo organizacije združenega dela, v katerih vprašanja resnične enakopravnosti že dolgo niso imeli na dnevnem redu. Sicer smo na tem področju dosegli že mnogo, toda v razvijanju enakopravnosti je treba iti dalje in to brez formalističnega načina reševanja vseh vprašanj.

Negovanje revolucionarne zavesti ni namenjeno samemu sebi, marveč tisto, kar je potrebno za dviganje idejne zavesti delavcev, ki jih moramo usposablja- ti za nadaljnjo graditev samoupravnega socializma. Te naloge pa ne moremo reševati samo s proslavami. Revolucionarne tradicije moramo negovati tako, da bodo vtkane v vse življenje.

S seje pokrajinskega odbora ZZB NOV in Zveze sindikatov Vojvodine

VSEM DELOVNIM LJUDEM
IN OBČANOM ISKRENO ČESTITAMO
OB 22. JUNIJU
PRAZNIKU OBČINE
SIŠKA

VABIMO VAS NA NAŠE SKUPNO PRAZNOVANJE V SPOMIN
35-LETNICE VSTAJE, USTANOVITVE RAŠISKE ČETE IN POŽIGA
PRVE SLOVENSKE VASI RAŠICE
V SOBOTO, 26. JUNIJA 1976 NA RAŠICO

Skupščina in družbenopolitične organizacije, občine
Ljubljana-Siška

Spomin na Fossombrone

str. 4

Reportaža za »TV 15«

Naš skupni ponos

str. 5

Svobodnjak z Artič

str. 6

Večer z mladimi literati

str. 7

Kasteličeva družina

str. 15

Bolničarka Vislava

Odmev na sestavek »O saniteti na Primorskem«

Že dolgo je tega, kar sem v »TV 15« bral prispevek o saniteti na Primorskem, o partizanskih bolnišnicah in o narodnoosvobodilnem boju nasploh na Goriškem. V zvezi s tem vam želim povedati nekaj spominov na bolnišnico v Skriljah, kjer sem se sam zdravil.

Ranjen sem bil v Vrtojbi 15. septembra 1943. leta kot borec prve čete prvega goriškega bataljona in takrat so me prepeljali v Skrilje.

Neko popoldne, med 24. in 27. septembrom je moralo biti, pa so začeli bolnišnico prazniti. Vsi, ki so lahko hodili, so odšli. Na voljo sta bila dva ambulantna avtomobila. Enega je vozil neki italijanski letalec, drugega pa Julko Klančič iz Mirna pri Gorici. Ker nisem mogel niti sedeti, sem ostal z drugimi hudo ranjenimi v bolnišnici. Ranjen sem bil v hrbtenico in nog niti čutil nisem. Na nek način je bila to tudi moja sreča. Kasneje sem zvedel, da so en avtomobil Nemci v vasi Podnanos zajeli (takrat se je imenovala Sentvid) zajeli in vse pobili, drugi jim je menda uspel uiti.

Še isti dan so prišli Nemci tudi v bolnišnico. V sobi nas je bilo devet: pet italijanskih partizanov, neki Jožef iz Jamelj, stara ženica z Vogrskega, neki ujeti Nemec in jaz, ki sem imel takrat šestnajst let.

Najprej so Nemci odpeljali svojega rojaka. Nato so se vrnili in odpeljali partizane, ki so jih kasneje utopili v vodnjaku v vasi Brje. Mene in staro ženico so pustili.

Naslednjega dne je ob štirih zjutraj prišel v bolnišnico pogumen partizan iz Vrtojbe po imenu Beč. Slišal sem, da je kasneje padel. Bil je ranjen v stegno in za silo smo ga obvezali. Nato je odšel. Dopoldne je prišlo nekaj vaščanov, ki so odpeljali staro ženico v bolnišnico v Ajdovščino. Pome so prišli zvečer. Neka vaščanka in bolničarka Vislava sta me skrili pod stopnice neke hiše v Skriljah. Nekaj časa me je zdravil partizanski zdravnik. Govoril je srbohrvaško, njegovega imena pa nisem zvedel.

Visavin stric, ki je izgubil nogo že v prvi svetovni vojni, in njegova nečakinja sta me negovala. V hiši sem ostal do konca januarja 1944. Ko sem si opomogel, me je mama na kolesu odpeljala domov v Rupo pri Mirnu.

V začetku decembra 1943, sem prišel v ilegalno bolnišnico v Gorici, kjer so mi operirali nogo in mi vzeli iz nje košček železa. Domov sem se vrnil 24. decembra in ostal do konca januarja leta 1944. Ko sem ozdravel, sem odšel v Kosovelovo brigado in ostal v njej do 22. julija, dokler nisem bil na Vojskem ranjen v nogo in so me odpeljali v bolnišnico Franjo. Od tam sem odšel v »Pavlo« v Mrzlo Rupo, nato pa v Bari. Kasneje, 12. februarja, sem se vrnil v domovino kot borec 3. brdskega divizion 1. artilerijske brigade. V njej sem ostal do razpusta.

Jaz in bolničarka Vislava sva zadnja zapustila bolnišnico v Skriljah. Bolničarka dela danes menda v ljubljanski splošni bolnišnici. Zelo rad bi jo videl, če je še živa, da se ji zahvalim za vse, kar mi je storila v tistem času. Poškodba pa je bila kar huda, saj imam danes posledice: hrome noge.

JOŽEF FERLAT
OPČINE

Od 27 nas je ostalo le še 8

Kljub letom in izčrpanosti smo še vedno aktivni v družbenopolitičnih organizacijah

Minilo je trideset let, kar je 10. februarja 1943. leta odšlo iz Predmeje nad Ajdovščino k partizanom devet fantov in osemnajst mož... Vsi smo bili oboroženi z lovskimi, avstrijskimi in italijanskimi puškami. Razporedili so nas v bataljon, ki je nosil ime Simona Gregorčiča, pa v Cankarjevo, Tomšičevo in Gubčevo brigado.

Osemnajst mož je takrat doma pustilo trideset neprisrčnih otrok od enega do enajst let starosti.

Padlo je šest mož in štirje fantje... in tako vam danes pošiljamo le fotografijo preživelih borcev iz Predmeje nad Ajdovščino (vsi smo se ude-

ležili legendarne bitke v Jelenovem žlebu!). Na fotografiji ni Antona Cesnika, ki je zaradi bolezni, posledice prestanega trpljenja v narodnoosvobodilnem boju, že petnajst let priklenjen na posteljo.

Kljub letom in izčrpanosti smo še vedno aktivni v družbenopolitičnih organizacijah.

IVAN BIZJAK
IVAN POLJANC
JELKO ZONAT

Spomini na Majdo

Odmev na sestavek »Učna ura NOB«

Ze nekajkrat sem zasledil sestavke tovarišice Milene Strajnarjeve, v katerih je pisala o dijaškem domu Majde Silc v Smihelu pri Novem mestu. Po zadnjem, ki je nosil naslov »Učna ura NOB«, sem se odločil, da napišem to pismo.

Doma sem iz Bele vode v Loškem potoku in ker sem kot domačin dobro poznal notranjske in kočevske gozdove, so me po vstopu v narodnoosvobodilno vojsko razporedili za kurirja kurirske postaje TV 11 v Veliki gori blizu Jelenovega žleba. Po nemški ofenzivi je bila naša postaja premeščena v Lazec pri Loškem potoku. V tem času sem na partijskem tečaju spoznal Majdo... Nismo vedeli, kako se piše in ne od kje je doma, za nas je bila partizanka Majda in vsaka njena beseda je bila za nas dragocena.

Zelo nam je bilo hudo, ko smo zvedeli, da je padla in kmalu zatem smo v spomin nanjo prepeli njeno pesem »Vstani mladina in stoj kakor hrast«.

V spomin na Majdo sem za stenski časopis napisal pesem »Partizanska«, ki vam jo pošiljam. Prav tako pošiljam pesem »Svoboda«, ki sem jo napisal 9. maja v osvobojenem Logatcu, ko sem

bil komandir zaščitne čete Notranjsko-ribniškega okrožja.

Morda bi pesmi popravili in objavili v »TV 15«, honorar pa pošljite dijaškemu domu Majde Silc v Smihelu pri Novem mestu, ki tako lepo razvija in neguje naša revolucionarna izročila.

RUDI MAKOLIČ-ADAM
MIKLOŠICEVA 21
P. MURSKA SOBOTA

ODGOVOR UREDNIŠTVA:

Pesmi smo odstopili tovarišu Črtomirju Sinkovcu, glavnemu in odgovornemu uredniku revije »Borec«, ki v našem časniku ureja »Partizansko ljudsko pesem«.

Še o »mladoletnih borcih NOV«

Prikrajšani smo za marsikaj in za takšen odnos ni opravičila

Pišem vam zato, ker vprašanje mladoletnih udeležencev NOV še zdaleč ni rešeno.

Začet bom kar pri podjetju, kjer sem zaposlen. Mislim, da je to edino podjetje v Sloveniji, ki v svojem pravilniku nima dva dni dopusta kot dodatek za tiste borce NOV, ki so vstopili v partizanske vrste leta 1944. »Tega ni ne v zveznem in ne v republiškem zakonu!« se je glasilo odgovor na moje vprašanje, zakaj tega ne uredijo.

Mar je delež tistih, ki smo odšli v boj za svobodo (jaz, na primer, maja 1944. leta!) res tako nepomemben?

Kaj smo imeli mi, mladoletni borci NOV, od življenja? Pred vstopom nič, saj je bila vojna! Po vstopu v narodnoosvobodilni boj toliko manj! Po končani vojni pa je bilo treba obnoviti porušeno domovino! Za nami so torej leta, ko smo delali tudi po dvanajst ur na dan, pa vse sobote in veliko nedelj... Izčrpani smo, saj smo domovini dali tudi zdravje! Še nekaj bi rad povedal: le redki posamezniki so bili dovolj vztrajni, da so si pridobili nekaj izobrazbe, večina nas je prikrajšana tudi za to!

Prikrajšani smo torej za marsikaj in za takšen odnos ni opravičila!

Tovariški pozdrav, pa brez zamere!

MIHAEL SLIVAR
SLANDROVA 9
P. VELENJE

PRIPIS UREDNIŠTVA

Pravice za vse zaposlene v organizacijah združenega dela se določajo s pravilniki. Slednje sprejemajo samoupravni organi delovne organizacije, seveda v okviru ustreznega zakona oziroma samoupravnih sporazumov, ki določajo delavčeve pravice. Kako je posamezna organizacija združenega dela uredila, na primer, določanje dopustov za udeležence narodnoosvobodilnega boja, je njena stvar! Udeleženci narodnoosvobodilnega boja namreč nimajo posebnih pravic pri določanju dopustov, razen »nosilcev spomenice 1941«, ki jim po zakonu pripada najmanj trideset delovnih dni dopusta.

In kaj je moč storiti?

Vemo, da obstaja možnost tudi tako imenovanih solidarnostnih odločitev, ki jih lahko sprejmejo delavci nekega podjetja. (O tem govori nedavna odločitev delavcev beograjske konfekcije »Kluze«, o kateri je poročalo dnevno časopisje!) Za tovrstne humane odločitve pa je potreben zrel, socialistično naravnan samoupravljalec... Saj mora breme, če temu lahko tako rečemo, takšnih odločitev nositi sleherni član organizacije združenega dela, ki se je odločil pomagati. Čeprav mislimo, da to ni pot za reševanje vprašanj mladoletnih borcev narodnoosvobodilne vojske!

pogovori

Piše: SILVO TERSEK

»Rekel boš, da smo invalidi neragači. Jaz pa ti rečem: Nepravilnosti nas razburjajo in pomanjkanje tistih človeških kreposti, ki jih človek z vsem dobrim obložen, tako mimogrede spregleda.

Poslali so mi obvestilo za sistematski zdravniški pregled. Ne, takšne pozornosti do takrat nisem bil vajen. Na berle sem se oprl in odšel v ambulantno. Zdravnik in sestra sta bila prijazna, da je bilo lahko človeku prijetno pri srcu. Napisali so mi nekaj napotnic za posebne preglede. Tudi pri stomatologu sem moral potrkati na vrata in prav tako pri okulistu. Tudi pri slednjem so bili z menoj prijazni, da sem se čudil zlobnim jezikom, ki so trdili popolnoma drugače.

Med čakanjem na pregled mojih zob sem trčil na neprijetno resnico. Dopoldne sem potpežljivo čakal med pacienti. V bela vrata smo strmeli kot v hrepenenje; redko, vse preredko so se odpirala. Nena doma me je vznemirilo lastno vprašanje, če morda ne čakam zaman, če sem s pravo napotnico pred

Čakal sem. Sestre ki naj bi me poklicale, ni bilo od nikoder. Vrnil sem se pred prvi vhod. Ko sem vendarle med vrati zagledal mlajšo sestro, sem ji omenil da zelo težko čakam.

Mirno je vzela zdravniško napotnico in zdravstveno knjižico in mi

Astronomska natančnost

pravimi vrati. Pobaral sem tovariša v beli halji. Vljudno je vzel mojo napotnico in odšel. Opazil je, da sem invalid in na papirju je tudi pisalo da sem borec NOB. Pozneje, ko se je vrnil, mi je naročil naj počakam pri drugem vhodu. Da, cela vrsta vrat brez kljuk. Tako kot v jetniških celicah, sem pomislil. Ni jih mogoče odpreti.

prav tako mirno predlagala, da še malo počakam. Spet sem čakal, čakal, potem je le prišla. Vrnila mi je papirje in jim dodala kartonček z razporedom k zobozdravniku. Pojasnila mi je, da sem sprejet k dr. F. v prvem nadstropju 14. v mesecu ob 9. uri.

To bo pomota, mi je šinilo v misli. Naj čakam celo vrsto mesecev?

Bilo je očitno, da sem mislil na glas.

»Prosim vas lepo, nekaj mesecev je vendar samo čakalna doba,« je prepričljivo umirjala moje začudenje sestra. Ob vsem, kar me je v tistih trenutkih presenetilo, sem bil še najbolj začuden nad strašansko natančnostjo s katero v zobni ambulanti napovedujejo preglede. Meni so za več kot leto in pol naprej napovedali točno uro, kdaj bom prišel na vrsto. Kaj pa, če med tem časom kdo izmed pacientov umre, sem še naprej premleval v sebi. V takšnem primeru bi jaz, če ostanem živ, lahko prišel na vrsto pol ure prej. In če bom slučajno čez leto in pol v bolnišnici ali na zdravljenju v klimatskem zdravilišču...? Naj v takšnem primeru pošljem kartonček v zobno ambulantno, kjer mi bodo vpisali nov datum — morda drugi marec 1980 ob pol enajstih dopoldne.

Se mi smeješ? Raje mi povej, kaj naj storim da ne bom ob vse svoje zobe. Naj vendar potrkam na vrata privatnega zobozdravnika?»

BORCI V DELEGATSKEM SISTEMU

Bralci, ki so pozorno spremljali našo rubriko o delovanju delegatskega sistema, najbrž že dovolj dobro poznajo prednosti in tudi slabosti, ki se na tem področju dela pojavljajo. V prihodnje nameravamo nekoliko spremeniti obliko naše rubrike in sicer na osnovi ugotovitev tistih občanov, ki so s svojim pisanjem prispevali k pojasnjevanju pomena delegatskega sistema v socialistični družbi.

Zakaj pravzaprav gre? Večina odgovorov, ki smo jih prejeli na naša vprašanja je imelo mnogo skupnega. V mislih imamo predvsem sistem informiranja, ki po besedah mnogih ni vedno najuspešnejši. Z namenom, da bi pomagali odstranjevati napake, ki nastajajo pri povezovanju delegatov z bazo v smislu informacij, bomo temu specifičnemu vprašanju v naši rubriki v prihodnje namenili več pozornosti.

V kolikor se bo izkazalo, da bo odziv na vprašanja velik, bomo vsebino v celoti prilagodili sistemu informiranosti.

A. S.

Nov sistem, ki mnogo obeta

Na ravni republike in občin potekajo obširne razprave o analizi varstva borcev NOV in drugih borcev, vojaških invalidov in razprave o drugih zadevah iz pristojnosti republiškega komiteja za vprašanja borcev NOV in vojaških invalidov.

Zveza združenj borcev NOV SR Slovenije je organizirala področna posvetovalna o problematiki, ki je opisana v omenjeni analizi in sicer v vseh večjih krajih Slovenije, kot so Ravne na Koroškem, Izola, Nova Gorica, Ljubljana, Maribor itd.

Pri tem gre za izredno pomembno problematiko varstva borcev, ki z obravnavanjem na navedenih mestih dobiva povsem novo obliko. Še več, gre za nov sistem varstva borcev NOV in drugih borcev in vojaških invalidov, ki je dobil pravo vsebino z obravnavanjem analize varstva na vseh zborih skupščine SR Slovenije na sejah dne 23. junija leta 1976.

Prejšnji teden smo bili prisotni na 29. seji odbora družbenopolitičnega zbora za družbenopolitični sistem skupščine SR Slovenije, udeležili pa smo se tudi razgovora s časniki o problematiki varstva borcev NOV in drugih borcev in vojaških invalidov, ki je bila tudi predmet razprave na omenjeni seji. Razgovor s časniki je organiziral sekretariat za informacije skupščine SRS.

Kot smo omenili že v uvodu, gre za razpravo o analizi varstva borcev, ki je bila objavljena v Poročevalcu skupščine SR Slovenije dne, 10. 5. 1976. Največ pozornosti so razpravljali na vseh ravneh namenili vprašanju pokojnin in ostalih oblik družbene pomoči borcem, problematiki zdravstvenega varstva, neenotnosti v sistemu občinskih priznavalnin, vprašanju kmetov — borcev in drugi pereči problematiki. Dosedanje reševanje omenjenih proble-

mov borcev je pokazalo na neustrezen sistem in pristop k reševanju posameznih vprašanj. Mnogo smo že pisali o priznavalninah, o stanovanjski problematiki, o pokojninah in drugem. Naj danes samo omenimo posamezne probleme in stališča, ki so jih izoblikovali udeleženci regionalnih posvetovanj in člani raznih komisij in odborov ter drugih delovnih teles.

ZDRAVSTVENO VARSTVO

Nedvomno je to področje, ki sodi med najpomembnejša v skupini že navedenih.

Glede na dejstvo, da gre pri borčevski populaciji za poprečno starejše ljudi, ki so izpostavljeni mnogim tegobam in boleznim, so vsi, ki se na katerikoli način ukvarjajo z omenjeno problematiko, enotnega mnenja, da je to oblika varstva v prihodnje nujno pospešiti. V mislih imamo posebne ure pregledov za borce v zdravstvenih domovih in pa delovanje oziroma ustanavljanje dispanzerjev za borce po vsej Sloveniji. Mimogrede naj omenimo, da bo eden takih dispanzerjev odprt 4. julija v Šiški v Ljubljani. To pa seveda še ni vse, kar zadeva zdravstveno problematiko borcev. Nikakor ne moremo zamolčati dejstva, da bo v prihodnje potrebno zagotoviti v Sloveniji od 600 do 1000 borcem klimatsko zdravljenje v zdraviliščih. Možnosti so trenutno mnogo manjše, ustrezne sistemske rešitve pa bodo vsekakor povzročile ugodnejše stanje.

Tudi o samem odnosu v zdravstvenih ustanovah do borcev je bilo mnogo povedanega in le-ta ni vedno tak kot bi moral biti. Komentar verjetno tu ni potreben, saj je dovolj, če samo bežno pregledamo, kaj pravijo o tem, torej o humanem odnosu do človeka, ustava in partijski dokumenti.

Nadalje velja omeniti skrb za ostarele in onemogelce, ki si sami ne morejo več zagotoviti normalnih pogojev za življenje. Skrb za te mora v celoti prevzeti družba.

V zvezi z zdravstvenim varstvom borcev NOV naj še povemo, da je to populacija, ki zaradi naporov in neurejenih življenjskih razmer verjetno oboleva pogosteje kot ostali ljudje iste starosti. Z namenom potrditve omenjene domneve bo Inštitut za gerontologijo v Beogradu izvedel raziskavo, ki bo dala zanesljive rezultate oziroma podatke o tem, v kolikšni meri je vojna vplivala na trenutno zdravstveno stanje borcev in pa tudi na naravo njihovih bolezni.

Preden preidemo na kratek opis stališč in ugotovitev komisije za vprašanja borcev pri skupščini SRS Slovenije, si oglejmo še

naše lastne ugotovitve o posameznih problemih varstva borcev.

V mislih imamo problematiko varstva kmetov-borcev. Prav vsi se zavedamo, da gre pri kmetih-borcih z včasih že prav nevdružne socialno ekonomske razmere. Prav tako se zavedamo tudi dejstva, da je umrljivost borcev-kmetov, kot tudi borcev na sploh izredno velika. Čemu vsa ta razmišljanja. Kljub tako obširnemu delu, kljub tolikim posvetovanjem in drugim oblikam dela na področju opisanih vprašanj, v dokumentih in ostalih rezultatih dela ni mogoče zaslediti nekih konkretnih rešitev v smislu izboljšanja socialno ekonomskega statusa kmetov-borcev...

UGOTOVITVE SKUPŠČINE SRS

Pri reševanju problematike socialne varnosti borcev smo doslej v večji meri posvečali skrb nekaterim materialnim vprašanjem borcev, zapostavljali pa smo celo vitost življenjskih razmer in delovnih pogojev, v katerih le-ti živijo. Premalo smo storili na področju razvijanja medsebojnih človeških odnosov, še posebno pri starejših, bolnih in onemoglih borcih. V reševanju invalidske problematike borcev niso bili v zadostni meri vključeni nekateri družbeni dejavniki, predvsem pa samoupravne interesne skupnosti in krajevne skupnosti.

STALIŠČA SKUPŠČINE SRS

Sistem socialne varnosti borcev NOV in drugih borcev, vojaških invalidov in drugih vojni udeležencev je potrebno nadalje razvijati in izpopolnjevati v skladu z načeli nove ustave, stališči in sklepi 10. kongresa ZKJ in 7. kongresa ZZB NOV Jugoslavije tako, da bo reševanje invalidske problematike borcev postalo sestavni del odločanja v delovnih organizacijah, v krajevnih skupnostih, samoupravnih interesnih skupnostih in družbenopolitičnih skupnostih.

Pri dopolnjevanju sistema socialne varnosti borcev je potrebno aktivno udeležbo v NOV ovrednotiti kot pomemben in izjemno družben prispevek, kot minulo delo z vsemi posebnostmi in izrednimi okoliščinami. Solidarnostno združevanje sredstev med občinami in samoupravnimi interesnimi skupnostmi naj omogoči izenačevanje pogojev socialne in materialne varnosti borcev in vojaških invalidov na območju Socialistične republike Slovenije.

Na koncu naj poudarimo, da je potrebno težišče odgovornosti za izpopolnjevanje sistema socialne varnosti borcev prenesti na socialistične republike in avtonomni pokrajini, ki naj pospešeno samoupravno rešujejo še neustrezno rešene ali neresene probleme z medsebojnim dogovarjanjem z namenom enotnejšega zagotavljanja socialne varnosti borcev.

Iz tega sledi, da bo v prihodnje potrebno reševati vsa vprašanja borcev predvsem s pomočjo samoupravnega sporazumevanja in družbenega dogovarjanja in manj s pomočjo zakonskih določil, ki večkrat zaradi svoje togosti zavirajo uspešnost dela na tem področju.

ANDREJ SKALERIČ

Preteklo soboto je bila na Ravnah na Koroškem osrednja proslava ob 50-letnici 3. kongresa SKOJ. Slovesnosti se je udeležilo več sto mladih, delegacije ZSMJ in republiških in pokrajinskih konferenc ZSM, delegacija CK ZKS, ki jo je vodil sekretar IK P CK ZKS Franc Setine, delegacije drugih družbenopolitičnih organizacij v republiki ter nekateri udeleženci takratnega kongresa.

Ob tej priložnosti so v ravenski študijski knjižnici odprli razstavo o kongresih SKOJ in razvoju delavskega gibanja na Koroškem, marksistično knjižnico in likovno razstavo. O vlogi in pomenu slovenske organizacije je na slovesnosti govoril Dragan Milić, v. d. predsednika ZSMJ (na sliki), zatem pa so udeleženci poslali tudi protestno pismo avstrijski vladi in se pridružili ogorčenju jugoslovanske javnosti nad nespoštovanjem določil državne pogodbe. Popoldne so si družno ogledali Kefrov mlin, kjer je bil od 17. do 20. junija 1926. leta tretji kongres SKOJ, tri leta pred tem pa drugi.

Tekst in foto: V. P.

Zagotavljanje pravic borcev

V 24. številki našega časnika smo na kratko poročali o deseti seji predsedstva zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije. Iz omenjenega poročila je razvidno, da so udeleženci seje razpravljali o skorajda celotni problematiki, ki zadeva borce, vojne invalide in s tem njihove pravice.

Danes vam posredujemo samo del informacije o izvrševanju funkcije federacije pri zagotavljanju pravic borcev in vojni invalidov. Povsem odveč bi bilo opisovati pomembnost te funkcije federacije, ki izvira že iz ustave SFRJ — zato si oglejmo, kaj konkretno pravi o tem uvodno poročilo.

Vprašanje izvrševanja funkcij federacije pri zagotavljanju financiranja osnovnih pravic borcev in vojni invalidov je bilo načelno obdelano v analizi o izvajanju politike in izvrševanja zveznih predpisov, ki urejajo osnovne pravice borcev, vojni invalidov in družin padlih borcev.

Iz različnih dokumentov je razvidno, da je raven družbene zaščite borcev v skladu z materialnimi možnostmi države. Omenjeno ne potrjuje samo obsežna zakonodaja, ki ureja to vprašanje, temveč tudi nenehno povečevanje sredstev v proračunu federacije za zagotavljanje z zakonom določenih pravic borcev in vojni invalidov. Prav iz teh razlogov je potrebno funkcijo federacije pri zagotavljanju omenjenih pravic borcev, vojni invalidov in družin padlih borcev, oceniti kot neločljiv del politike, ki je opisana v ustavi SFRJ in

kongresnih ter drugih političnih dokumentih. Vse to pa federacija izvaja preko zakonodajno operativnih oziroma regulatornih organov.

Zagotavljanje sredstev za uresničevanje osnovnih pravic borcev in vojni invalidov omogoča proračun federacije, kamor se stekajo namenska sredstva oziroma namenska dopolnilna sredstva. Če pogledamo, koliko je bilo zbranih vseh sredstev v omenjeni namen za leto 1976 je to 9.088.000.000 dinarjev ali gledano drugače, 11,47 odst. v odnosu na skupne izdatke proračuna federacije za leto 1976. Od vseh zagotovljenih sredstev predstavlja znesek 6.350.000.000 dinarjev sredstva za pokojnine borcev, ostala sredstva pa so namenjena za izvrševanje ostale borčevske in invalidske zaščite. Neposredno izvrševanje pravic borcev poteka preko skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja, organov občinske uprave, ki so odgovorni za reševanje te problematike in zveznega komiteja za vprašanja borcev in vojni invalidov. Vsi ti organi in ustanove dobijo sredstva za opravljanje svojih nalog iz že omenjenega proračuna.

Celotna politika dodeljevanja sredstev iz proračuna pa poteka vzporedno z vsakoletnim usklajevanjem s splošnimi življenjskimi stroški.

S tem zaključujemo uvodne misli, ki so bile dane v informaciji o izvrševanju funkcije federacije o zagotavljanju pravic borcev in vojni invalidov. Informacija nadalje vsebuje podrobno obdelano problematiko s posameznimi področji varstva borcev, ki pa je zaradi preobširnosti ne moremo prikazati v tej številki.

ANDREJ SKALERIČ

ŠE LETOS SPOMENIK PRI MRZLIJARJU

Priloge za postavitev spomenika 37 padlim borcem 5. bataljona Gradnikove brigade, ki so padli 3. decembra 1943 pri kmetu Mrzlikarju nad Otaležem, so v polnem teku. Prejšnji teden so se zopet sestali predstavniki ZZB Idrija, ZB Otalež in domoljubnega odbora Gradnikove brigade.

Na sestanku so odobrili načrt spomenika, ki ga je izdelal Janez Dolenc iz Idrije. Spomenik bo visok nad štiri metre, izdelan bo iz betona, stal pa bo poleg opravljenega prostovoljnega dela okrog 50 tisoč Ndin.

Da bi lahko zbrali dovolj finančnih sredstev, je ZZB Idrija naslovila prošnje na vse OZD, SIS, družbenopolitične organizacije in občane, da po svoji moči prispevajo denar za postavitev spomenika. Prav tako bodo zbirali finančna sredstva tudi v goriški občini, od kjer je bilo največ teh borcev. Družba je namreč dolžna postaviti spomenik borcem, ki so padli za našo svobodo.

Spomenik bodo verjetno odkrili že meseca avgusta letos.

JANEZ JERAM

7D

Slovenska trdnjava v Melju
Posojilo, ki bo reševalo
življenja
Samoupravljanje v tujkah
Rusija je bila preširoka
Neuspel poskus z Dalaj-lamo

Spomin na Fossombrone

Po dogovoru jeseni lanskega leta so se nekdane zapornice odločile, da bodo letos obiskale jetnišnico v mestecu Fossombrone pri Pesaru. Na pot so odšle 17. maja letos, izleta pa so se udeležile tudi tovarišice iz drugih krajev Jugoslavije.

Zbralo se nas je za dva Viatorjeva avtobusa. Ze prvi stiki so bili nadvse prišrčni, saj smo se nekatere zopet videle šele po dobrih treh desetletjih. Mnogo časa je minilo od takrat in o marsičem smo se lahko pogovorile. Kmalu smo bile v Benetkah. Po krajšem ogledu mesta smo krenile naprej v Ravenna. Tudi tam smo videle čudovite umetnine. V Riccioneju, kjer smo prenočevale, nas je presenetilo pismo mestne skupščine v Pesaru, v katerem so nam izrazili dobrodošlico in vabilo na sprejem pri županu v Fossombronu in na skupno kosilo. Za naš obisk so namreč posredovali tovariši iz komisije za zapornike in internirance pri RO ZZB NOV Slovenije ter mestna skupščina Ljubljane, ki ima pobratimske stike s Pesarom. Fossombrone namreč leži 36 kilometrov od Pesara. Morale pa smo dobiti tudi soglasje italijanskega pravosodnega ministrstva za ogled zaporov. Ker ministrstvo ni odobrilo vstopa vsem, smo morale izvoliti desetčlansko delegacijo.

V Fossombrone smo prispele naslednjega dne ob 10. uri. Cudile smo se lepi pokrajini. S hribčki in polji je podobna stajerski ali dolenjski. Dotlej smo si predstavljale, da je to puščobna kamenita pokrajina, saj iz zapora nismo videle ničesar. Pričakali so nas predstavniki oblasti. Na sedežu mestne občine sta nas pozdravila župan in predstavnica antifašistične organizacije. Izrekla sta nam dobrodošlico, potem pa sta oba poudarila pomen našega skupnega boja za svobodo, demokracijo in pravično družbeno ureditev obeh držav. Podarili so nam knjige o njihovi borbi in družbenih prizadevanjih. Naša predstavnica jim je po zahvali opisala, zakaj smo bile zaprte in zakaj smo se borile. Z enominutnim molkom smo vsi navzoči počastili spomin padlih in umrlih. Od tam so nas odpeljali pred zapor, ki je na južnem robu mesta.

SREČANJE NAS JE VZNEMIRILO

Nič niso pomagale prošnje naših prijateljev, da bi si lahko vse ogledale zapor. Direktor jetnišnice je bil hudo zadržan. Odšli in še prešteli so nas samo deset in osem stražnikov nas je sprejelo skozi vrata.

Zdaj je tam moška kaznilnica in bolnišnica za kaznjence. Po 34 letih sem spet prestopila tista vrata. Pokazali so nam pod-

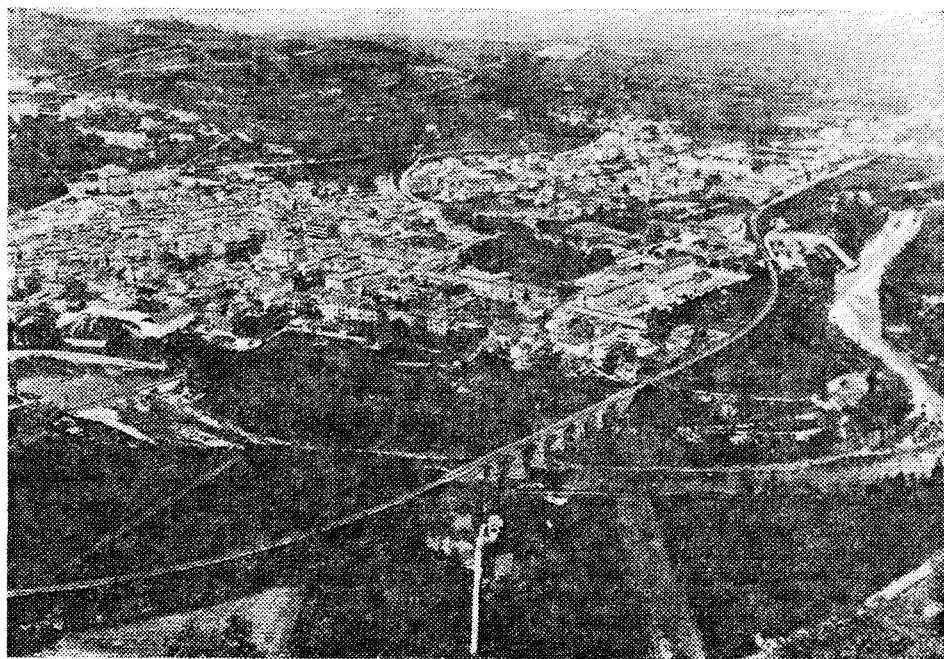
zemne bunkerje, kjer je marsikatera izmed nas po kazni preživela nekaj dni. Za vsak štrajk ali demonstrativno akcijo so nas vtaknili v tiste strašne luknje. Kaže, da jih ne uporabljajo več. Težko je opisati občutek tesnobe, ki se nas je lotil ob vstopu v središnji prostor »rotondo«. Oba kraka zapora sta takšna kot sta bila nekoč. Z dveh balkonov se pride v celice samice. Se vedno so pred vsako močna lesena in še rešetkasta vrata, ki pa jih ne zapirajo več tako marljivo kot so jih za nami.

Tudi druge tovarišice so bile vznemirjene ob srečanju s to stavbo. Stražniki so prijazno odgovarjali na naša vprašanja. Njihovo obnašanje ni bilo niti malo podobno ravnanju njihovih kolegov med vojno. Seveda, me smo bile takrat »upornice« in sovražnice režima. Peljali so nas v desni krak jetnišnice; me smo bile zaprte v nasprotnem, tj. levem. Pokazali so nam notranjost celic. Dovolili so mi, da sem zakorakala po eni teh celic, kot takrat, ki sem v brezmejnem dolgočasju iz dneva v dan preštevala korake: šest naprej in šest nazaj. Na vrhu stene je še vedno zamreženo okence. Spomnila sem se, kako smo kričale skozi ta okence: »Hočemo svobodo, hočemo kruha!« Zal nam je bilo, da nam niso dovolili vstopiti v tisti del zapora, kjer smo bile takrat. Pokazali so nam dvorišče in kasneje zgrajeno cerkev, kar pa nas ni zanimalo prav nič. Ogled smo zato odklonile. Sledilo je ponovno preštevanje in loputanje z vrati, pa smo se spet znašle med tovarišicami, ki so nas vpraševale vsevprek.

POKLONILI SMO JIM ALBUM FOTOGRAFIJ TOVARIŠA TITA

Odpeljali so nas ven iz Fossombrona v prijeten lokal, kjer nas je čakalo kosilo. Prišli so tudi predstavniki oblasti in družbenih organizacij. V nagovorih so nam zaželeli prijetno bivanje, med katerim naj pozabimo na prestano gorje. Zal jim je, da se je to zgodilo ravno v njihovih krajih. Obljubili so nam, da si bodo prizadevali, da se to ne bo ponovilo nikdar več. V svojem nagovoru smo opisale, kako smo bile organizirane, kako smo kljub nasilju in ponižanjem skrbele za vzgojo, poglobljale svoje znanje in se pripravljale za nadaljevanje boja na svobodi. Našim prijateljem smo nato izročile album s portreti tovariša Tita, katere so izdelali naši umetniki. Vsi skupaj smo zapeli staro delavsko pesem Avanti popolo in na njihovo željo še Internacionalo.

Pozno popoldne smo se razkropile po mestu. Obsijan s soncem se nam je prikazal Fossombrone v čisto drugačni luči. Prijetno nam je bilo pri srcu, ko smo si ga ogledovale. Zdelo se nam je, kot da nismo bile še nikdar v njem. Toda kmalu smo ugotovile, da prebivalci vedo, kdo smo;

Pogled na Fossombrone, mestece v pokrajini Pesaro

celo ustavljali so nas in spraševali.

Zvečer smo se vrstile v Riccione. Vesele smo bile nepozabno lepega dneva. Srečne smo bile, ker smo se prepričale, da tudi Italija ni več to, kar je bila nekoč in da tudi njeno ljudstvo ljubi mir in svobodo. Še več: rado bi ustvarilo socialistično družbo. Vso noč smo obujale spomine na življenje v jetnišnici. Marsikaj smo izbrskale iz preteklosti.

Videle smo še San Marino, Bologno in Padova. Naše slovo v Ljubljani je bilo nadvse prisrčno. Spet se bomo videle, pa ne v Fossombronu, marveč v Splitu, kamor so nas povabile naše Dalmatinke.

Na tem mestu se ponovno zahvaljujemo obema Viatorjevima vodnikoma, ki sta nam znala toliko povedati o preteklosti Italije.

NADA TARMAN — 028

Zdravstvene ustanove v medvojni Ljubljani

V prejšnjih dveh številkah našega časnika smo vas seznanili s prispevkom o vlogi slovenskega zobozdravstva med vojno v Ljubljani, o katerem smo govorili na 6. kongresu slovenskih zdravnikov. V prihodnjih številkah bomo skušali prikazati pomen splošnega zdravstva v tistih časih in sicer vlogo zdravstvenih delavcev v vseh večjih zdravstvenih ustanovah v Ljubljani. Kot smo že omenili pri opisovanju te tematike, ne gre za neko zaključeno celoto, ker delo zdravstva med okupacijo še ni dokončno opravljeno. Gre za izredno zahtevno in obširno delo. Dokumentacija s tega področja je zelo pomanjkljiva, največkrat pa pisanega gradiva sploh ni. V današnji številki si bomo samo v grobih obrisih ogledali utrip zdravstvenih ustanov med vojno.

V Ljubljani so med vojno delovale naslednje večje zdravstvene ustanove: splošna bolnišnica, bolnišnica za ženske bolezni, otroška bolnišnica, umobolnica, zavod za raziskavo raka in trije sanatoriji. Pomembne so tudi ustanove z zdravniškimi ambulantami in sicer okrožni urad za varovanje delavcev (OUZD), šolska poliklinika, bolniška blagajna trgovskega podpornega društva in ambulate mestne zdravniške službe.

Lekarn je bilo v tistem času 14, zdravniških ordinacij pa kar 105, vključno z zobozdravstvenimi ordinacijami. Pri vsem tem naštevanju ne moremo zamolčati takrat še nepopolne medicinske fakultete, ki je imela v medvojnem času vpisanih 200 do tristo študentov. Leti so namreč mnogo prispevali v boj za svobodo in nimalo jih je študij opustilo ali prekinilo in odšlo med partizane.

V Ljubljani so takrat delovale tudi šole za takolimenovane srednje ali nižje zdravstvene delavce.

Zdravstveni delavci v omenjenih ustanovah in šolah so brez dvoma veliko prispevali vseljidskemu odporu proti italijanskemu in nemškemu okupatorju.

Zdravstvena služba v Ljubljani je prispevala pomemben delež k dejstvu, da je

Ljubljana mesto heroj. V mislih imamo delež v saniteti NOB oziroma NOV in PO Slovenije.

Osvobodilno gibanje je zaživevalo v zdravstveni službi Ljubljane že leta 1941. Mladi, napredno usmerjeni zdravniki, skupaj s študenti medicine in starejšimi tovariši, včasih tudi s svojimi učitelji, organizirano delovali v aktivih OF že takoj na začetku vojne.

Iz Ljubljane so neprestano odhajali zdravstveni delavci med partizane, kjer so nadaljevali svoje poslanstvo v vojni in civilni saniteti.

Zdravniški matični odbor ZMO je v Ljubljani dovela ves čas okupacije in bil nenehno povezan s saniteto v poveljstvu NOV in POS.

Okupator se je zavedal pomembnosti dela zdravstvenih delavcev Ljubljane in drugih krajev, zato je tudi uporabljal nasilje nad njimi, jih zatiral, preganjal in streljal ter pošiljal v koncentracijska taborišča. S tem pa je pri njih naraščala zavest in ponos, ki ga ni mogoče zatreti. Že leta 1941 so padli v partizanih prvi medicinci in ubit je bil prvi zdravnik. Pretresljiva je bila vest, da je sovražnik ustrelil na Turjaku dr. Neubergerja in to pred vrati svobode, leta 1945. Medicinske sestre, bolniško osebje, uradništvo, pomožno in tehnično zdravstveno osebje vseh opisanih ustanov je sodelovalo v aktivističnem delu, nudilo pomoč aktivistom, ranjencem, ilegalcem v zbiranju sanitetnega materiala, denarja in podobno.

Zdravstveni delavci so v mnogih primerih pomagali pri pobegih obsojenih bolnikov in ilegalcev, ki jih je okupator stražil tudi v bolnišnicah.

Vse, kar smo napisali danes, je samo bežen pregled stanja v zdravstvenih ustanovah v Ljubljani. Verjetno tudi v prihodnjih številkah ne bomo uspeli prikazati pomena zdravstvenih delavcev v boju za svobodo v celoti in to iz različnih razlogov. Eden najpomembnejših je na primer ta, da so zdravniki in ostalo zdravstveno osebje delovali v manjših skupinah, ki velikokrat med seboj niso bile povezane zaradi nevarnosti izdajstva in podobno. Kljub temu pa smo prepričani, da bo vsakdo dobil dokaj zaključeno sliko o tej temi in bo znal vrednotiti delo ljudi, ki so veliko žrtvovali za svobodo.

ANDREJ SKALERIČ

**FOTOGRAFIJA
Z VPRAŠANJEM**

Kje in kdaj je nastala ta fotografija? Ali bo kdo še prepoznal borce, ki jih prikazuje?

ČESTITAMO K DNEVU BORCA

AVTOPROMET, GOSTINSTVO IN TURIZEM

Gorjanci

Novo mesto — Straža

NAŠ SKUPNI PONOS

Najpomembnejše obdobje je za Rašico nastopilo leta 1941. Na Rašici je bil doma Stane Kosce, komunist, ki je takoj začel z oboroženim uporom proti zavojevalcem slovenske domovine. Na vrhu hriba Rašice so se začeli poleti 1941 zbirati prvi partizani, ki so uspešno izvedli nekaj akcij. Na te začetke nas spominja obnovljeno taborišče Rašiške čete nedaleč od planinske postojanke na vrhu Staneta Kosca.

Znano je, da je bila Rašica prva požgana vas med NOB v Sloveniji. Povedati pa je treba, da so Nemci že pred glavnim požigom 19. septembra 1941 večkrat prišli v vas, pretepali vaščane, metali bombe ter zažigali posamezne hiše. Ko pa je Rašiška četa likvidirala šest Nemcev, so le-ti pobesneli, preselili prebivalce v zapore v Šentvidu pri Ljubljani, vas pa požgali. Rašiška četa je nadaljevala z oboroženim bojem, prebivalci Rašice pa so bili preseljeni na Hrvaško v okolico Slavonske Požege.

»Lep dan,« pravi možakar s koso na rami. »Se nekaj dni pa bo stelja pod streho. Vroče pa je. Ubogi, tisti v mestu. Ob soparnih dneh zgleda Ljubljana z Rašice kakor kotel.«

»Pa je res lepo, tu gori,« iskreno potrdim, ko stopava mimo »Kneza«, kjer pravijo, da se živina in stroj kar sami ustavi.

»Vasi skoraj ne prepoznam — pomladila se je in posodobila z asfaltnimi potmi. Pravijo, da vas je dandanes v vasi več kot vas je bilo pred drugo vojno.«

prepevali, kot bi jih slavček rodil. Danes je drugače; prideš na obisk, ponudijo ti stol pred televizorjem in skupaj z domačim molčiš, dokler spet ne pozdraviš v slovo. Slovo? Človek nikoli zlahka ne zapusti domačega ognjišča, pa čeprav je odprto in se ga drži samo krompir pa repa in sila malo zabele. Ljudje so odhajali za kruhom. Koščevo dva in leta 1927 Kreč in prej in pozneje, kdo bi vse naštel.

»Sedem otrok nas je bilo pri hiši, pri Koščevih enajst in med

Tone na Rašico. Nekaj dni kasneje je srečal na Šmartni gori Staneta Kosca. Velikonočni ponedeljek je bil in priložnost, da si šel iz vasi. Nemci so takoj ob svojem prihodu uvedli policijsko uro. Ljudje so jih sprejeli z molkom in neizrekljivim sovraštvom.

»... Enkrat ali dvakrat tedensko smo se v Šmartnem učili nemški jezik. Tuji učiteljci smo povzročali velike težave. Nekoč se je pojavila v razredu z violino. Zapela je neko nemško pesem, a tudi ta nam ni šla v uho. In nikoli ne bom pozabil Snojeve Olge iz Tacna, ki je povzdignila glas in zapela: »gor čez izaro, gor čez gmajnico...!«. Za njo smo zapeli vsi ostali, nemška učiteljica pa je stekla iz razreda.«

Gledali so vaščani tja čez Savo, kjer je stala Ljubljana, takrat že italijanska. Tukaj so bili ljudje pod Nemci, a ne vsi, skoraj vsi pa so vedeli, da se v gozdovih nekaj dogaja. Na Rašici se je vse napredno zbiralo okoli Kosca. Začele so se partizanske akcije.

»Bilo je 31. avgusta, ko je prišlo v vas približno devetdeset nemških vojakov. Koscevo hišo so zažgali, a staremu očetu je kasneje ogenj uspelo pogasiti. V našo hišo so vrgli bombo in tako je

Mimo koče na Rašici vodi pot do nekdanjega taborišča Rašiške čete

vo Micko in ji kazal odrgrnine na vratu češ, da ga je davil njen sin — Peter. Bil je tisti vohun, ki se je pred nedavnim potikal po naši vasi. Mislim, da so ga klicali Gabrovšek.

Pozneje so nas Nemci odpeljali na Dobeno in spet na Rašico, kjer so oropali Juvanovo hišo in jo zažgali. Tudi to smo kasneje pogasili. Koščevo Marijo so odpeljali v šentviške zapore...!

IZ ZAPORA SMO GLEDALI GOREČO VAS

Na starem koledarju ima Tone obkrožen dan, ko so naši fantje v Pasjem potoku napadli skupino nemških vojakov. Naslednjega dne so bile vzpetine vse polne nemških vojakov. Govorili so, da je prišel sam Kutcherja gledat pobite vojake, razbite automobile.

Začelo se je okrog dveh zjutraj. Pri Okornovi gostilni je bil zbor in od tam so vaščane odpeljali skozi Gameljne v Šentvid. Kmete iz okolice Rašice so Nemci organizirali tako, da so praznili hleve, sami pa so oropali vas, kolikor je bilo le mogoče. Vas so začeli uničevati z zažigalnimi bombami.

»... Iz zapora v Šentvidu smo videli plamene in dim, ki se je valil visoko pod nebo. Starejši so jokali, s Tonetom Juvanom pa sva začela peti: »rože je na vrtu plela...!«. Za nama so zapeli še ostali.

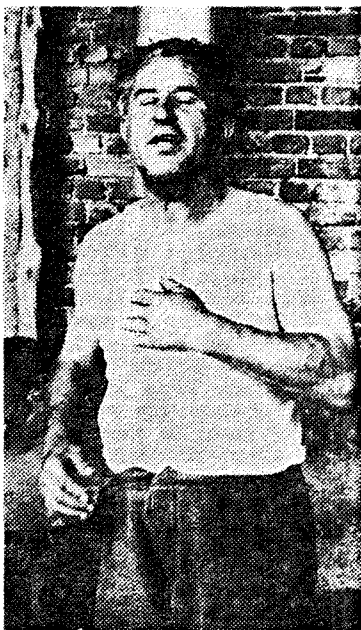
Takrat je bila že v zaporih tudi Pirjeveva mati, ki je poučevala v Šmartnem. Dopovedovala nam je, da v nobenem primeru ne smemo

1943 nam je (petim družinam) uspelo pobegniti v partizanske gozgo. Jaz sem prišel na Daruvarsko območje, pozneje sem bil poslan v 12. divizijo in...!

☆

Tone je videl na desetine požganih slavonskih vasi. Ob pogledu na požgano Rašico, njegovo rojstno vas, mu je kljub vsemu stisnilo srce. Sodeloval je v obnovi vasi, v obnovi, ki ni zahtevala nič manj požrtvovalnosti kot štiriletni boj. Vsega je primanjkovalo. Tudi iz Ljubljane je bilo precej udarniške pomoči. In ko so iz Česnovce opekarne »ušli« delavci, so za delo prišli Rašičani. Sto tisoč kosov opeke so zasužili in to je dalo nove možnosti pri obnovi vasi. Leta 1946 so v Bohinju kupili krave, vsaka hiša eno kravo, toda leto kasneje so bili že vključeni v obvezno oddajo tako kot vasi, ki med vojno niso pogorele. Sledila je obnova vodovoda in zajetja, sledilo je delo, delo do današnjih dni.

»Da bi le še držalo,« se ozre Tone po soncu in prime za koso. »Držalo bo,« mislim na vreme

Tone Kreč: »Ni mogoče povedati, koliko truda je bilo treba pri obnovi vasi.«

in na vse, kar je uspelo vaščanom po vojni zgraditi s svojimi močmi in družbeno pomočjo. Na Ljubljano že seda mrak, od skal na Rašici pa se še vedno odbijajo sončni žarki. Zdaj je kot velika rdeča zvezda nad mestom herojem. Iz ognja in dima je zrasel naš skupni ponos.

SILVO TERSEK

REPORTAŽA ZA »TV 15«

Možakar prisloni koso ob drevo. »Ja, danes je res več družin kot jih je bilo nekoč, ampak nekoč so bile družine mnogo večje. Ej, tanko smo piskali pred vojno. Če je imel fant ob nedeljah v »varžetu kovača« je bilo pa veliko. Čeprav ob robu mesta, smo bili vendar hribovski kmetje. Tu pa je kos kruha trši kot v ravnini. Iz živinoreje in sadja se je dalo največ potegniti.«

»Kaj ni bila tepka simbol vaše vasi?«

»Mejdunaj, od kod pa vi to veste? Tako je bilo in v tistih časih smo že začeli z intenzivnim sadjarstvom: špingelni, češnje, breskve...! Spominjam se, da smo že leta 1937 peljali naše hruške na razstavo v Maribor. Govorim o hruški »boskovki«. Kdo ve koliko smo jih znosili v košarah in jerbasih v Gameljne, od koder smo jih odpeljali z mlekarškimi vozički v Ljubljano. No, kasneje so jih nekateri vozili z »zapravljivki«, ampak takšnih ni bilo veliko.

Bova kozarček?«

☆

Minili so časi, ko so se fantje zbirali sredi vasi, na Rohatu in

njimi je bil STANE najmlajši. Leta dni je bil starejši kot jaz. Hiša je nosila domače ime »pri Kreč«. Spominjam se, da je nosil Stane »fedre« za klobukom, ko se je odpravljal k vojakom. »Si ga videl,« je rekel starejši fant, »fedre ima za klobukom, ampak jih bo znal tudi braniti!« Pa je bil res bister, tale Stane. In še preden smo se dobro zavedali za kaj gre, so ga že preganjali kot komunist. In s kakšnim navdušenjem je prebiral knjige...!

ZAČELE SO SE PARTIZANSKE AKCIJE

Tiste dni, ko se je podrla kraljevina iz kart, je bil Tone petič na orožnih vajah. Vse se je spremenilo čez noč; še Tonetovemu komandirju so v nekaj urah posneli, prej kot noč črni, lasje. Povsod nemški vojaki in ob cestah skladovalnice pušk. Ljubljana pa — še vedno Slovenska. Ampak ne dolgo. Italijani so se zvalili v mesto, koketirali z vsem, kar ni bilo njihovega spola, da so čez nekaj dni lahko pisali časniki v Rimu: italijanski vojaki so zavzeli Ljubljano na »nož«.

Bil je petek, ko se je vrnil

Vrh narodnega heroja Staneta Kosca

bilo tudi pri Dečmanu in pri Okornu. Mislim, da so že takrat odpeljali Okornove in Kneza.

Spominjam se, da so sem gor poslali Nemci svojega vohuna. Hodil je po vasi in tudi v Koščevo hišo je prišel. Petru, Stanetovemu bratu, se je predstavil kot nekdanji starojugoslovanski oficir. Po partizanih je spraševal in ko je zvečer pojedel močnik, sta odšla... med partizane. Tam pa,

Ce se povrnemo dve tisočletji nazaj, potem lahko domnevamo, da so tedaj na območju današnje Rašice živeli Kelti, ki so jih pregnali Rimljani, pa čeprav je bil hrib nad Rašico s svojimi jamami izredno dobro skrivališče za uporne Kelte. V srednjem veku so te jame prišle izredno prav novim prebivalcem — Slovanom pred številnimi turškimi vpadi. Se danes se omenjata imeni Spehovka za jamo, v kateri so imeli kmetje shranjeno slanino za morebitne hude čase in pa Zidanica za jamo, ki je imela zidani vhod ter je tako postala nedostopna za osvajačce. Pozneje so se po rašiških gozdovih potikali rokovnjači, ki so kdaj pa kdaj zašli tudi v samo vas.

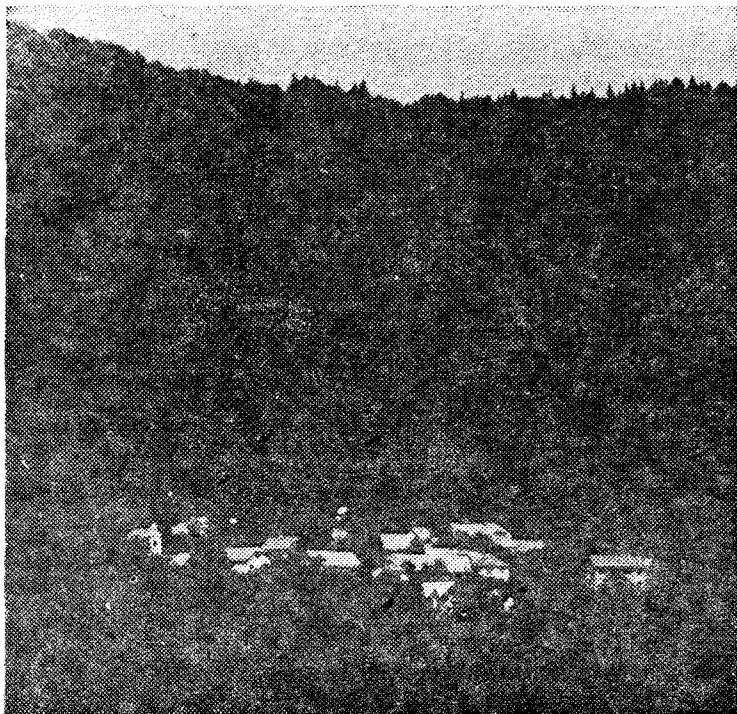
kjer je na poti do današnjega stolpa pot najožja, sta se spopadla. Gestapovcu je uspelo pobegniti.

In nekaj dni po tistem je spet prilomastilo v vas sedemdeset ali nekaj več nemških vojakov. Nekaj po peti uri zjutraj je bilo. Najprej so vdrli v našo hišo. Iskali so Krečeve — Koščeve in so se spravili nad mojega očeta. Pozneje so od nekod pripeljali Koščevo mamo in mislim, da dve njeni dekleti. Očetu, meni in Micki so ukazali, da jim pokažemo pot do partizanskega tabora na Rašici. Zapeljali smo jih tja gor na »špičasto skalo«. Iz skupine je stopil nemški vojak. Pretepal je Košče-

ničesar povedati in zdi se, da nas je to rešilo. Po številnih zasliševanjih so nas odpeljali skozi Brestanico v Slavonsko Požego, v taborišče. Ze v Brestanici so se nam pridružili izgnanci s Stajerskega.

V Slavonskem Brestovcu sem začel novo življenje. Nemci so nas naselili v hiše, ki so bile pred tem menda namenjene ustašem. Spominjam se, da smo dobili formularje, na katerih naj bi potrdili, da smo postali državljani NDH. Nismo jih izpolnili.

Okna na dvorišče in na cesto so bila odprta vse noči. In v kovčkih je bilo tudi vse nared. Leta

Rašica nad Ljubljano

Kdo jim še pomaga

Fašisti po svetu spet dvigajo glave in ve se, za čigav račun. Multinacionalne družbe pač ne bi rade videle, da bi jih za današnji čas naprednejše sile izrinile z monopolnih položajev pri izkoriščanju naravnih bogastev. Za ohranitev privilegijev se poslužujejo vseh sredstev, med katerimi so tudi fašistične sile. Zato se nam ni treba čuditi, da so val socialnih nemirov v državah Latinske Amerike poskušali zadržati z vojaškimi režimi v Boliviji, Paragvaju, Urugvaju, Kolumbiji, Braziliji, Čilu in Argentini pa še kje drugod, kateri so se učili vladanja od evropske fašistične drhali, ki ji daje zavetje. Kolikor jih ni v današnji Španiji, so se fašisti in nacisti zbrali v omenjenih državah. Prav nič ni čudno, da so z njimi tudi njihovi ustaški učenci.

V začetku tega meseca je ustaški razbojnik mirno ubil urugvajskega veleposla-

nika v Paragvaju Carlosa Abdala, misleč, da je umoril našega veleposlanika Momčila Vučkovića. Ustaša Jozo Damjanović je zločin storil v središču Asunciona in sredi belega dne. Šele po tem dogodku so se zganele paragvajske in urugvajske oblasti. Policija je takoj sprožila preiskavo. V prvem poročilu je rečeno, da je Jozo Damjanović star 39 let in da je prišel v Paragvaj marca letos. Pravijo, da ga bodo izročili rednim sodnim organom. Baje so aretirali sedem ustaških komandosov, vendar niso povedali njihovih imen. Brez tega je znano, da so že leta 1973 prišli v to državo morilci veleposlanika Rolovića, med katerimi so Brajković, Barišić, Stojanov, Mikulić in drugi. Kot pravi dnevni tisk, je po poklicu mizar in da je bil prej v Španiji. Z njim je pripotoval tudi ustaša Josip Kovač, ki so ga prav tako zaprli. Tisk piše, da je tudi švedska

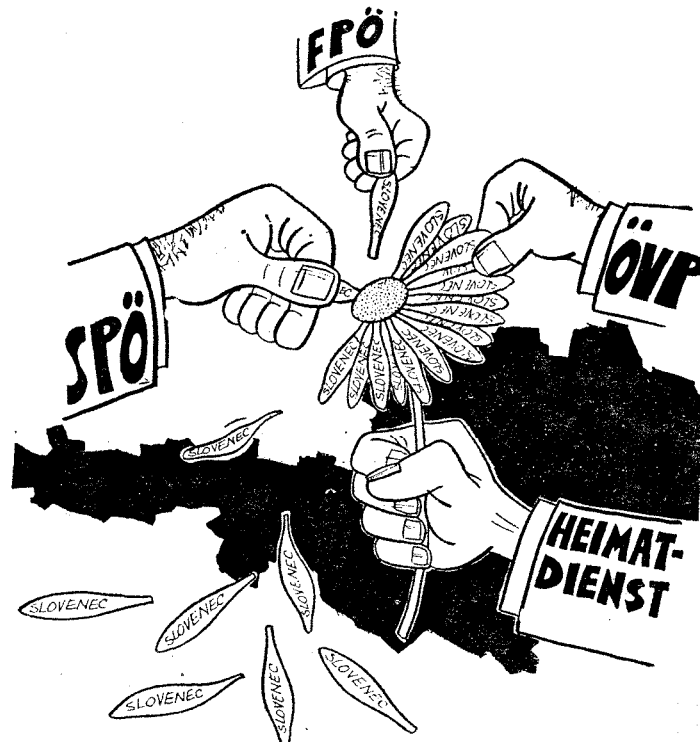
Med arabskimi oljkami ni miru

V Libanonu še ni miru, kljub številnim premirjem. Nova faza državljanske vojne se je začela 10. t. m., ko je že bilo jasno, da bodo zmagali Arafatovi Palestinci in Džumblatovo napredno krilo, ne pa Asadova intervencijska vojska, ki je udarila po njih deset dni prej. V treh dneh so Palestinci do konca obračunali s prosijsko usmerjeno palestinsko organizacijo Sajka (Palestinska osvobodilna vojska), ki naj bi se združila s Sirijci v Bejrutu. Uradni predstavnik Arafatove PLO je izjavil, da je Sajka nehala obstajati. Zadnji njejni oddelki so prešli na njihovo stran. Arafatove in Džumblatove enote so se nato postavile po robu sirijskim, katerim so uničile polovico tankov. Vojaški strokovnjaki menijo, da so Sirijci utrpeli poraz, ker niso upoštevali dejstva, da tanki niso primerni za mestno gverilo. Palestinci so jih uničevali z bazukami. Razen tega so se Palestinci bojevali s pogumom obupancev, česar ni mogoče reči za Sirijce. »Mi nimamo ladij, da bi se umaknili na Ciper ali v Avstralijo,« je dejal palestinski voditelj Arafat, »zato

moramo vztrajati do zadnjega moža.«

S tem je Arafat pridobil na času. V tistih treh dneh je spravil v tek diplomatski stroj: Arabska zveza je 10. junija na seji v Kairu sklenila poslati v Libanon mirovne sile. Vendar po štirih dneh teh sil še ni bilo od nikoder zaradi medsebojnih preprirov. Kljub temu pa se je sprožila diplomatska akcija, ki je v škodo Asadu. Tudi Sovjetska zveza je po nekaj dneh obsodila intervencijo in prav tako so ZDA odklonile pomoč Siriji. Na žalost so trenja med arabskimi državami premočna, da bi lahko računali s skorajšnjo pomiritvijo. Libija, ki je ljubosumna na vlogo Egipta, je skupaj z Alžirijo poskušala doseči premirje zunaj sil Arabske zveze. Mir je še toliko bolj v nevarnosti, ker utegne priti do odkritega spopada na meji med Sirijo in Irakom, ki je zbral svojo armado. Ti dve bratski državi sta si sovražni zaradi ideoloških nasprotij. Iranci računajo, da bo Asad moral oditi, ker se je njegov položaj zelo oslabil zaradi poraza v Libanonu. P. V.

Koroško preštevavanje

Socialistična, svobodnjakarska in ljudska (beri: klerikalna) stranka ter Heimatsdienst (beri: nacisti) preštevajo Slovence. — Vinjeta je iz Slovenskega vestnika.

vlada že pred dvema letoma zahtevala izročitev teh razbojnikov, toda paragvajsko vrhovno sodišče na to ni odgovorilo.

Paragvajske oblasti so se zdaj zganile, četudi je gotovo, da tega niso storile iz ljubezni do nas. Diktatorju Stroessnerju je pač nerodno zaradi Urugvaja in Švedske. Tudi urugvajski diktator Bordaberry, ki so ga z državnim udarom odstranili prav te dni, je ostro obsodil zločin ustaških teroristov. V njegovem poročilu je rečeno, da bo urugvajska vlada obsodila terorizem »ne glede na to, kdo je zagrešil nasilno dejanje in kdo je padel kot žrtev«.

Upajmo, da bodo po tridesetih letih začeli pometati z drhaljo, ki so ji sami omogočili naselitev.

Drugi zločin so ustaši povzročili z bombnim napadom na naše veleposlaništvo v Washingtonu. Žrtev na srečo tokrat ni bilo. Pošteni ameriški državljani in politiki so to dejanje ostro obsodili. Več članov predstavniškega doma je zastavilo kongresu javna vprašanja v zvezi s tem. Predsednik zunanjepolitičnega odbora Morgan je izrazil

obžalovanje in zaskrbljenost. Poslanec McCloy je dejal, da je jugoslovanska vlada upravičeno zaskrbljena zaradi terorističnih napadov na veleposlaništvo, predstavništva v drugih mestih in diplomatske predstavnike. Izrazil je obžalovanje in potrdil je, da se naša država trudi voditi politiko prijateljstva in sodelovanja. Podobne misli je izpovedal njegov kolega Oberstar. Ta je na koncu obljubil, da ameriško ljudstvo ne bo več dopuščalo, da bi skupinica neznanih teroristov motila naše medsebojne odnose.

Pa še ena razveseljiva vest: zvezno ministrstvo za notranje zadeve v Bonnu je 9. tm. sporočilo, da je v soglasju z deželnimi notranjimi ministrstvi sprejelo sklep o prepovedi ustaške organizacije »Hrvatski narodni otpor« (HNO) in društva »Drina«. Pri policijskih preiskavah v 13 krajih so pri njih odkrili orožje in oddajnike. Kot kaže, jih nameravajo samo izgnati, toda že to je korak naprej. Kam bodo lahko odšli, pa si lahko predstavljamo.

POLDE VRBOVSEK

Svobodnjak z Artič

Čisto blizu njega so nekoč doneli grajski rogovi in lajali psi, glasovi valptov in graščinskih so udarjali na vrata in okna mogočne kozjanske domačije. Artiče raztepena vasica tik pod Bohorjem na Kozjanskem, ki so mu takrat še rekli Urwald, pragozd, se za tuljenje niso ne vem kako zmenile. Tukaj so prebivali svobodnjaki, trden kmečki rod, ki ga niso zlomili niti čas, niti ljudje.

Gospodar Marjan Tovornik, Rtički Marjan, kot mu pravijo po teh globačah, o tistih časih le slutí. Daleč so. Le to ve, da so takrat rekli, da je Urwald pravi raj za lov. In še to, da so tej nesrečni pokrajini vzeli ta priimek še enkrat, a le za malo časa. Za čas, dolg kot večnost, tako se je zdelo takrat.

Prostrana kmečka izba kar vabi s svojo hladnostjo in domačnostjo. Na njej stoji vaza z napisom Srečanje ukrajenih otrok v Bočni. Delček gospodarjeve zgodovine, ogromna zareza v kozjanskem minevanju. Mišice na gospodarjevih rokah divjajo, reka neukročene žilavosti.

»Oče je bil pred vojno zelo napreden kmet in zaveden Slovenec. Ko se je začela vojna, sem bil star štirinajst let. Oče je večkrat spregovoril o zadevah, ki so nam bile prikrite že zato, ker jih nismo razumeli. Temu je oče dejal »politika«. Kljub temu sem počasi le razumel nekatere stvari in začel sestavljati mozaik.«

Rtički pogleduje vazo, kot da je od nje vse odvisno. Vnukec otipava dedkove mišice in jih stiska. Potem se naveliča in pogleda skozi okno. Daleč v stran je jasa, kjer so v prvih letih vojne zajeli narodno herojino Tončko Čeč, kozjansko aktivistko. Se nekaj let in videl bo njeno sliko: pretepeno in krvavo, pred celjskim narodnim domom ponosno zroč v krvnike. Ne bo treba iskati te slike. V šolskih knjigah se mu bo razgrnila kruta zgodovina kot huda mora...

»V jeseni 1941 so začeli hoditi k nam neznanci. Se zdaj se spominjam dr. Mozerja iz Kozjega, ki so ga Nemci pozneje ustrelili. Takrat so rekli, da je naša hiša javka.«

Malo pred kapitulacijo Jugoslavije je umrla mati. Začel sem hoditi v šolo. Nekoč sem prinesel iz Pilštanja domov Hitlerjevo sliko. Sedel sem na prag in začel rezljati iz lipovine okvir. Tako so nam naročili v šoli. Nenadoma je za mano stal oče. Zdi se mi, je dejal bolj zase, da

bomo zaradi njega doživljali še hude dni. Nisem več rezljal, sliko pa sem vrgel proč.

Potem se je začelo. Na Kozjanskem so se vrstile aretacije. Najprej so blizu nas ujeli Tončko Čečovo, pozneje so aretirali očeta in ga 2. novembra 1942 ustrelili v Mariboru.

Takrat je bil brat, star devet let, sestrica pa tri. Tik pred ustrelitvijo sem šel s stricem obiskat očeta v Maribor. Niso nas spustili k njemu. Vse je bilo že pripravljeno za streljanje.

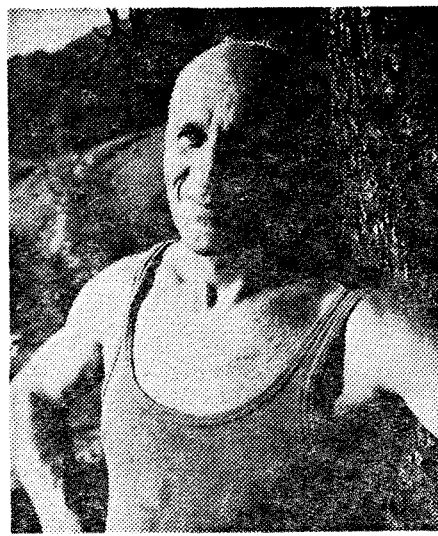
Ko smo se vrnili domov, sestre in brata ni bilo več. Odpeljali so jih Nemci.

Rtički molči, tudi vnuček molči. Nato se skobaca z dedkovih kolen in negotovo zakoraka skozi vrata. Zunaj je toplo, soparno. Po rebreh se suši trava, ves zrak je poln vonja. Črke na vazi trepetajo od žarkov, ki skozi »gajtre« silijo v izbo.

»Še isti večer me je prijavil Nemcem oskrbnik, ki so ga vrinili v našo hišo. Prišla je policija in odpeljali so me v Celje na zbirališče. Med tem časom so spustili sestro in brata, a so jih znova ujeli in pripeljali tja, kot mene.«

Pozno zvečer so nas odpeljali proti Frohnleithnu, 25. decembra pa v Bamberg. Tam so nas marca 1943 razdelili in odšel sem v Seligenporten. Brata so odpeljali v Kastel, sestro pa v Neustift.

Kako je z očetom, nisem vedel. Upal sem, da še živi. Kako je z bratcem in sestrico, tudi ne. Tukaj je bilo grozno. Stradali smo, kot le kaj. Spominjam se, da sok metje sadii krompir, mi pa smo ga izkopavali za njimi. Krompir smo

Marjan Tovornik — Rtički Marjan

bratsko razdelili, četudi med deset ali dvajset siromakov. Režim je bil izredno strog. Vzgjali so nas ko nekakšne janičarje. Starejši fantje so govorili, da bo Germane vzel hudič in da velja izdržati. To nas je držalo pokonci.

Med seboj nismo smeli govoriti slovensko. Vzdržati pa le nismo mogli docela. Padale so klofute, trdo je tleskal pendrek. A sila rodi silo. Bili smo trmasti, neupogljivi, postajali smo čedalje bolj iznajdljivi.

Da je oče ustreljen, sem izvedel docela po naključju. Nekoč sem čistil pisarno in videl na mizi kartoteko. Nekje na vrhu je bil moj listek. Nemško sem malo razumel. Pisalo je, da je oče »wegen der Banden unterschutzen erschossen«. Mrzlo me je spreletelo. Torej bo res, kar sem utegnil razbrati med vrsticami, ki so mi jih pisali sorodniki.

Pred hišo je priropotal traktor. Nekdo je spretno skočil na tla. V veži so zaropotala vile, potem pa je vse utihnilo.

»Domov sem prišel 8. septembra 1945. Vrnila sta se tudi ona dva. Zdaj smo bili sami. Bil sem najstarejši, izkušenj pa nisem imel. Kmetija nas je čakala, zemlja je zahtevala svoje, morali smo živeti. Če smo vse to preživeli, bomo še to,

sem si dejal. V začetku je bilo kup težav. Nekoč sem za kosilo kuhal fižol. Odmeril sem tri kroznike in jih stresel v vodo. Fižol je tako narastel, da smo ga imeli ves teden.«

Spregovorili smo o kmetiji in prejšnja zadržanost je minila. Mora se je odmaknila daleč, daleč v stran.

Tovornik je danes eden najnaprednejših kozjanskih kmetov. V hlevu je lepa vrsta živine, okoli domačije je vse novo. Zgradil je hlev, kupil traktor in priključke, skupaj z drugimi kmeti pomagala ustanoviti strojno skupnost. Kljub vsemu misli, da za kmetijstvo niso preveč rožnati časi.

»Rediš živino, pa nima cene. Posadiš to in ono, a ne moreš prodati. Posrednikom cvete posel, ti poberejo največ. Kako za vraga, da ne morejo urediti teh stvari, da bi bil kmet pošteno plačan za svoj posel.«

Četudi se je težko spominjati teh reči, a vendarle: zakaj že enkrat ne uredijo vprašanja okrog ukradenih otrok? Vem, da marsikdo čuti bolezen, ki jo je dobil v taborišču. In končno, zgubili smo leta, štiri leta. Tisti, ki so se šolali naprej, so se morali znova vpisati v prvi razred, vse začeti od začetka. Sicer pa, tudi mi bi šli med partizane, če ne bi bili otroci.

Gledaš vazo in se čudiš. Tovornik se ne razburja na glas, toda ogorčenje je vendarle čutiti. V trpkem pogledu je še ostalo precej nočnih voženj z vlakom, njiv s krompirjem, nenehnega kričanja nemške soldateske, korobačev in klofut. To ne bo izginilo.

Rtički ni sam. Takšnih kot je on, je na Kozjanskem še več. Skupaj so stradali v taboriščih in zdaj se videvajo, kadar nanese priložnost, v gostilni, trgovini, na polju in drugje. Enkrat na leto se zberejo, da se pogovore še z drugimi. Kako žive, kje vrta beolezen in čaka, kdaj bo koga pobralo. Spregovore o otrocih, letini in vremenu. Nato se povrnejo v tista štiri leta.

Nad bohorskim gozdovi se zbirajo oblaki. Kopasti in črni, dejal bi da se dotikajo smrek in da bo vsak čas udarilo. Tovornik pogleda, zajame s pogledom vse gričevje, se ustavi pri oblakih in reče:

»Treba bo spraviti krmol!«
Svobodnjaki še žive.

MILENKO STRASEK

Večer z mladimi literati

O večeru z mladimi literati, ki so ga v okviru praznovanja ob 100-letnici Cankarjevega in Kettejevega rojstva pripravili v Preboldu, v organizaciji občinske konference ZSMS in pod pokroviteljstvom občinske kulturne skupnosti Zalec, želimo tokrat povedati nekaj več. Se predvsem pa bi radi predstavili mlade nagrajence, ki so resnično pokazali veliko mero ustvarjalnega duha. Na zaključnem razgovoru smo se pogovarjali z njimi o njihovi ustvarjalnosti. Prav tako pa smo jih pobarali tudi o tem, kaj jim priznanja pomenijo.

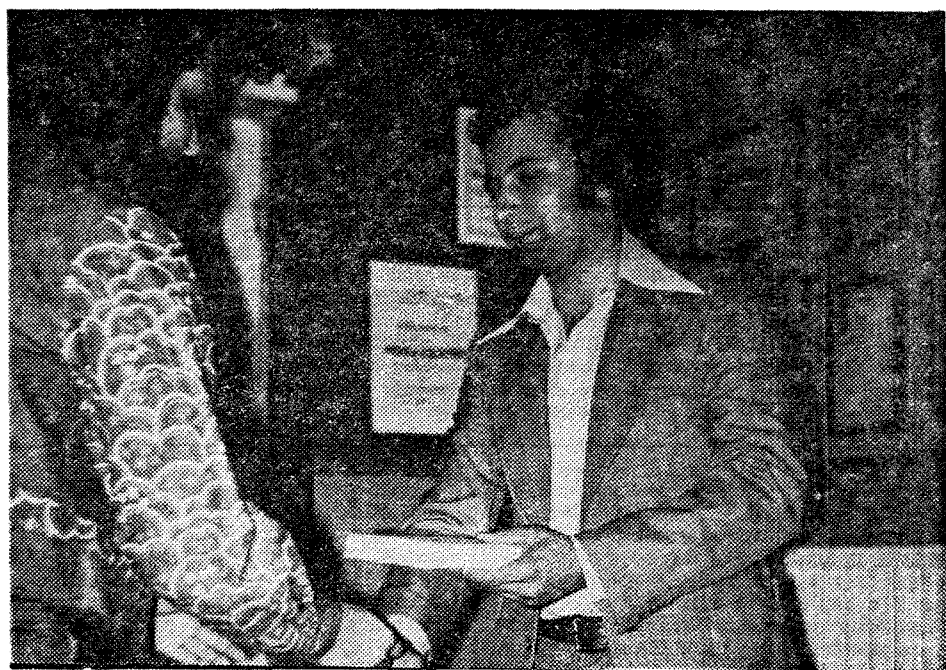
MARKO EBERLING — dijak gradbeno-tehnične šole, stanujoč v Preboldu: »S poezijo sem se začel ukvarjati že v osnovnošolskih letih. Poezija sama kot taka mi daje široke možnosti čustvene miselnosti. Če primerjam svoja dela v začetku svoje ustvarjalnosti in danes, lahko ugotovim, da se precej razlikujejo. Morda ne toliko po kvaliteti, temveč po načinu in vsebini pisanja oz. izražanja svojih čustev. Kljub temu, da so moje pesmi sedaj predvsem šaljive pa se v njih še vedno skriva kanček ljubezenskih čustev. Priznanje mi vsekakor pomeni veliko vzpodbudo za nadaljnje delo, še posebno zato, ker želim v svoji ustvarjalnosti še napredovati. Veliko je še problemov, s katerimi se soočam, zato mislim, da mi to ne bo pretežko.«

SONJA PORLE — dijakinja pedagoške gimnazije, stanujoča v Preboldu: »Pota moje ustvarjalnosti segajo že daleč nazaj, v prva leta osnovnošolstva. V svoji otroškosti sem predvsem spoznavala svoje okolje, zato so bile tudi pesmice posvečene predvsem njemu. To je trajalo le nekaj časa, kmalu sem namreč spoznala, da lahko v prozi povem več, še posebno, ker mi je takšno pisanje bolj odgovarjalo. Svoja čustva, ki so se z leti spreminjala, sem tako lažje, predvsem pa razumljiveje zliila na papir. Iz mojih proznih sestavkov veje predvsem neka čustvena miselnost, ki je značilna za nas mlade. Nedvomno mi pomeni priznanje spodbudo za nadaljnje delo, bolj kot tega pa sem vesela, da literarni večeri dobivajo takšno veljavo, ki jim pravzaprav po pravici pripada.«

NEVENKA PRINAR — dijakinja pedagoške gimnazije, stanujoča v Latkovi vasi pri Preboldu:

»Pišem že precej dolgo. Ker pa sem mlada, mislim, da je za nas mlade značilno, da najraje pišemo o ljubezni. Tudi sama nisem nobena izjema, zato so tudi moje pesmi predvsem o ljubezensko vsebino. S svojimi čustvi hočem ven iz nekih okvirov, ki človeka utesnjujejo, želim biti povsem svobodna. Svobodna v dejanjih kot tudi miselnosti. Mislim, da je to pravica vsakega človeka. Beseda »Svoboda« mi je tako pri srcu, da jo v svojih pesmih večkrat omenjam. Prav gotovo bom, če bom še pisala, v kar pa skoraj ne dvomim, pisala kasneje tudi o drugih problemih, ki so predvsem družbenega značaja. Priznanja sem vesela in mislim, da so takšna srečanja potrebna, zato si jih še želim.«

BRIGITA JELEN — dijakinja gimnazije stanujoča v Libojah: »Tako kot pomeni nekemu drugemu glasba, šport ali katerakoli druga zvrst družbene dejavnosti, njegov življenjski moto, pomeni meni poezija prav gotovo del mojega življenja, del mene, del

Podelitev priznanj mladim literatom

mojih čustev. V svojih pesmih poskušam najti samo sebe, zato so večinoma zelo sentimentalne. Poleg poezije pišem tudi prozne sestavke, vendar sem na področju poezije bolj doma. S pisanjem bom še nadaljevala, saj mi za to daje vzpodbudo tudi priznanje, ki sem ga dobila. Želim si, da bi literarni večeri bili organizirani tudi v bodoče, saj bomo tako mladi imeli možnost, svojo čustveno miselnost predstaviti širšemu krogu, se na kritikah učiti in poglobljati svojo ustvarjalno miselnost.

Poleg nagrajencev literarnega natečaja pa smo o tem, kaj meni o delu mladih ustvarjalcev in kako ocenjuje literarni večer, povprašali Ido Završnik — slavistko na osnovni šoli Prebold, ki je bila voditeljica literarnega večera in ki je z lepo in čisto knjižno govorico povezovala bogati kulturni program. Tovarišica Ida je drugače tudi predsednik komisije za delo z mladimi, zato mlade dobro pozna in opravlja svoje delo z velikim zadovoljstvom.

»Mladi ustvarjalci so pokazali dobršno mero literarne nadarjenosti, iz katere veje val nove mlade miselnosti. Ti pa je še toliko bolj pohvalno, ker so mladi na podeželju oddaljeni od kulturnih centrov in nimajo takšnih pogojev kot mladi v mestih, kjer je nedvomno več priložnosti kulturnega udejstvovanja. Pravzaprav pa so velikokrat kaže, da so mladi izven kulturnih centrov dosti bolj zainteresirani za kulturno ustvarjalnost. Mladi literati se začnejo prajati že v osnovni šoli, z nadaljnjim študijem pa se večinoma še bolj izpopolnjujejo. To opažam tudi sama, saj prav rada delam z mladimi in mi je v veliko zadovoljstvo, ko vidim, da znajo mladi svoje osnovnošolske izkušnje s pridom uporabljati v nadaljnji svoji ustvarjalnosti. Pri tem velja poudariti, da so literarni večeri za mlade ustvarjalce velikega pomena. Prav pa je, da niso preveč množični. To se je še posebno pokazalo pri tem večeru z mladimi literati, ko je izredno dobro uspel prav zaradi tega, ker so mladi imeli tako boljši kontakt s književniki in je beseda tekla izredno sproščeno in domače. Tudi v bodoče bo potrebno odmerjati takšnim oblikam kulturnega usmerjevanja mladih

še več pozornosti. Mladi imajo voljo do dela, potrebno jih je le usmerjati in rezultati prav gotovo ne bodo izostali.«

Za konec naj povemo še zanimivost, da so vsi nagrajeni bili med najboljšimi že na lanskoletnem literarnem večeru v Polzeli. Prav to pa daje slutiti, da se njihovo kulturno obzorje nenehno razširja in pridobiva na kvaliteti. Izražene misli in čustva v mnogih stvaritvah že presegajo okvire povprečja in dobivajo barvo malih mojstrov.

DARKO NARAGLAV

PARTIZANSKA LJUDSKA PESEM

OB TABORNEM OGNJU

*Borba teža je za nami,
v kronah drevja plava noč,
z mesečino in željami
v sanje nas zazibajoč.*

*A ne spimo, v noči plamen
so zaslanjane oči,
in molčimo, ista pesem
tiho v dušah vsem zveni...*

*Nasih mater lica blede
so pred nami v hipih teh,
kdaj nas bode spet objela
dlan ljubeča v lepših dneh.*

To pesem nam je poslala Pavla Leban iz Poljubinja, obenem pa piše: »Ko smo maja 1945 premostili ranjene borce iz bolnišnice »Franja« v vojaško bolnišnico v Gorici, nas je obiskala kulturniška skupina VII. korpusa in za naše ranjence pripravila partizanski miting. Na tej prireditvi sem slišala več partizanskih pesmi, ki jih nisem slišala prej in potem nikoli več. V spominu pa mi je zlasti ostala melodija gornje pesmi, ki so jo pele tri partizanke v tercetu. Pesem je bila tako zapeta, da me je očarala in je ne morem pozabiti. Morda bi me ena izmed tistih treh partizank dopolnila, zakaj bila bi škoda, da bi se pesem zgubila. Mogoče pa je bila kje že objavljena?«

K pesmi Hrepenenje, ki nam jo je poslal Lovro Prek iz Ljubljane in je bila objavljena v tej rubriki, pa Pavla Leban piše naslednje:

»Pesem Hrepenenje je bila prvič objavljena v ciklostirani partizanski pesmarici »Bratje, zapojmo«, ki jo je avgusta 1944 izdala Artilerija IX. korpusa. V tej pesmarici je priobčenih 35 besedil partizanskih pesmi. Pesem nosi naslov »Kje jemlješ moč« in je natisnjena kot predzadnja na strani 34. V bolnišnici »Franja« smo jo ranjencem prepevali skoraj vsak dan. Prvič smo jo slišali od Igralske skupine IX. korpusa, od katere smo se bili tudi mi naučili.

Zaradi te pesmi se je oglasila tudi Vida Mezeg z Dolenje Dobrave pri Gorenji vasi in pravi, da so to pesem prepevali tudi v Skofjeloškem odredu. V spominu ji je ostal napev in je pesem tudi zapela ter ji še dodala eno kitico, ki se glasi:

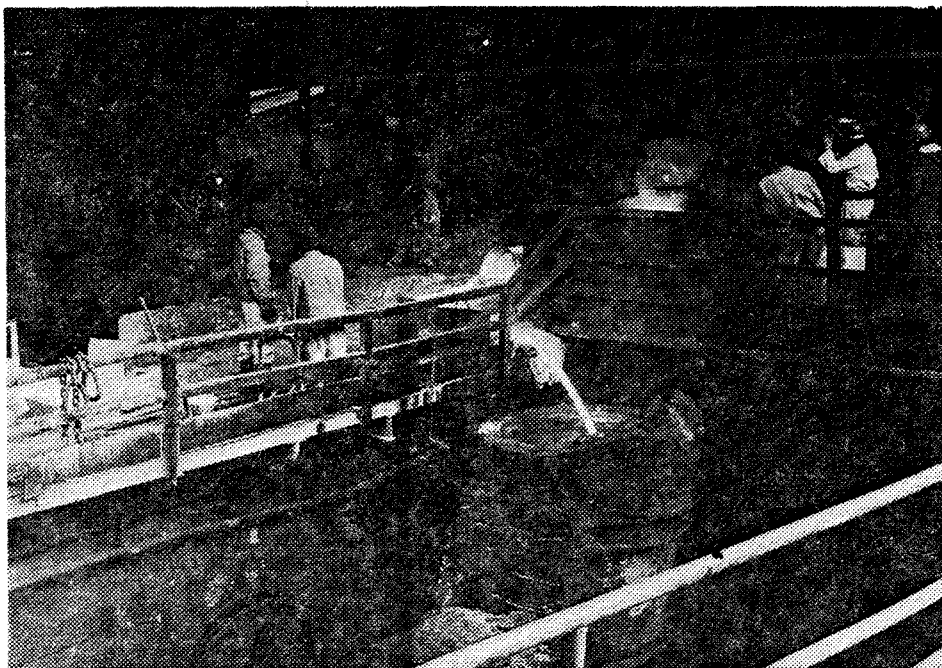
*Dom je požgan in žena v ječi,
otroci prezebajo lačni,
ti pa v samotni na straži stojiš —
kje jemlješ moč, partizan?*

BELEŽKE

LIKOVNIKI S HRVAŠKEGA

Društvo likovnikov v ZP prireja v organizaciji delovne organizacije Iskra invest servis razstavo likovnikov iz podjetja Pliva-Zagreb. Otvoritev je bila 21. junija, razstava pa bo na ogled vse do 30. junija.

Po otvoritvi je bila krajša slovesnost. V znak zahvale za uspešno delo pri organizaciji kiparskih taborov, so udeleženci taborov in likovno društvo ZP Iskra podarili tovarišu Ivanu Kreftu doprni kip, ki ga je izdelal tovariš Kač. Isti avtor bo podaril svoji delovni organizaciji tudi lastno delo, kip Matije Gubca.

V mesecu maju so v okviru zavoda RTV Ljubljana potekale proslave ob 50-letnici ustanovitve radia. Pred pričetkom teh proslav pa so sodelavci posneli in pripravili mnoge oddaje, ki se nanašajo predvsem na našo stvarnost, o njej pogumno razpravljajo in iščejo tiste pozitivne točke, ki povezujejo in navezujejo naš sedanji trenutek na najboljše lastnosti revolucionarne preteklosti. Na sliki je prizor iz oddaje »Praznični dnevi«, ki je bila posneta v jeseniški železni in prikazana vsemu jugoslovanskemu omrežju.

Naprosamo bralce TV-15, da nam pomagajo poiskati avtorja pesmi:

I. NJENI DOSEDANJI PODATKI

1. Naslov pesmi: Turjak
2. Prvi stih pesmi: Čez zemljo nad nebo
3. Nahajališče rokopisa (tipkopisa): Muzej za Tolminsko, mapa 701)
4. Objave: —
5. Morebitni podatki o nastanku (tematika: pesem je nastala po zavzetju »belega« Turjaka, po 20. septembru 1943)

II. DOSEDANJI PODATKI O AVTORJU:

6. Pseudonim (legalno ime avtorja: Slovenko)
7. Kraj in okoliščine avtorjevega zadrževanja med NOB (verjetno je bil borec Prešernove ali morebiti Gradnikove brigade)

I. NJENI DOSEDANJI PODATKI

1. Naslov pesmi: Pesem slovenske mladine
2. Prvi stih pesmi: Bedni narod!
3. Nahajališče rokopisa (tipkopisa): Muzej za Tolminsko
4. Objave: Mladi puntar, december 1943
5. Morebitni podatki o nastanku (tematiki): —

II. DOSEDANJI PODATKI O AVTORJU:

6. Pseudonim (legalno ime avtorja): Miro (Mirko Zimic?)
 7. Kraj in okoliščine avtorjevega zadrževanja med NOB: Morda gre za Mira Zimica iz Podsobotina v Brdih, ki je bil partijski funkcionar na Goriškem.
- Prosimo, da podatke pošljete na naslov: Alenka Božič, Kidričeva 38, Kranj

Letos v Črni gori

Tradicionalno šesto srečanje rezervnih vojaških starešin Jugoslavije bo letos, kakor smo zapisali že lani ob zaključku lanskega, v Socialistični republiki Črni gori. Enako kot prejšnja bo tudi letošnje od 2. do 4. julija in bo glede na najpoglavitejši smoter imelo nespremenjeno oznako — srečanje »Bratstva in enotnosti«. Po srečanjih v SR Bosni in Hercegovini, SR Sloveniji, SR Makedoniji, SR Srbiji in SR Hrvatski se bo letos s Črno goro prvi krog tovrstnih srečanj rezervnih vojaških starešin iz vse Jugoslavije sklenil. Prihodnje leto bo znova na vrsti Bosna in Hercegovina, leta 1978 pa najbrž spet Slovenija.

Prav te dni tečejo v Sloveniji zadnje priprave na srečanje. Republiški odbor Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije dobiva od občinskih odborov še zadnja imena udeležencev, seznami se popolnujejo, sedeži v letalu DC-9 Inex Adria, ki bo s slovenskimi rezervnimi starešinami poletelo na poseben polet proti Tivtu, pa so že vsi do zadnjega oddani.

Medtem je v Črni gori, kakor poročajo tamkajšnji organizatorji, že vse nared. Slovenske rezervne vojaške starešine pričakujejo v goste tovariši v Kotoru in Hercegovini ter na Cetinju. Pripravljajo jim dobrodoščilo in tri take dni, ki jih zlepa ne bodo pozabili.

Tiste naše udeležence, ki so se že udeležili kakšnega srečanja v minulih letih, bo morda presenetilo, ker odhod letos ne bo 2. julija, kakor je bilo to običajno, marveč že 1. julija ob 17. uri z brniškega letališča. Vzrok je preprosto v tem, ker je srečanje ravno v času, ko so vse letalske kapacitete najbolj izkoriščene in za 2. julij ni bilo moč dobiti letala. Edino možen je bil čarterski polet 1. julija popoldne, s tem pa se bo močno sprostil tudi ves program za naše udeležence 2. julija, kar v poletni pripeki tudi nekaj velja.

Ob 17. uri prvega julijskega dne se bo v reaktivno potniško letalo DC-9 vkrcalo natanko toliko slovenskih rezervnih starešin, kolikor je v letalu sedežev — 115. Na srečanju v Črni gori se bodo — zlasti zadnjega dne na skupni slovesnosti na Ivanovih koritih na Lovčenu — zljili v množico 2200 rezervnih starešin iz vse Jugoslavije.

Približno okrog šestih zvečer bo letalo pristalo na letališču v Tivtu. Petdeset rezervnih starešin se bo z avtobusom podjetja Autoboka odpeljalo do Kotora, 65 pa precej dlje, do Hercegnovega na drugi strani Boke Kotorske.

Kako bo v Kotoru...

Organizatorji v Kotoru, občinska organizacija ZRVS, so že pripravili natančen urnik, ki pove, kako bodo slovenski udeleženci srečanja imeli razporejen čas svojega bivanja pri njih. Nekako ob 19. uri je v Kotoru predviden slovesen sprejem, na katerem bo slovenske rezervne starešine skupaj s predstavniki družbenopolitičnih organizacij kotorske občine pozdravil predsednik občinskega odbora ZRVS Kotor. Razdelili jim bodo značke in propagandne materiale, jih razmestili v hotele — potem pa bodo na vrsti »svobodne dejavnosti« po lastni izbiri...

Tudi petkovo dopoldne, 2. julija, bo prosto. Slovenski gostje si bodo lahko vsak po svoje ogledovali Kotor in bližnjo okolico, vendar se bodo morali vrniti najkasneje do 14.30. Ob treh popoldne bo namreč skupni odhod v Risan na ogled rimskih mozaikov, potem obisk v prelepem Perastu in njegovih muzejih, pozno popoldne, ob 18.30, pa bo na vrsti ogled kulturno-zgodovinskih znamenitosti Kotora.

Natanko ob 20. uri zvečer se bo v Centru za kulturo začel slovesen sprejem s priložnostnim kulturno-umetniškim programom. Pozdravno besedo bo imel predsednik Skupščine občine Kotor, ki bo goste seznanil tudi z zgodovino Kotora ter s povojnim razvojem občine. Ko bo program končan, bodo za goste pripravili zakusko. Zatem pa vsi lepo spat.

Tretjega julija, v soboto, bodo slovenski rezervni starešine takoj po 8. uri obiskali Grobišče ustreljenih mornarjev ter k spomeniku položili lovorov venec. Hkrati bodo prisluhnili krajši pripovedi o uporah mornarjev v Boki Kotorski ter o pomenu upora. Takoj zatem se bodo odpeljali na obisk v največjo kotorsko organizacijo združenega dela »Jugooceanijo« ter se seznanili z razvojem pomorskega gospodarstva.

Sledil bo odhod na Markov trg v Prčnju ter skupno kosilo s predstavniki družbenopolitičnih organizacij, ki ga bo v čast gostov iz SR Slovenije priredil predsednik Skupščine občine Kotor.

Potem — slovo. Popoldne bo celotno slovensko delegacijo, tudi goste Hercegnovega, že pričakovalo Cetinje.

... in kako v Hercegnovem

Enako kot za skupino, ki bo ostala v Kotoru, bo tudi za 65 slovenskih rezervnih starešin v Hercegnovem četrtkov večer prost, prav tako pa tudi petkovo dopoldne. Predvideni program obiska bo stekel ob 17. uri popoldne, v petek seveda; na

vrsti bo obisk v zavodu za fizioterapijo »Dr. Simo Milošević« v Igalu, ob 20.30 pa slovesna večerja s predstavniki družbenopolitičnih organizacij in občinske skupščine. Za umetniško doživetje bosta poskrbela ansambla »Bokelji« in »Družina starog kapetana«.

V soboto zjutraj, preden bo nastopila najhujša pripeka, bo »sprehod z ladjo« ob priložnostnem zabavnem programu. Cilj — Bijeloi. Gostje iz Slovenije bodo obiskali ladjedelnico »Veljko Vlahović«, kjer bodo pred tem že splovili največji plavajoči dok na Jadranu. Ob 11. uri pa se bodo obglasbi in plesih folklornega ansambla iz Djenovičev poslovlili ter se odpeljali proti Kotoru.

Vse poti bodo odslej vodile samo še na Cetinje.

Vsi na Cetinje

Najbrž Cetinje še ni doživelo take množice obiskovalcev, kot jih bo v soboto, dne 3. julija popoldne; tudi v najhujši turistični sezoni ne. Med tretjo in četrto uro popoldne se bo tja zgrnilo vseh dobrih dva tisoč gostov iz bratskih jugoslovanskih republik in pokrajin. Razmestili jih bodo po vseh razpoložljivih turističnih kapacitetah, v gimnazijo in tehniško šolo, nato pa jim razkazali Državni muzej, Biljardo, Muzej NOB, samostan in galerije. Zvečer ob osmih bo v letnem gledališču kulturno-umetniški program. Večerja — v lastni režiji.

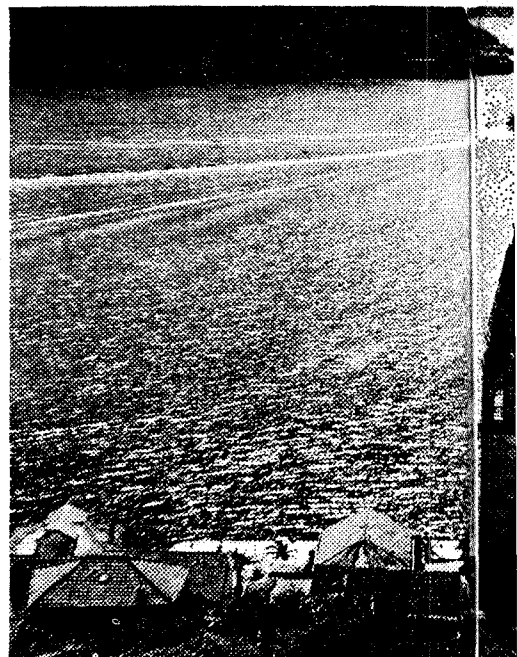
Dan borca, 4. julij. Vsa Črna gora, vsa Jugoslavija bo odeta v zastave. Praznik. Dobrih dva tisoč udeležencev 6. srečanja ZRVS Jugoslavije »Bratstvo in enotnost« se bo okrog sedmih zjutraj v dolgi koloni avtobusov odpeljalo na Lovčenu, da si

LJUDSKA OBRAMBA IN DRUŽBENA SAMOZASČITA

ogledajo Njegošev mavzolej. Okrog enajstih se bodo že vsi zbrali na Ivanovih koritih, kjer bo osrednji zbor vseh rezervnih starešin — udeležencev srečanja in osrednja črnogorska proslava dneva borca.

Vrhunec. Odslej naprej bo le še skupno vojaško kosilo, potem vkrcanje v avtobuse — in slovenska delegacija se bo odpeljala. Toda ne na letališče v Tivat, kjer je pristala. Odpeljali se bodo v Dubrovnik in preživeli v njem še prijeten večer, kajti avtobusi bodo slovenske rezervne starešine šele pozno zvečer odpeljali na letališče Čilipi pri Dubrovniku. Letalo bo proti Brniku odletelo ob 22.40. Doma bo pristalo točno uro zatem...

MIRO ULČAR

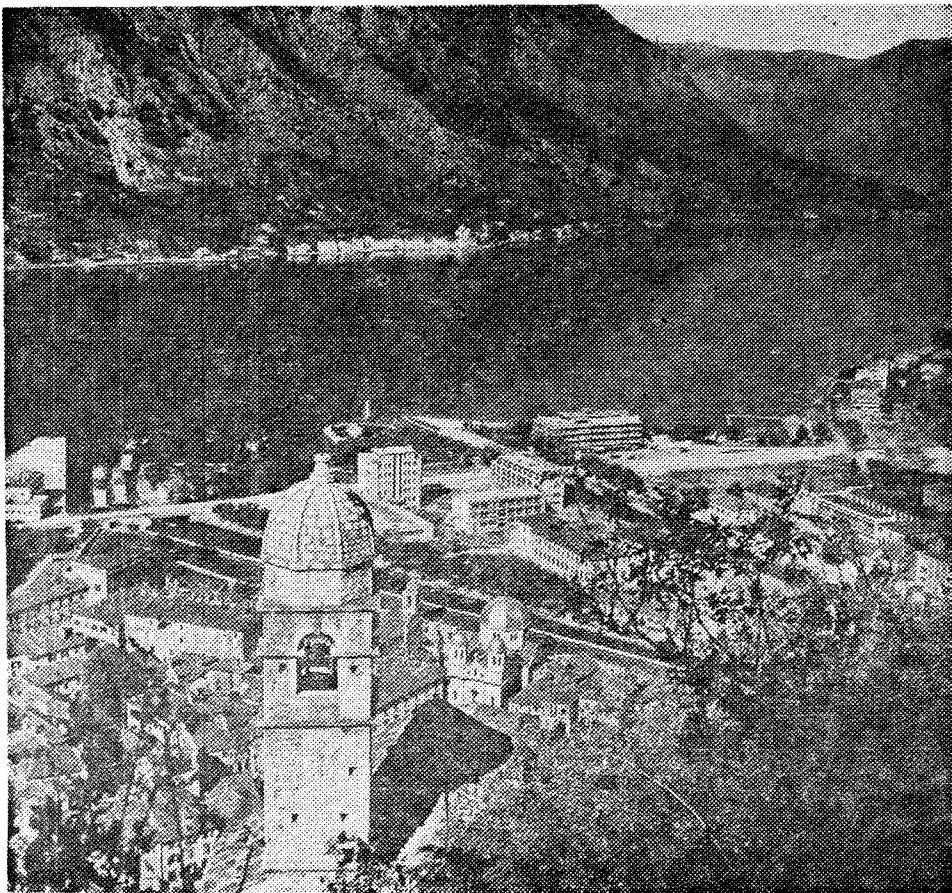
Eden izmed biserov Boke Kotorske — Perast — venski rezervni starešine, gostje kotorske občine

Izšla je Naša

Pred dnevi je izšla dvojna številka Naše obrambe, ki je izšla za meseca junij in julij, ki je o podobno kot številke v tem času jani in že nekaj let nazaj — v dobri meri spoštevane republiki, v kateri bo letos od 2. do 4. julija tradicionalno srečanje rezervnih vojaških starešin Jugoslavije, to divji rej SR Črni gori. Njej pripada kar šest ton najst strani, od tega dve strani barvnih fotografij, na preostalih pa so v zgoščenih vendar še kljub temu tekoče bralni obliki nanizani vsi najpomembnejši podatki, ki lahko bralcu predstavijo narodnoosvobodilni boj v tej republiki, njeno današnje podobo, glavno mesto Titograd ter mesta Kotor, Hercegnovi in Cetinje, kjer bodo sprejeli v goste 115-člansko delegacijo slovenskih rezervnih vojaških starešin.

Drugače bi za to številko Naše obrambe, ki je izšla na 80 straneh, lahko zapisali, da je dokaj pisana in da je v njej za vsakogar nekaj. V sedanjem času razprav o osnutku Zakona o združenem delu je posebej pomembna rubrika Franca Ština, ki v obliki uvodnega članka odgovarja na vrsto vprašanj o tem, kako Zakon o združenem delu ureja področje SLO, družbene samozasčite in varnosti. Bralci, ki so postavili vprašanja, so se tako zelo neposredno vključili v javno razpravo.

Borce NOV pa bo najbrž predvsem zanimalo, o čem piše Naša obramba s področja narodnoosvobodilnega boja. Zategadelj jih velja predvsem opozoriti na portret polkovnika Zdravka Klanjščka, urednika monografije »Narodnoosvobodilna vojna na Slovenskem 1941—1945«. V članku bodo namreč spoznali, kako se je

Mesto Kotor v najslikovitejšem delu Boke Kotorske

Iz snežniških gozdov

Piše: JOŽE OBLAK - SIME

1. nadaljevanje

Kot sem omenil, je v gozdovih nad Babnim poljem že obstajala bolnišnica. Loškega in nato Notranjskega odreda, ki jo je ustanovil pionir partizanske sanitete na Notranjskem in kasneje na Primorskem dr. Aleksander Gala-Peter. Ker so Italijani in belogardisti iz Loške doline stalno hajkali po gozdovih Snežnika, je moral tudi dr. Peter stalno seliti svojo bolnišnico. Dr. Peter je ustanovil partizansko bolnišnico Loškega

odreda v začetku septembra 1942. Bila je na Prezidanskem Berinšku. Tam je vzdržal do konca septembra, ko jo je preselil v Šimnovo dolino blizu Skodovnika, kjer je ostala do sredine oktobra 1942. Potem so se preselili v Vrtačo blizu Zupanovega laza, kjer so bili do sredine novembra 1943. V tem času so jo preimenovali v bolnišnico Notranjskega odreda. Sredi novembra 1942 so jo preselili na Požar nad Otrobovcem, kjer je ostala do 21. decem-

bra 1942. Od naslednjega dne dalje pa je bila partizanska bolnišnica Notranjskega odreda na kraju Pri mrliču blizu Grajševke. Vsi ti kraji so v snežniških gozdovih med Babnim poljem in nekdanjo jugoslovansko-italijansko mejo, ki je bila na tem odseku do kapitulacije Italije močno zastražena. »UTE« je bila v dolinici gostimi smrekami. Imele so samo pet metrov dolgo nadstrešnico, pred katero je bilo odprto ognjišče. Nastrešnica je bila pokrita z govejim

Nova akcija z mladino

Jutri v poznih popoldanskih urah se bo s strelskim tekmovanjem začelo v Ormožu peto republiško orientacijsko-taktično tekmovanje ZRVS Slovenije, ki bo pomenilo nov velik korak naprej v skupnih dejavnostih Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije in Zveze socialistične mladine Slovenije, kajti v nastopajočih občinskih ekipah ne bodo le po trije rezervni starešine, marveč tudi po trije mladinci. Tako določajo pravila tekmovanja in v tem smislu je vse tekmovanje tudi pripravljeno. To bo nov prispevek k obrambnemu usposabljanju mladih, hkrati pa velika skupna akcija dveh organizacij, ki lahko zelo veliko pripomoreta h krepitvi obrambne moči naše družbe.

»Skupno delovanje ZRVS in ZSMS na področju ljudske obrambe in družbene samozaščite postaja tako iz leta v leto obsežnejše in bogatejše. Razmah skupnih aktivnosti in akcij ugotavljamo na vseh ravneh — v krajevni skupnosti, občini in republiki. Prav zadnji nastop sestavljenih ekip ZRVS in ZSMS na tekmovanju v Dražgošah v spomin na legendarno dražgoško bitko je spodbudil člane in vodstva obeh organizacij v občinah, da bi rezervni starešine in mladina skupaj nastopali tudi na republiškem taktično-orientacijskem tekmovanju, ki ga je doslej že štirikrat razpisal republiški odbor ZRVS Slovenije.«

To so uvodne besede, ki jih povzemamo po razpisu za letošnje tekmovanje in ob njih nimamo dodati skoraj ničesar več. Sklep o skupnem tekmovanju so sprejeli na republiški ravni in to tekmovanje je zdaj »tik pred zdejaj«.

Če mogoče kdo pričakuje, da bomo v tem kratkem članku zapisali kaj takega, kar bi mu jutri zvečer in v soboto popoldne v Ormožu lahko pomagalo do večjega števila točk, ga bomo pustili na cedilu. Spregovorili bi radi le o programu v njegovih najbolj grobih obrisih, za tiste bralce, ki jih to zanima in jih jutri v Ormožu ne bo.

Pomerilo se bo 58 ekip, torej iz vseh občinskih organizacij. V njih bodo po trije rezervni starešine in trije mladinci, naloge pa bodo reševali deloma skupaj, deloma ločeno. Vsi bodo streljali, tekmovali v dokazovanju telesne zmogljivosti in spretnosti, reševali topografske naloge in se podali na nočni pohod v petek ob 20.30. Taktično nalogo bodo reševali samo rezervni starešine, ki bodo tudi sami odgovarjali na vprašanja iz vojaške teorije. Samo za mladince pa je v programu tekmovanje v razstavljanju in sestavljanju puške M-48 ter pismeno odgovarjanje na vprašanja, pripravljena po knjigi »Tito — poti naše zmag«.

Po otvoritvi tekmovanja na dvorišču ormoškega gradu bo ob 17.30 najprej na vrsti strelsko tekmovanje. Streljali bodo z vojaško pištolo kalibra 7,62 mm. Vsak bo dobil po 5 nabojev, ki jih bo moral izstreliti v 15 metrov oddaljeno krožno tarčo s premerom 50 cm. Od povelja »streljaj« do zadnjega strela bo smelo miniti največ dve minuti.

Taktična naloga je pripravljena na temo »teritorialna četa v zasedi«, torej na podlagi snovi, ki so jo v letošnjem letu na široko obravnavali po vseh osnovnih organizacijah ZRVS in je o tem tudi zelo veliko pisala revija Naša obramba. Vsak tekmovalec, rezervni starešina, bo dobil pismeno nalogo in skico, na katero bo moral z ustreznimi taktičnimi znaki v skladu z nalogo in razgibanostjo zemljišča po svoji presoji vrisati svojo odločitev. V njegovi rešitvi bo morala biti dobro razvidna razporeditev čete po vodih in samostojnih oddelkih z elementi zavarovanja.

Zvečer, ko se bo začela spuščati tema, se bo pričel nočni orientacijski pohod za celotne šestčlanske ekipe. Tekmovalci bodo morali s starta priti na cilj v določenem času, vmes pa bodo ves čas v nevarnosti, da padejo v zasedo. Ekipa, ki se ji bo to zgodilo in se ne bo takoj umaknila iz snopa svetlobe, tako da jo bo zaseda prepoznala, bo izgubila četrtino svojih točk, zbranih na pohodu. Enako se ji bo pisalo za vsako neodkrito kontrolno točko.

V soboto se bo od 8. do 12. ure zvrsti-

lo reševanje nalog iz topografije, zgodovine NOB, vojaške teorije (samo za rezervne starešine), mladinci pa bodo razstavljali in sestavljali puško in nato vsi skupaj preverili še svojo telesno zmogljivost. Pri vojaški teoriji bodo tri vprašanja testna, torej z nekaj možnimi odgovori, med katerimi bo pravi le eden, eno vprašanje pa bo zahtevalo obširnejši pismeni odgovor. Odgovori na tri vprašanja iz topografije bodo morali biti pismeni ali grafični, mladinci pa bodo morali odgovoriti na 10 vprašanj o narodnoosvobodilnem boju, zastavljenih na temelju knjige »Tito — poti naše zmag«. Pri preverjanju telesne zmogljivosti in spretnosti bodo vsi tekmovalci — rezervni starešine in mladinci — plezali po 6 metrov dolgi viseči vrvi in metali ročno bombo v 35 metrov oddaljeno tarčo. Ko bodo mladinci nato še razstavljali in sestavljali puško M-48, bo največje število točk dobil tekmovalec, ki bo vse skupaj opravil v največ 20 sekundah.

Popoldne ob 14. uri bo razglasitev rezultatov. O favoritu zdaj ni moč govoriti. V minulih letih se je pokazalo, da so vse ekipe vedno zelo dobro pripravljene, da prva mesta skoraj nikoli niso rezervirana za iste ekipe. Občinske organizacije ZRVS in konference ZSM so tekmovanje vzele zelo resno, ekipe se intenzivno pripravljajo, zato lahko pričakujemo nadvse zanimivo in tudi napeto tekmovanje. O njem bomo obširneje poročali v posebni reportaži na tej strani v prihodnji številki.

MIROSLAV ULČAR

Kaj je zaseda

Vodstvo osnovne šole Polje pri Ljubljani je ob sodelovanju s člani organizacij ZRVS Polje, Vevče-Kašelj in Zadobrova-Sneberje organiziralo obrambni dan šole za vse učence 5., 6., 7. in 8. razredov. Obrambnega dneva šole se je skupno udeležilo 800 učenec in učencev, 27 razrednikov, 5 rezervnih vojaških starešin in štab za ljudsko obrambo šole Polje. Učenci so se pod vodstvom razrednika zbrali na že vnaprej določenih mestih in nato v patroljah po 5 učencev prihajali na mesto zasede, kjer jih je čakal rezervni vojaški starešina.

Osnovni namen obrambnega dneva šole je bil seznaniti učence z zasedo, kjer je razred predstavljal vod borcev. Poleg teoretičnega predavanja o namenu zasede, vrstah zased in drugem so pripravili praktično zasedo na sovražnikovo patroljo. Nato so seznanili učence z orientacijo na terenu. Obrazložili so jim uporabo vojaške specialke, orientacijo vojaške specialke s pomočjo busole, na vojaški specialki so določili tudi zborna mesta zasede. Pojasnili so jim pomen kraja, kjer so bile postavljene zasede in to zlasti glede na revolucionarnost in delavsko gibanje kraja pred vojno in pomembnejše dogodke med NOV. Učenci so se seznanili s torbico prve po-

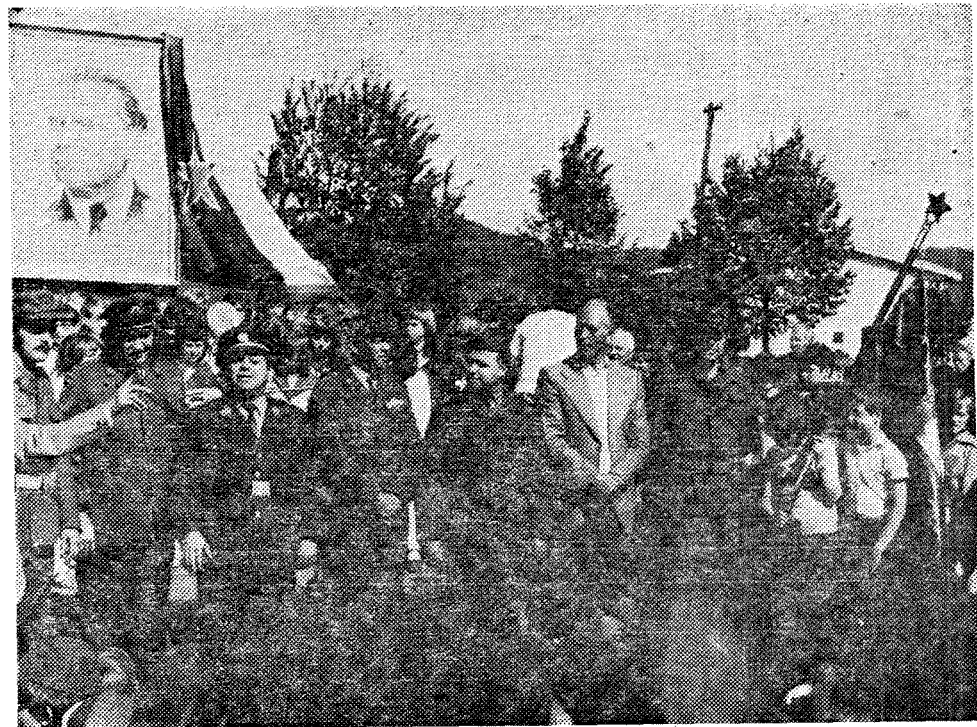
moči ter dali prvo pomoč namišljenim ranjencem.

Zvečer so se rezervni vojaški starešine vseh treh organizacij ZRVS, ki so sodelovali pri organiziranju obrambnega dneva šole zbrali na krajši posvet z vodstvom odbora za ljudsko obrambo in CZ na osnovni šoli. Ocenjevali so obrambni dan šole in menili, da je kot prvi povsem uspel. Rezervni starešine so v razpravi ocenili prizadevanja posameznih razredov in njihovo znanje s področja orientacije, prve pomoči in poznavanja zgodovine kraja. Glede orientacije je večina starešin menila, da je večina učencev že seznanjena z njo, nekateri starešine pa so bili mnenja, da posamezni učenci ne obvladajo dovolj osnov prve pomoči in zgodovine bližnjih krajev.

Pohvalno so spregovorili o pripravljenosti učencev za praktično delo in o disciplini, razen o nekaterih izjemah, ki so se teže prilagodili obrambnemu dnevu. Menili so tudi, da naj bo za v prihodnje program obrambnega dneva šole prilagojen posameznim starostnim skupinam učencev, glede opremljenosti za pouk obrambnega dneva pa da morajo tudi temu vprašanju posvetiti v prihodnje večjo pozornost.

Ob zaključku pa so dodali še predlog, da bi za prihodnje obrambne dneve že v pripravi poleg dosedanjih tovarišev obvezno sodelovali tudi predstavniki mladinske organizacije in pionirskega odreda šole.

JOZE MAROLT

Zbrane Starešine ZRVS, JLA in pionirji osnovne šole Ljubljana-Polje pred začetkom obrambnega dne

Naša obramba

rojevalo eno največjih najpopolnejših del o narodnoosvobodilnem boju na Slovenskem. Franci Strle je — pred odkritjem spomenika narodnemu heroju Jožetu Klanjsku-Vasji — napisal članek »Lonec je prebita«, v katerem je opisal preboj 14. divizije na Pohorje februarja 1944. Feljton »Lazar proti Küblerju« se je v tej številki iztek, seveda s popolnim Küblerjevim porazom. Mile Pavlin pa v svoji rubriki Neznani junaki naše revolucije piše o Janezu Perku iz Retenj v bližini Tržica ter o njegovi najuspešnejši akciji dne 25. julija 1942, ko je s patroljo Kokrškega odreda pri Bistrici na cesti med Bledom in Kranjem napadel kolono policijskih avtomobilov, pri čemer je patrolja ubila kapetana Maxa Schädicha in policijskega narednika ter avto zažgala.

POPRAVEK V IMENU NAŠE OBRAMBE

Prav v zvezi s tem člankom, ki ga Naša obramba objavlja na strani 52, pa smo na prošnjo uredništva Naše obrambe dolžni bralce obvestiti, da se je v stavnici pripetila zelo neljuba napaka. Junak članka Janez Perko je bil pripadnik Kokrškega odreda oziroma pred tem Kokrške čete in avtor Mile Pavlin je tako tudi zapisal v članku. Tiskarski skrat pa je Kokrško četo in Kokrški odred dosledno spremenil v Koroško četo in Koroški odred, kar je seveda hudo narobe in želimo, da bralci napako sprejmejo kot napako, ne pa kot neznanje ali dajanje napačnih informacij. V imenu uredništva Naše obrambe in tiskarne se vsem zahvaljujemo za razumevanje.

M. U.

ročami. Služila je oskrbovanjem in osebju. Oboji so spali na smrekovih vejah, čez katere so pognili goveje kože.

V to bolnišnico smo z osebjem prenesli ranjence Tomšičeve brigade, ki smo jim bili zavezani oči zaradi konspiracije. Za ranjence so na novo nasekali smrekove okleščke ter jih pregnili s šotorskimi krili in odejami, ki smo jih bili prinesli s seboj.

V bolnišnici sem našel naslednje bolnike in osebe:

Najstarejša oskrbovanca sta bila Jakob Prevec—Jaka in Viktor Frank—Viktor, oba partizana Loškega odreda, ki sta bila sprejeta že 26. septembra 1942.

Za časa velike italijanske ofenzive poleti 1942. sta skupaj z drugimi partizani jedla fižol, zabeljen z oljem, ki je imel čuden okus, kot sta povedala. Ker so bili zelo lačni, so fižol vseeno pojedli. Kmalu zatem so začeli bruhati in zbolelo je 12 partizanov. Jaka in Viktor sta njiju skupila, ker nista več mogla hoditi. Tovariši ji-

ma spočetka niso verjeli in so ju imeli za simulanta. Kasneje so uvideli, da so jim delali krivico. Za Jaka in Viktorja se je začel križev pot po snežniških gozdovih.

Ko sem prišel v »Utek« je Viktor hodil kar dobro, Jaka pa precej slabše. Jaka je bil pravi orjak z največjo nogo, kar sem jih videl. Mislim, da je nosil čevlje številka 50 ali 51!

Nobeden od zdravnikov, dr. Peter, ki ju je dolgo zdravil, in dr. Lojze, ki ju je pregledal 30. aprila 1943, ni mogel postaviti točne diagnoze za skrivnostno bolezen.

In vendar sta Jaka in Viktor srečno prebrodila vso vojno vihar. Viktorjeva sem srečal na mogočnem zboru prvih štirih slovenskih brigad (Tomšičeve, Gubčeve, Cankarjeve in Serčerjeve) v Dolenjskih Toplicah septembra 1952.

Vinko Baraga — Levčkov Vinko je bil sprejet 5. marca 1943. kot partizan Štabne patrolle Serčerjeve brigade. Kmečki sin Vinko je bil pred vojno kot drugi številni fantje Loške doline, »hono-

rarno« tihotapec in je imel številne prijatelje onstran takratne državne meje. Bil je lep in korenjaški fant, ki je z neprikritim ponosom povedal, kako je že pred vojno prebital na oni strani skupino financierjev, zaradi česar je bila za njim razpisana tirailica z nagrado 80.000 lir. Pri nekem tihotapskem podvigu so ga ustrelili v levo roko in mu zdrobili komolec. Komolec je postal trd, rana pa se mu ni nikakor hotela zaceliti in se je stalno gnajila. Ko se mu je zbiral gnoj, je Vinko zelo trpel.

Levčkov Vinko ni bil pravi oskrbovanec, čeprav smo ga kot takega vodili v seznamu, temveč član osebjaja, ki je bil kljub ranjeni roki vsestransko koristen. Bil je star notranjski partizan.

Z Vinkom je bila takrat v bolnišnici tudi njegova mama, stara okoli 60 let, ki ni mogla iti pod Gorjance s civilnim taboriščem in je zato raje ostala s sinom v bolnišnici.

Se nadaljuje

DOPISNIKI NAM POROČAJO

ŠENTVID PRI STIČNI

S CANKARJEVCI V CANKARJEVO POČASTITEV

Ze tradicionalni kulturni teden z množičnim pevskim taborom v Šentvidu pri Stični je letos pod pokroviteljstvom Staneta Dolanca posvečen stoletnici Ivana Cankarja. To nudi lepo priložnost nekdanjim borcev Cankarjeve brigade, da se v čim večjem številu udeležijo zaključnih prireditev v nedeljo 4. julija, na Dan borca.

Odbor borcev V. SNOUB Ivana Cankarja je na seji sekretariata soglasno sprejel pobudo pripravljalnega odbora za kulturni teden v Šentvidu pri Stični, da pozove svoje člane, naj bi prišli na to veličastno slovesnost v kraj, ki so ga tudi med vojno radi in pogosto obiskovali.

V bogatem sporedu prireditev v nedeljo 4. julija je še posebej poskrbljeno prav za borce Cankarjeve brigade, ki naj bodo ena izmed središčnih skupin svečanosti. Zborna mesto za borce bo ob 7. uri pred tovarno Rašica v Šentvidu, kjer bodo najprej pogoščeni z majhnim prigrizkom, nato pa se bodo ob 8. uri udeležili pevskega koncerta. Po koncertu je med 10. in 11. uro priložnost za posvet borcev o njihovem nadaljnjem delovanju, o čemer jih bo informiral brigadni odbor. Že ob 11.30 bo skupno kosilo in uro kasneje zbor za povorko. Cankarjevci so dobili namreč častno mesto v veliki svečani povorki, v kateri bodo med drugim tudi 103 pevski zbori, pet godb, več folklornih skupin, konjenikov, narodnih noš, gasilcev, športnikov in drugih. Nato bo ob 15. uri osrednja prireditev z govorom sekretarja izvršnega komiteja CK ZKJ Staneta Dolanca in koncertom 3300 pevcev pod vodstvom Radovana Gobca. Sledil bo še zaključni del s tovariškim srečanjem in ljudsko zabavo.

Odbor Cankarjeve brigade svojim članom ne bo pošiljal posebnih vabil, zato naj jih siceršnja javna obvestila spodbude za prihod (po možnosti v partizanskih uniformah in z odlikovanji) v Šentvid.

D. Š.

MARIBOR

SLOVESNOST OB DNEVU BORCA

Združenje borcev NOV in družbenopolitične organizacije občine Maribor se že pripravljajo na letošnjo osrednjo proslavo dneva borca, ki bo v Pesnici pri Mariboru. Tega dne bodo odkrili spomenik padlemu sekretarju OK SKOJ Marjanu Bantanu-Stojanu kot tudi vsem drugim žrtvam okupatorja v tem delu naše domovine.

Velja omeniti, da so večino denarja za postavitev spomenika prispevali prebivalci sami in delovne organizacije. Poleg tega bodo odkrili spominsko ploščo na Šabedrovi domačiji, kjer je bila dalj časa postojanka borcev Lačkovega odreda.

Tega dne bodo taktične vaje pripadnikov teritorialne obrambe, vaja civilne zaščite. Nastopili pa bodo tudi člani kulturno umetniških društev iz desetih krajevnih

OBCINSKI IN KRAJEVNI PRAZNIKI

● GORICE

Dne 28. junija 1943 je odšlo večje število vaščanov v partizane.

● GOTNA VAS

Dne 29. junija 1942 so partizani napadli fašistično postojanko pri Badovincu na Gorjancih.

● CRNA NA KOROSKEM

Dne 29. junija 1944 je napadel Koroski bataljon nemško kolono na Mlinarskem v Bistri.

● MOKRONOG

Dne 1. julija 1942 so partizani prikratk napadli italijansko posadko v tem kraju in odpeljali iz usjarne velike količine usnja.

● LJUTOMER

Dne 1. julija 1941 so se na Cvenu sestali aktivisti OF in se dogovorili o organiziranem odporu proti okupatorju.

skupnosti, ki so pobudniki te osrednje proslave. Govoril bo sekretar republiške konference SZDL Milan Kučan.

FRANJO HOVNIK

MURSKA SOBOTA

ŽIVAHNA DEJAVNOST REZERVNIH VOJAŠKIH STAREŠIN

V mesecu maju je bil končan orientacijski pohod 18. osnovnih organizacij občinskega odbora ZRVS Murska Sobota, katerega se je udeležilo 90 odstotkov članstva.

V organizaciji občinske strelske zveze Murska Sobota je bilo 21. maja v počastitev dneva mladosti nočno streljanje z malokalibersko puško, katerega se je udeležilo poleg ekip TO, mladine in pripadnikov JLA tudi 7 ekip osnovnih organizacij ZRVS. Skupaj je sodelovalo 76 ekip z 228 tekmovalci.

V mesecu maju je bila izbrana ekipa za republiški orientacijski pohod. S predvidenimi tekmovalci sodeluje v pripravah posebna skupina predavateljev.

V Murski Soboti so ustanovili krajevno organizacijo, ki združuje štiri osnovne organizacije. V vsebini programa je poudarjeno, da je potrebno ustanoviti aktivne ZRVS v

Prizor s slovesnosti v Bizoviku pri Ljubljani 15. maja — Lani je krajevna ZB NOV dosegla, da je krajevna skupnost sprejela sklep o praznovanju krajevnega praznika. Na ta dan je bil ustanovljen maja 1941 prvi vaški odbor OF, ki je štel devet članov. Na slavnosti seji so podelili 27 priznanj tovarišem, ki imajo največ zaslug pri razvoju krajevnih skupnosti. Pred spomenik 33 borcev so položili venec. Po kulturnem sporedu so člani gasilskega društva in CZ nastopili z več vajami. To je bilo prvo praznovanje.

M. B.

delovnih organizacijah in poživiti delo v šolah. Za predsednika krajevnih organizacij mesta Murska Sobota je bil izvoljen Koloman Podlessek.

Člani ZRVS so se v sodelovanju z inštruktorji občinske strelske zveze uspešno vključili v izvedbo obrambnih dni srednjih šol v Murski Soboti.

Osnovna organizacija ZRVS Salovci je v sodelovanju s podjetjem »Kompas« pripravila za svoje člane izlet v Kumrovec, muzej NOB v Ljubljani, Bazo 20 in Postojnsko jamo.

JOZE SIHERLE

SEŽANA

ŠPORTNE IGRE UPOKOJENCEV

V počastitev 30-letnice Društva upokojencev Slovenije je sezansko društvo priredilo 4. športne igre upokojencev Primorske. Pokrovitelj je bil OSS Sežana. Nastopili so ekipe iz Nove Gorice, Izole, Pirana, Ilirske Bistrice, Tolmina, Kopra, Postojne, Idrije in Sežane. Pomerili so se v streljanju, balinanju, šahu in kegljanju. V pozdravnem govoru je predsednik sezanskega društva Alfonz Grmek dejal, da je bilo v 30 letih za upokojence na Primorskem storjenega veliko za boljše življenje, predvsem v gradnji domov za onemogle in za stanovanj.

Nastopilo je 200 upokojencev, največ borcev NOV. Novogoričani so osvojili tri prva

mesta in se uvrstili med najboljše; sodelovali bodo na republiškem prvenstvu.

Po zaključku tekmovanja so razvili prapor DU Sežana. Predsednik Zveze DU Slovenije Avgust Batagelj je pozdravil navzoče z željo, da bi športna dejavnost zajela čim več upokojencev, saj jim je rekreacija zelo potrebna. Nastopil je tudi moški pevski zbor upokojencev.

Predsedstvo DU Sežana zasluži posebno pohvalo za brezhíben potek programa. Republiško prvenstvo bo v Postojni 11. septembra letos.

VINKO BOVCON

ŠKOFJA LOKA

OBRAMBNI DAN V ŠOLSKEM CENTRU

V škofjeloškem šolskem centru za kovinarsko in avtomehanično stroko so počastili dan mladosti s tem, da so pripravili obrambni dan. Organiziral jim ga je aktiv ZRVS ob sodelovanju vseh pedagoških delavcev. Osrednji del programa je zajel orientacijski pohod z reševanjem nalog. Udeležilo se ga je 160 učencev, pedagoški delavci, deset pripadnikov JLA in teritorialci. Na pohod je krenilo 34 skupin učencev. Večina ekip je je dobro opravila vse naloge, ki niso bile lahke. Garnizijsko poveljstvo je pripravilo izdatno vojaško kosilo za vse udeležence.

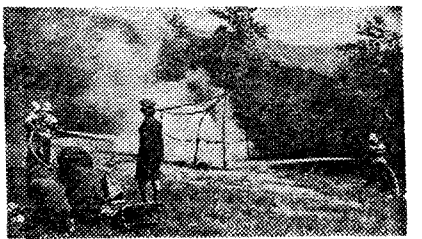
V konkurenci ekip je bilo priznано prvo mesto učencem 1.e razreda, zunaj konkurence pa je bila najboljša ekipa pripadnikov JLA. Najboljši so prejeli nagrade. Po razglasitvi rezultatov je sledila proslava v počastitev praznika.

FRANC GALIČIČ

IZ NASIH KRAJEV

HORJUL — Izvršni odbor KK SZDL Horjul je na nedavni razširjeni seji sprejel predlog ZB NOV Horjul, da se osnovna šola v Sentjoštu poimenuje po učiteljih Mivšku in Nagođetovi. Sentjoški šolski upravitelj Jože Mivšek in učiteljica Betka Nagođeta sta julija 1942 padla pod streli belogardistov, ki so tako kot Italijani za ceno nedolžnih človeških življenj poskušali zatreti narodnoosvobodilno gibanje v Dolomiti.

B. VRHOVEC

Na drugem tekmovanju mladih članov RK v Kuteževem pri Ilirski Bistrici je nastopilo 13 ekip. Pri praktičnih vajah v gašenju požarov in prvi pomoči je sodelovala tudi gasilska ekipa podjetja Lesonit (na sliki), v kateri so nastopile tudi bolničarke.

P. NIKOLIČ

SLOVENJ GRADEC — V Starem trgu pri Slovenjem Gradcu bo na dan borca osrednja proslava te občine. Pripravlja jo ZB NOV Stari trg. Ob tej priložnosti bodo razvili borci nov prapor. Sledil bo kulturni spored. Slavnostni govornik bo ravnatelj muzeja Ferdo Fišer-Mojko.

ADOLF ANKON

GORENJA TREBUŠA — V prejšnji številki smo poročali o slovesnosti ob pobratenju med osnovno šolo iz tega kraja in šolo Prežihov Voranc iz Ljubljane. V poročilu je bilo napačno povedano, da je pionirjem podarilo prapor ljubljansko podjetje Jugoreklam. V resnici je prapor podaril pionirski odred osnovne šole Prežihov Voranc iz Ljubljane. Popravek objavljamo na željo Odbora 4. brigade VDV — partizanskih kurirjev Slovenije.

GRIZE — Krajevna skupnost Grize je v maju priredila vrsto manifestacij, s katerimi so obudili spomine na NOB. Tako so pripravili tudi obrambni dan z orientacijskim pohodom ob spomenikih NOB. Na partizanskem pohodu čez Smohor in Jegriše je bilo skoraj sto planincev iz vse Jugoslavije, katerim je prvoborec Ludvik Zupanc pripovedoval o zgodovini NOB s tega območja.

FRANC JEZOVIČ

NAKLO — Združenje borcev NOV je 5. t. m. priredilo izlet na Dolenjsko. Z dvema avtobusoma so se odpeljali na Turjak, v Ribnico, Kočevje, Bazo 20, Dolenjske Toplice in Zuzemberk. Tako so se udeleženci seznanili z zgodovino teh krajev. S pestrim programom in organizacijo izleta so bili tako zadovoljni, da bi radi pripravili še en izlet v manj znana območja naše domovine.

ANTON GRASIČ

POSTOJNA — Pet zaslužnih članov strelske družine v Postojni je prejelo odlikovanja Red zasluge za narod s srebrno zvezdo. To so tovariši Slavko Lavrič, Franjo Zupanič, Janko Požar, Anton Križman in Edvard Progar, ki že dve desetletji pomagajo razvijati to športno panogo. Zlato, srebrno in bronasto plaketo za večletno delo je prejelo več drugih zaslužnih strelcev.

Ed.

NOVA GORICA — Civilna zaščita je važen člen v sistemu družbene samozasčite. Pri usposabljanju kadrov se tega v podjetju Meblo dobro zavedajo. Zato so v letošnjem letu posvetili posebno pozornost strokovnemu izobraževanju pripadnikov CZ. Izvajali pa bodo še ostali del programa, ki bo zajel tudi gasilske enote in ekipe tehnično-reševalne službe.

RAJMUND KOLENC

POROČILO

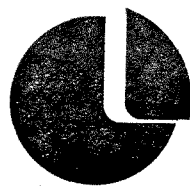
O žrebanju blagovno-denarne loterije Odbora za pohod »PO POTEH PARTIZANSKE LJUBLJANE«, ki je bilo dne 11. junija 1976 v Ljubljani. Srečke, ki se končujejo na številko so zadele:

0/ 650 111070 066020	Din 300.— Din 1.000.— Televizor	5/ 75 092915	Din 50.— Hladilnik
1/ 001491	Hladilnik	6/ 636 0836 176566	Din 200.— »ISKRA« BRAUN »Zastava 101«
2/ 6372 090762	Ročne ure »Fiat 750«	7/ 188357 140377	Din 1.000.— Televizor
3/ 068453 153493	Pralni stroj Din 10.000.—	8/ 130698 079238 062448	Din 1.000.— Din 1.000.— Din 1.000.—
4/ 6994	Pony dvokolo	9/ 027489 612289	Pralni stroj Din 20.000.—

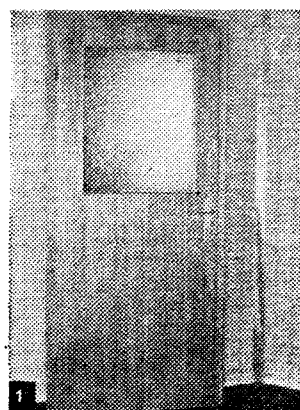
Dobitke izplačuje Odbor za pohod »PO POTEH PARTIZANSKE LJUBLJANE« Ljubljana, Komenskega 7/II, soba 61 na podlagi Uradnega poročila o izidu žrebanja, vsak dan od 8. do 13. ure, v Ljubljani dobitke do 100.— din, tudi ulični prodajalci. V pisarni izplačujejo dobitke vsak dan razen sobote in nedelje.

Dobitniki zunaj Ljubljane lahko pošljejo srečke v priporočenem pismu na naslov Odbora, ki bo takoj po prejemu poslal vsoto zadetka na vaš naslov.

IZPLAČILO DOBITKOV ZASTARA V 60 DNEH OD DNEVA OBJAVE ŽREBANJA.

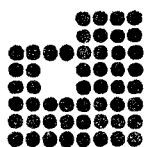
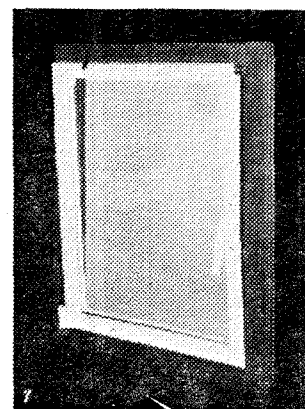
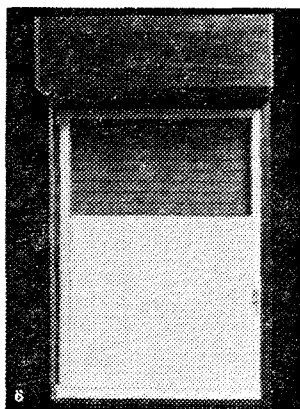
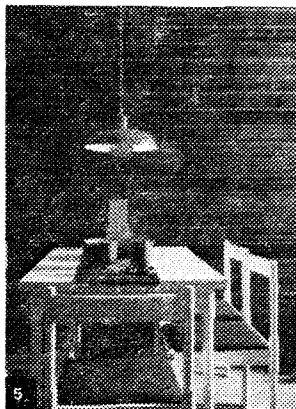
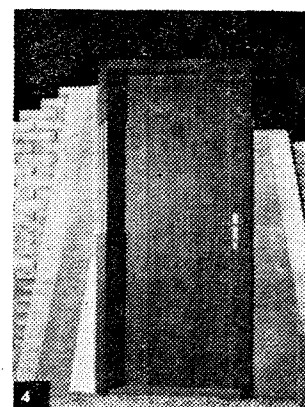
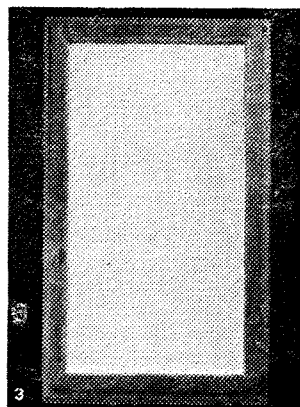
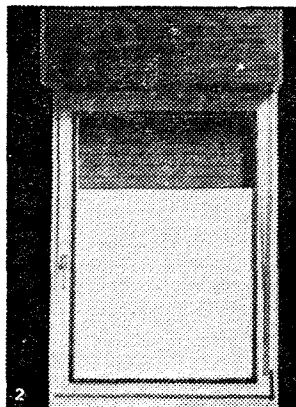

lesna
slovenj gradec
gozdarstvo in
lesna industrija
o. sol. o.

LESNA, SLOVENJ GRADEC, vam s svojimi TOZD nudi:
žagan les iglavcev, ladijski pod.
iverne plošče — navadne in oplemenite-
ne, oblaženo pohištvo in drugo
Tukaj vam želimo predstaviti naš pro-
gram stavbnega pohištva ter stropnih
in stenskih oblog.

1, 4 — SUMO vrata
2, 3 — IZOLIR tips okna
3 — Stenske in stropne obloge
6, 7 — INTRO okna

DELO

ČASOPISNO IN GRAFIČNO
PODJETJE LJUBLJANA

Tiska časopise, revije, knjige, publika-
cije, razglednice, prospekte in reklam-
ne tiskovine.*

Izdeluje enobarvne in večbarvne kli-
šeje v najmodernejši tehniki.

V sklopu podjetja je specializirani
obrat za večbarvni tisk, lakirnica in
plastificirnica.

Izdaja osrednji slovenski dnevnik
»DELO«.

Tednik ITD, štirinajstdnevnik NASI
RAZGLEDI, revijo AVTO, revijo STOP,
revijo JANA, ZABAVNIK

SLOVENIJA

LESNO KEMIČNA INDUSTRIJA

lesonit
ILIRSKA BISTRICA

TOVARNA BARV IN LAKOV

Estetska rešitev barvne kompozicije, ki smo jo namenili našim stanovanjskim prostorom, delov-
nim sobam, vnanosti hiše ipd., je odraz človekovega pojmovanja lepote, njegovega smisla za
harmonijo, njegove kulture in te nazadnje tudi njegovega standarda. Razumljivo je, da gre pri
različnih ljudeh za različne, posebne rešitve, ki prehajajo pravzaprav že v značilnostne poteze
posameznika, ki si v svetu barv išče svoje odtenke. COLOR vam je namenil posredovati vrsto
nasvetov, ki naj bi bili posamezniku kačipot do pravilne rešitve na različnih področjih uporabe
barv in lakov.

Kako obarvamo okna, počknice, vhodna vrata, zidne površine, fasade ter lesene dele hiše?
Ustrezna izbira barv in lakov jamči dolgotrajno zaščito, je geslo ekonomike in zadovoljstva. Za
zunanje površine smo predvideli Unicol sistem, Extra oplatin F, Syntol in Medolux emaji. Pri
metalnih površinah je treba predhodno opraviti ustrezno antikoroziivno zaščito, ki jo dosežemo
z enkratnim, ali še bolje, dvakratnim opleskom obdelavne površine z Distemper minijem
italatnim, Syntol temeljno barvo za radiatorje sivozeleno.

Za pleskanje zidnih površin so se uveljavile disperzijske barve. Znani so naši Extra synkoliti
2 + 9. Odlikujejo se po enostavnem načinu nanašanja, razredčevanju z vodo, nevetljivosti, odpor-
nosti na drgnjenje, brisanje in umivanje. Poleg navedenega Synkolita za barvanje notranjih in
zunanjih prostorov pa izdelujemo še Spektrolit barve v 9 nasičenih tonih, ki so namenjene
predvsem za niansiranje notranjega in zunanjega Extra synkolita, vendar so uporabne tudi
kot samostojno premazno sredstvo in ga uporabljate, kadar želite določen detajl ali površino
obarvati v nasičeni barvi.

Brez posebne umetelnosti si lahko z našimi Synkoliti olepšate svoj dom, prebrati morate samo
navodilo in s pogumom prijeti za čopič in valjček.

Ce bi popleskali samo notranjost hiše, bi opravili samo polovično delo. Lotiti se je treba tudi
zunanje izgleda hiše. COLOPAS je zaščitni premaz, namenjen za pleskanje novih in obnovo
starih fasad iz betona, ometa, azbest cementa idr. Izdelan je na osnovi visokokvalitetnih umetnih
smol, svetlobno obstojnih pigmentov ter nevtranih topil. Ob maksimalni odpornosti na vplive
atmosfera in industrijskih plinov, nudi zgradbi tudi: dovršen estetski videz. Visoka odpornost
na alkalije omogoča hitrejšo izgotovitev fasad, kjer ni potrebno večmesečno čakanje na nevtrali-
zacijo alkalne podlage. Barva ne vsebuje vode, zato omogoča delo v vseh letnih časih in podnebnih
in tako občutno podaljša gradbeno sezono.

Lesene površine vaše hiše boste najbolje zaščitili z dobrim premaznim sredstvom za les. LESOL
je zaščitno premazno sredstvo za les za zunanji in notranji. Je brezbarven ali prozorno obarvan
ter vsebuje dodatke proti gnitju in plesnjenju lesa. Premaz LESOLA pusti na lesu odprte pore,
les diha, premaz pa se zaradi tega ne lušči ter je odporen proti vremenskim neprivikam. Brez-
barvni LESOL ohrani lesnaravno strukturo, tonirani pa mu daje dekorativno estetski izgled.
Hoteli smo vam pomagati, biti kačipot vsem tistim, ki bi s čopičem radi kljubovali času in
skrbeli za prijetno vnanost vsega kar nas obdaja.

LESNO INDUSTRIJSKI
KOMBINAT

LIKO

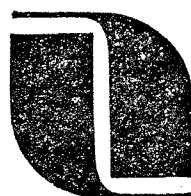
VRHNIKA

s svojima TOZD Tovarna vrat Borovnica in Parketarna Verd

se priporoča cenjenim potrošnikom s svojim kvalitetnim proizvodnim pro-
gramom;

1. kompletna grundirana sobna vrata serijske proizvodnje za mokro vgraditev
2. kompletna finalizirana sobna vrata za objekte po naročilu za suho vgra-
ditev
3. vhodna in garažna vrata sodobnih oblik iz izbranega lesa framireja, jelo-
vine ali macesna
4. mize in stoli raznih finiŝev iz prvovrstnega bukovega lesa modernega in
kolonialnega tipa
5. žagan les iglavcev in listavcev standardnih dimenzij oziroma razrezan po
naročilu

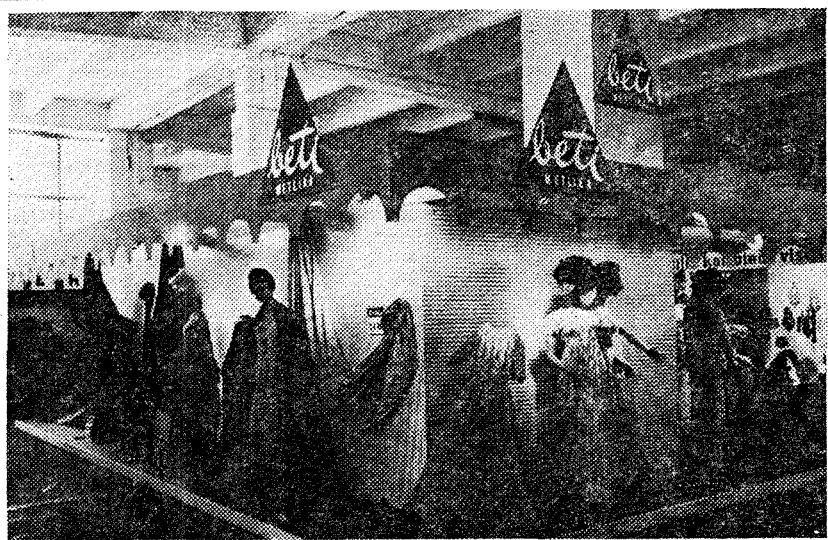
Vse izdelke serijske proizvodnje lahko kupite po konkurenčnih cenah v na-
šem prodajnem skladišču »LIKO-KLI« Jelovškova 17, 61360 Vrhnika, tele-
fon 70-295.

NOVOLES

POJEM KVALITETE

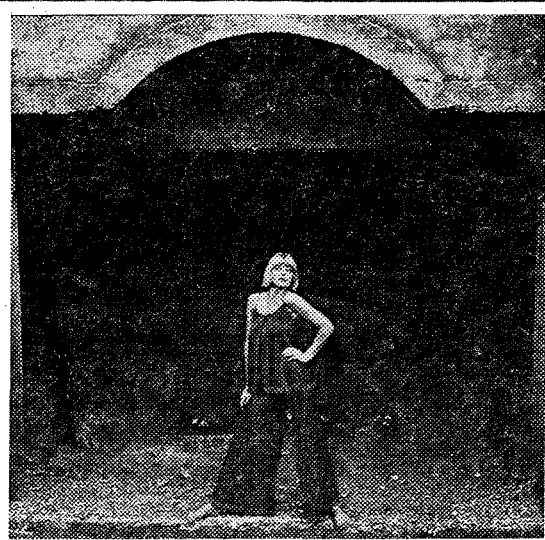
Nagradna križanka BETI, Metlika 127

SESTAVIL: KOPRIVŠEK	VRSTA VIŠNJE	IZOLIRANOST	ZAKOLIČEN. CESTE	PAVONE	EISEN- HOWER	DARILO
SKANDINAV. 2. IME						
DRSALKA KILIUS						
NEPROFE- SIONALEC						
JUTRANJA PADAVINA						
NEUMNEŽ						
				RUSKA VPREGA		

RISAL: JAK	INDIJANSKA TROFEJA	MONGOL	SUNDSKA PALMA	TEHNIČNI POKLIC	Ž.IME	ASTATIN	NAŠ KNJIŽEVNIK						AVELLINO	IZRASTEK NA GLAVI				
STARA ŽENSKA							LIRSKA PESEM IRENA KOHONT				JEZERO V SZ							
OPORNIK KOT ŽENSKA									MAELEKTREN DELEC		NOVINEC					FR. FILMSKI IGRALEC	IZBRANA DRUŽBA	MOSHE
PISMENO POTRDILO						ZLATO JABOLKO					JANEZ JALEN PODKOPNIK		MEJAŠ					
STREŽNIK						STANE MANCINI	NAŠA TOVARNA PIJAČ	RUSKI. KOMPONIST	JASA, POSEKA RAZLIČNA VOKALA				NAŠ OTOK	MEHA ZA PAPIR VOJAŠKI ODSEK				
PRVOTNA RASTLINA												POSODA Z RIBAMI KANAL						

[illegible]

"BETI"	ZADETEK PRI TOMBOLI	PREGOVOR ŽIDOVSKO 2.IME				ZNANOST	ZVOK, TON
POGORJE V ARABUJI					RAZLIČNI ČRKI		
					DVOJICA		
NAROČNICA							
POGON Z BRAKI							
ANTON AŠKERC		VRSTA PREPROG					

RAZPIS NAGRADNE KRIŽANKE

Drugo iz serije nagradnih križank »BETI« iz Metlike nam pošljite v ovojnici, seveda vsako rešitev posebej, do 2. julija 1976.

Ker moramo preudarno gospodariti smo vam tudi to pot pripravili dve knjižni nagradi »Na bojni črti osemnajste«, ki jih ima založba Borec še na zalogi. Ko bo pismo našo prinesel 27. letošnji številko časnika TV-15 pogledjte, tisti seveda, ki nam boste rešitve poslali, kdo izmed vas bo deležen knjižne nagrade.

Lepo pozdravljeni in ker je že čas dopustov vam želimo mnogo prijetnega oddiha. Vzemite si le toliko časa za rešitev križanke.

Uredništvo in uprava

NAGRADNI KUPON štev. 127

Priimek in ime

Poklic

točen naslov stanovanja

Borec – komunist

Tone Tronkar-Tom se je rodil 23. junija 1902 v Podgori pri Gorici. Gorje prve svetovne vojne ni prizaneslo tudi njegovi družini. Leta 1916 so jih poslali v Ljubljano. Po koncu vojne, ko se je vrnil z ruskega bojišča oče, so se vrnili v rodno Gorico. Obnoviti so morali porušeni dom in potem se je Tone poročil. Ze po dveh mesecih — bilo je leta 1925 — so ga karabinjerji odgnali.

Sledilo je 32 dolgih in mučnih mesecev zapora v Rimu in Kopru. Z njim je bil zaprt tudi njegov tovariš in rojak France Bevk. Po vrnitvi iz ječe je bil pod stalnim policijskim nadzorstvom. Kartoteka se je polnila... Junija 1929, ko je kazalo, da bo moral spet v ječo, ga je prišel tovariš Bevk opozoriti, naj hitro zbeži. Uspelo mu je priti v Ljubljano.

Zdaj je bila njegova družina tarča karabinjerjev. Dne 6. decembra 1929 je tudi ženi s triletnim sinom Avrelijem in dvomesečno hčerko Ondino uspelo uiti. Mejo so prestopili nad Gorenjo vasjo. Bili so spet skupaj. Sledili pa so meseci lakote in pomanjkanja. Oče, če je že dobil delo v Jugobruni ali kje druge, je bil ob prvi stavki spet brez njega. Tretji otrok, hčerka Nada, ki se je rodila v najhujšem, je kmalu umrla. Potem se je rodil še četrti otrok, hčerka Zdenka.

V Kranju je bil Tone hitro organiziran, saj je bilo tu veliko Primorcev, ki so pribežali k nam zaradi fašističnega pritiska. Pregarjala ga je stara Jugoslavija, še huje pa je bilo pri Nemcih. Zaradi ilegalnega dela v Kranju so ga oktobra 1943 aretirali. Gestapovci so ga mučili, toda čez dva dni je zbežal k partizanom. Iz Prešernove brigade so ga poslali v bolnišnico Franjo. Pomagal jo je graditi, bil bolničar, potem pa je postal vodja delavnic IX. korpusa. Nazadnje se je boril za Trst, za rodno Primorsko. Tam je bil tudi ranjen.

Kmalu po odhodu v partizane — odšla sta skupaj s 16-letnim sinom Avrelijem — je bila družina izseljena na Tirolsko v kazensko taborišče Burghausen in potem v Altäting. Ni so vedeli drug za drugega. Ko so se odprla vrata taborišča, se je žena s hčerkama podala na dolgo pot domov. Dom v Kranju je bil izropan. Ni mogla čakati. Čim prej je hotela izvedeti, kaj je s sinom in možem. Nekega lepega poletnega dne v letu 1945 so se vsi skupaj srečali na mostu čez Sočo pod Gorico... Nepozabno srečanje! Sledila so leta obnove. Toneta Tronkarja je bilo po vojni čutiti pri delu v vseh družbenopolitičnih organizacijah tako na terenu Orehek-Drulovka kot tudi v takratnem kranjskem okraju in občini.

V vojni je dobil čin poročnika. Bil je odlikovan z medaljo za hrabrost, ordenom zasluge za narod in ordenom dela s srebrnim vencem, lani pa sta bila na slovesnosti na kranjski občinski skupščini edina oče in sin, ki sta bila hkrati odlikovana z zlatim znakom komunistične partije.

Tovariš Tronkar bo v naših srcih ostal kot lik boreca, komuniste, aktivista in človeka, ki je vedno vsem želel le dobro, pomagal vsakomur in posod, kot je to znal le človek, ki je sam prehodil trnjevo pot in bil oropan toliko let toplote domačega ognjišča.

Pokopali so ga v Kranju 3. aprila letos.

DANICA DOLENC

PREBERITE

PROSLAVA NA NANOSU

ZB NOV Vipava prireja za dan borca ob 10. uri dopoldne že tradicionalno proslavo na Nanosu. Na proslavo (pri Abramcu) vabimo predvsem borce narodnoosvobodilnega boja, nekdanje terenske politične delavce in druge občane, da se srečanja udeležijo v čim večjem številu. Po končanem programu, v katerem sodeluje tudi Letalski center Ajdovščina, sledi prosta zabava, saj je v tem letnem času na Nanosu zelo prijetno za razvedrilo in osvežitev.

Na svidenje 4. julija na Nanosu!

ZB NOV VIPAVA

UDELEŽENCEM DELOVNE AKCIJE V KOŽBANI

Borce in nekdanje terenske politične delavce, ki so se borili oziroma delovali na območju Brd, Benečije, Režije in Soške doline, obveščamo, da bo delovna akcija v Kožbani (Goriška Brda) v soboto, 26. julija, ob vsakem vremenu.

Odhod avtobusa iz Ljubljane bo ob 4.30, zborna mesto za tiste, ki bodo prišli z lastnimi avtomobili, pa ob 8. uri na Vrhovljah!

Za naknadne prijave in pojasnila se obrnite na telefon: 54-044 v Ljubljani (samo dopoldne).

ODBOR BRISKO-BENEŠKEGA ODREDA

BORCEM 14. DIVIZIJE

Pozivamo borce, komandirje, komandante in komisarje enot 14. divizije, da se v čim večjem številu udeležijo svečanosti ob odkritju doprsnega kipa komandantu 14. divizije narodnemu heroju Jožetu Klanjsku — Vasji, ki bo na dan borca, 4. julija 1976 ob 10. uri v Moravčah.

Zbor borcev bo ob 9.30 uri na Trgu svobode v Moravčah. Slavnostni govornik bo član federacije, udeleženec pohoda 14. divizije na Štajersko, narodni heroj Viktor Avbelj — Rudi. Redni avtobus iz Ljubljane — avtobusna postaja — vozi v Moravče

ob 7.30 uri zjutraj s prihodom v Moravče ob 9. uri.

ODBOR 14. DIVIZIJE

VOJSKARJI BODO PRAZNOVALI

Dne 23. junija 1943. leta so Vojskarji doživeli najstrašnejši dan v zgodovini: na Vojsko so pridivljali italijanski fašisti ter požgali sedemdeset stanovanjskih in gospodarskih poslopj, mučili in potem usmrtili tri domačine, dvaindvajset pa so jih odpeljali v zapore.

V spomin na ta dan praznujejo Vojskarji vsako leto svoj krajevni praznik. Letos ga bodo praznovali v soboto, 26. junija.

Družbenopolitične organizacije vabijo tudi letos vse rojake, ki žive zunaj domačega kraja, pa borce 9. korpusa, gojence partijske šole in druge, da se praznovanja krajevnega praznika udeležijo v čim večjem številu.

ODBOR GORENJSKEGA ODREDA ZDRUŽENJA BORCEV NOV

Ob imenovanju Gorenjskega odreda in v počastitev krajevnega praznika Zirovnica pripravlja organizacijski odbor 26. in 27. junija 1976 naslednje svečanosti:

Sobota 26. 6. 1976

Ob 9.00 uri zbor vseh udeležencev na križišču v Mostah (pri elektrarni), od koder bo krenila povorka na čelu s pihalnim orkestrom Železarne Jesenice k spomeniku talcev v Mostah.

Ob 9.20 uri komemorativna svečanost s kulturnim programom pred spomenikom talcev v Mostah.

Ob 9.40 uri simbolični prikaz požiga mostu v Mostah.

Nedelja 27. 6. 1976

Ob 10. uri — srečanje borcev Gorenjskega odreda in drugih gostov pri karavli nad Valvazorjevim domom pod Stolom.

Vabimo vse borce Gorenjskega odreda in drugih partizanskih enot Gorenjske, aktiviste OF, člane ZB NOV, pripadnike teritorialnih enot, pripadnike JLA, mladino, planince, lovce, tabornike, gasilce, šolsko mladino ter vse druge, da se svečanosti, ki je posvečena tudi 35-letnici vstaje jugo-

slovanskih narodov, v čim večjem številu udeležijo.

BORCEM CANKARJEVE BRIGADE

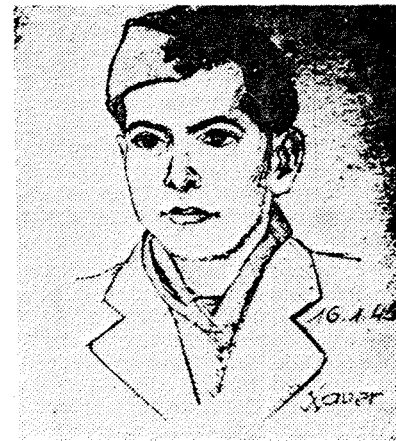
Ob zaključku kulturnega tedna v Sentiidu pri Stični, posvečeni stoletnici rojstva Ivana Cankarja, se na dan borca, 4. julija, zberemo tudi borci Cankarjeve brigade.

Prireditelji kulturnega tedna so nas povabili, da bi otvorili veličastno povorko in se udeležili množičnega koncerta pevskih zborov.

Zborna mesto Cankarjeve brigade bo ob 7. uri zjutraj pred tovarno Rašica v Sentiidu pri Stični.

KDO JE BIL PARTIZANSKI SLIKAR »XAVER«?

Dne 2. 2. 1945. leta je poleg drugih petih borcev narodnoosvobodilne vojske v spopadu s sovražniki padel tudi Vanč Vladimir, rojen 26. 6. 1927 v Mariboru. Bil je v enoti Vojkove brigade na področju Stare Oselice in Cerkljanskega. Dne 16. 1. 1945. leta

ga je še portretiral in upodobil neznan partizan pod imenom »Xaver«.

Sestra in mati padlega prosita, da se neznan partizan »Xaver« javi na naslov: Vlasta Kašlikova tr. 1. maja 29-77200 OLOMOUC — ČSSR.

Hkrati ga vabimo, da se 3. julija dopoldne udeležijo srečanja borcev in svojcev padlih na Fužinah v Poljanski dolini.

ZB NOV TREBIJA

PRAVNA POSVETOVALNICA

DOSLUŽITEV VOJAŠKEGA ROKA

R. I., Celje

Vprašanje: V NOV ste vstopili 4. 4. 1944 in bili v NOV oz. v JLA do 19. 3. 1947. Čas prebit v NOV imate priznan dvojno, medtem ko čas od 15. 5. 1945 do 19. 3. 1947 nimate priznan. Bili ste v enoti KNOJ, takrat pa so vam pojasnili, da ste s tem odslužili vojaški rok. Prosite za pojasnilo, ali niste bili morda oškodovani, ker ste služili skoraj dve leti.

Odgovor: V posebno dobo se šteje čas službe v JLA po 15. 5. 1945 in sicer po odbitku obdobja, ki se šteje kot doslužitev vojaškega roka. Za službo v enotah KNOJ je veljal triletni vojaški rok. Ker ste bili v NOV približno 13 mesecev, ste bili dolžni doslužiti še leto in pol. Vi ste bili v JLA dejansko 22 mesecev, torej 4 mesece preveč. Po našem mnenju torej lahko zahtevate, da se vam v posebno dobo šteje čas, ki presega eno inpolletno doslužitev vojaškega roka, šteto seveda od 15. 5. 1945 dalje.

MLADOLETNIK PRI SODNIKU ZA PREKRŠKE

J. F., Škofja Loka

Vprašanje: Brez odkazila ste posekali več dreves. Poklical vas je sodnik za prekrške in vas kaznoval. Ker vam je pomagal tudi vaš 12-letni sin, ga je sodnik poklical na zaslišanje kot obdolženca. Zanima vas, ali je to pravilno, ker je pustilo na sinu posledice.

Odgovor: Po zakonu o prekrških mladoletnik, ki v času storitve prekrška še ni bil star 14 let, za prekršek ni odgovoren. Glede na to seveda tudi ne more biti zaslišan kot obtoženeec. Sodnik torej ni ravnal prav, če je vašega sina tako zasliševal.

NE DOBITE LOKACIJSKEGA DOVOLJENJA

G. A., Kanal

Vprašanje: Pred tremi leti ste v občini Nova Gorica vložili prošnjo za lokacijsko dovoljenje. Po dolgem času ste dobili negativen odgovor, prav tako pa je po vaši pritožbi odločil tudi Republiški sekretariat za urbanizem. Sprožili ste upravni spor pri Vrhovnem sodišču SRS, vendar tam vaša zadeva že nekaj mesecev stoji. Prosite za kakršnokoli pomoč.

Odgovor: Odkar ste nam pisali, je poteklo že nekaj časa, zato je zadeva najbrž že rešena. Če pa temu ni tako, vam svetujemo, da se pisмено obrnete na predsednika Vrhovnega sodišča. Ni namreč v naši moči, da bi lahko sami neposredno posredovali za pospešitev postopka.

PRIZNAVALNINE ZA MLADOLETNIKE

O. S., Bohinj

Vprašanje: Rojeni ste leta 1931, vaše delovanje za NOV pa je pričelo 19. 9. 1943 v Bohinjskem kotu. Bili ste kurir in ste raznašali pošto ter hrano. Zanima vas ali pridete v poštev za priznavalnino kot mladoletni sodelavec NOV.

Odgovor: Po veljavnih predpisih nimate pravice do priznavalnine. Pripravljajo pa se spremembe na tem področju. Tako bi po enem od predlogov dopolnili republiški zakon o priznavalninah, da bi pridobili pravico do priznavalnine tudi mladoletni udeleženci NOV, ki so vstopili v NOV do 1. 7. 1944. Obstaja pa tudi možnost, da bi z medobčinskimi družbenim dogovorom rešili ta problem.

ZAVRNJENA PROŠNJA

Z. M., Ljubljana

Vprašanje: Ponovno prosite za pojasnilo, ali ima žena, ki je stara 65

let, pravico do pokojnine. Redno je bila zaposlena do leta 1949, nato pa še kratek čas leta 1959, skupno pa ima nekaj nad 15 let pokojninske dobe. Vložili ste prošnjo za upoko-jitev, pa je bila zavrnjena.

Odgovor: Odločba Skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja je popolnoma pravilna in se opira na 336. člen statuta. Vaša žena namreč po letu 1965 ni bila več zaposlena in torej ni imela lastnosti zavarovanja, zato bi imela pravico do starostne pokojnine le v primeru, če bi imela vsaj 25 let pokojninske dobe, ki bi jo dopolnila kadarkoli. Nekajdnena zaposlitev v letu 1959 pri vsem tem ni pomembna, prav tako tudi ne gostota zaposlitve, kakor smo vam pomotoma odgovorili na vaše prvo pismo. Bistvena so torej samo službena leta in teh ima žena pre malo, da bi se lahko upokojila.

ZAVAROVALNA DOBA S POVEČANJEM

R. L., Maribor

Vprašanje: Zanima vas ali še velja določilo TZPZ, po katerem imajo vojaški vojni invalidi pravico, da se jim šteje 15 mesecev zavarovalne dobe za vsako leto, ki so ga v celoti prebili v delovnem razmerju s polnim delovnim časom

Odgovor: Sedaj veljavni zakon o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja (Ur. list SFRJ št. 35/72) ima enako določilo kot stari TZPZ. V 58. členu namreč določa, da se zavarovalna doba šteje s povečanjem zavarovane, ki so v Jugoslaviji prebili skupaj najmanj 5 let na delu, na podlagi katerega so bili zavarovani in delali poln delovni čas, če so bili vojaški invalidi I. do VI. skupine. Zavarovancem se šteje vsakih 12 mesecev dejanskega dela za 15 mesecev zavarovalne dobe, starostna meja, ki je predpisana za pravico do starostne pokojnine pa se jim zmanjša po eno leto za vsakih 5 let takšnega dejanskega dela.

Med brigadirji

»Delajte, dokler ne končate!« je dejal tovariš Tito

Težko bi enostavno odgovorili na vprašanje, zakaj so prav zadnja leta mladinske akcije ponovno oživele. Še posebej, ker so akcije splet najrazličnejših dejavnosti, od udarniškega dela, ki je zagotovo prva obveznost brigadirjev, pa tja do najrazličnejših interesnih dejavnosti, ki jih razvijajo v popoldanskem času. Prav tako bi težko odgovorili na vprašanje, kakšne uspehe v najširšem pomenu mladi dosega. Zato, ker praktično razen delovnih učinkov, pa še ti so včasih neizmerljivi, ni mogoče z »metrom« oceniti odnosov, ki se razvijajo med brigadirji in brigadami, pa odnosov in življenja, ki ga brigadirji prinašajo v kraje, ki ne le da so manj razviti, ampak so največkrat tudi brez mladine. Gotovo najlaže o tem spregovorijo brigadirji.

»Da, za akcijo sem se odločil predvsem zavestno,« mi je nedavno zatrjeval Miloš iz Ljubljane, brigadir na Kozjanskem. »Zato, da pomagam ljudem, ki živijo tudi, da dobijo boljše ceste, take, kakršne imamo mi, da dvajset kilometrov do Celja ne bo uro vožnje, ampak petnajst, dvajset minut. Pa tudi zato, ker me veseli brigadirsko življenje, želel sem med mlade in sem šel...«

Tako bi zagotovo pripovedovali tudi na drugih akcijah, na Brkinih, v Slovenskih Goricah, pa v Suhi Krajini in Kozbani. »Zato, ker smo v zadnjih nekaj letih prav mladi sklenili pomagati ljudem, tam, kjer smo toliko let pozabljali nanje,« zatrjuje komandant

**RAZVIJANJE IN NEGOVANJE
REVOLUCIONARNIH TRADICIJ**

Janez Ojstršek iz Celja. »Pa ne, da bi jih pozabili, nismo jih. Toda mladi prinašamo življenje in pomoč v njihovo sredino.«

Brigadirji, ki to leto gradijo kilometre ceste na Kozjanskem, na Brkinih, pa kilometre vodovodnega omrežja na drugih treh akcijah, pravzaprav ne morejo razumeti, da so bili vsi ti kraji toliko časa brez teh prepotrebni objektov infrastrukture. »Nam, ki smo iz mesta, pravzaprav te stvari ne pomenijo veliko,« meni Vlasta iz Ljubljane, »ljudem tu na deželi, ki je za nas kot raj, pa je to civilizacija. Še več. Njim je to hkrati denar, ki si ga morda še pred dvemi, tremi leti, niso niti želeli. Mnogi so se s cesto bali turistov. Danes so veseli obiska svojcev, ki se raje pripeljejo iz mesta. Veselijo se z otroki, ki jih avtobus popelje v šolo, laže spravljajo svoje prideleke do kupcev...«

Delovne akcije v zadnjih letih so ponovno dokazale, da so tudi ekonomsko upravičene. Vedno znova mladi presegajo norme. Prav te dni bo sklenila delo ena najboljših brigad — bosanska brigada, ki je nekajkrat presegla vsa pričakovanja. »Prišli smo delat, saj vemo, da akcije tudi nekaj stanejo. In če bomo letos dobro opravili, bo prihodnje leto še več mladih lahko šlo v brigade,« meni Vujo z Reke.

Letos bo na akcijah v Sloveniji, če prištejemo še tisoč brigadirjev zvezne akcije »Posočje 76«, sodelovalo čez štiri tisoč brigadirjev. »Zanimanje pa je mnogo večje in to ni fraza ali napihovanje,« pripoveduje Irena iz Štor. »V železarni bi nas šlo mnogo več, a za vse ni bilo mesta v brigadi, pa tudi podjetje nas ni moglo toliko spustiti z

dela. A tudi to se bo moralo urediti, saj mladim ne moremo kar naprej govoriti: prijavi se drugo leto, tako kot so meni prejšnja leta, ko sem želela na akcijo...«

»Ne gre le za bratstvo in enotnost,« meni Mišo iz Doboja. »Gre za spoznavanje navad in običajev drugih narodnosti in narodov, gre za delovno tovarništvo, ki raste iz dneva v dan in se zadnji dan preljuje v slovo z obljubo: še se vidimo, če ne mi, pa naši vrstniki, prijatelji. Slovo je bilo sicer težko, kot po vsaki akciji, pa čeprav gre samo za tri tedne skupnega dela, bivanja in zabave. A mnogo težje se je posloviti od domačinov, ki so vseskozi z nami, nas sprejemajo kot svoje otroke, kot z brigadirji, ki jih bomo morda nekoč nekje še srečali...«

Brigade so male šole samoupravljanja, imamo navado zapisati. Brigadirji mislijo še naprej: »Brigada je spoznavanje sebe in drugih. Ocenjevanje svojega dela in dela drugih. Spoznavanje »matematike« družbenopolitičnega dela, aktualnih notranje in zunanje političnih dogajanj. To je šola, ki bi ji lahko rekli, da je najbolj popolna od vseh. Zato, ker se neprisiljeno, ob delu, usposabljam, učimo za življenje, delo v organizaciji, za kolektivni trud. Za nekaj kar mnogim mladim danes manjka.« Tako meni Rajko iz Vrtojbe.

Branislav z Reke pa: »Večkrat sem že bil v brigadi, a ne v Sloveniji. Prav

je, da so tudi zdaj zvezne akcije, da se jih lahko udeležujemo. Prav pa je tudi, da se slovenska mladina pri organizaciji akcij ne omejuje na izkušnje drugih jugoslovanskih akcij. Da razvija koncept samoupravne in nadvse demokratične delovne akcije. Take, kjer brigadirji odločajo na brigadnih konferencah, kjer se odkrito pogovorimo res o vseh vprašanih, tudi o problemih. Mislim, da je Kozjansko prav zato, najbolj temeljita šola samoupravljanja, nekaj, kar mi bo pomagalo tudi pri samoupravljanju v »Torpedu«, kjer delam...«

Mnogi med njimi se vračajo na akcije, drugi gredo na druge, v druge republike, spoznavat druge kraje, druge ljudi. A večini so gotovo skupne besede Rajka iz Čuprije: »Lani sem bil na Brkinih, letos na Kozjanskem, še letos grem na akcijo v Bosni, šel bom tudi drugo leto, pa še, dokler bom mlad in dokler me bodo potrebovali...«

In prav je, da se brigadirji vedno znova vračajo. Obljubljajo, da se bodo vrnili: »Če ne mi, pa drugi. Vsako leto nas bo več...« Nikogar več ne gre odkloniti. Le tako bomo tudi opravičili zaupanje predsednika Tita, ki je ob začetku akcije Kozjansko 74 dejal prvi izmeni:

»Delajte, dokler ne boste končali!«

Tekst in foto:
V. P.

KAJ VEŠ O PUŠKI M 48

Ob pobratenju osnovnih organizacij Zveze socialistične mladine Slovenije na Tehniški šoli za strojništvo v Ljubljani in Tehniški šoli za strojno, elektro in tekstilno stroko v Mariboru so mladinci organizirali tekmovanje na temo »Kaj veš o puški M 48«.

Kako je tekmovanje potekalo?

Najprej so puško razstavili in potem spet sestavili, nato pa odgovarjali na vprašanja; po petih vprašanjih je bilo tekmovanje sklenjeno v korist Mariborčanov, ki so zmagali s točko razlike.

Ob slovesu so se mladi iz Ljubljane in iz Maribora dogovorili, da se še snidejo.

Foto in tekst:
ANDREJ SELAN

Zagodli smo jim

»Zaboj bomb v naših rokah, ne v sovražnikovih, pa vendarle nekaj pomeni!«

Moj oče je kot fantič veliko časa prebil ob reki Soči, kjer se je igral s prijatelji. Včasih so našli izgubljeno puško ali bombo, ki sta jim rabili kot igrača. Brez dvoma pa je bila to nevarna igra, ki bi marsikoga lahko stala življenje. Bila je pač vojna...

V Solkanu je bila italijanska vojaška postojanka, pred katero je stala velika blinda. Trije dečki, med katerimi je bil tudi moj oče, so sklenili, da bodo zagodli Italijanom. Napotili so se proti postojanki. Edene se je skrtil za oklep-

no vozilo, druga dva, ki sta želela zamotiti stražarja, pa sta začela kričati in uganjati norčije. Stražar se je razhudil in medtem je enemu izmed fantičev uspelo odpreti vrata in iz vozila potegniti zaboj ročnih bomb.

»To resda ni bilo kdove kako junško dejanje, toda zaboj bomb v naših rokah, ne v sovražnikovih, je vendarle nekaj pomeni!« je svojo pripoved sklenil moj oče.

DAVID SULIGOJ

Strel ob zori

Gozdovi Gabrške gore in Blegoša še danes pripovedujejo zgodbo o Francu Žaklju-Baldi, ki je 21. aprila 1943. leta padel za svobodo

Oče mi je pripovedoval, da je letos minilo trinideset let, kar je njegov najboljši prijatelj Franc Zakelj-Baldo, partizan in borec Poljanske čete Gorenjskega odreda, žrtvoval svoje mlado življenje za svobodo in lepšo prihodnost svojega naroda.

Bilo je konec aprila 1943. leta, ko je Poljanska četa taborila v hribih na desni strani reke Sore. Taborili so v dolomitskem gorovju. Zvečer je bilo močno oblačno in ni bilo videti sonca, ki je zahajalo za Blegošem. Komandant Živko je dal povelje za premik. Četa je počasnih korakov krenila s Kovskega vrha v dolino, mimo vasi Log ter preko reke Sore zavila na Gabrško goro.

Gabrška gora je poraščena z bujnimi gozdovi in le tu pa tam je zapaziti senožeti, na katerih stojijo samotne kmetije.

Med potjo so se utrujeni partizani ustavili pri enem od kmetov, po domače pri Kumru. Tu so se okrepcali in odpočili. Ko se je pokazala škrlatna zarja, so bili partizani spet na poti. Z dnem je pričel padati dež, ki je neusmiljeno bičal po obrazih partizane, ogrnjene s šotorskimi krili.

Na desni strani sta se dvigala Mladi in Stari vrh z mogočnim Blegošem.

Kmalu jih je zagrnila gosta megla, ki je prav tako ovirala partizane na že tako težavni poti. Previdno so prečkali cesto, ki pelje na Blegoš. V zavetju goz-

da, v kotanji, nedaleč od ceste, so se utaborili, postavili šotore in legli k počitku. K počitku ni legel le kuhar Tarzan, ki je začel zbirati veje, da bi zakuril in skuhal zajtrk.

Oče in Baldo sta skupaj postavila šotor in pripravila ležišče iz smrekovih vej ter legla k počitku. Komaj sta legla in spanec jima še ni zaprl utrujenih vek, je prišel dežurni po Balda in mu dejal, naj odide na stražo na hrib nad taborom. V šotoru sta oče in Baldo vstala, se po krajšem pomenku razšla s pritajenim »zdravov«, ne da bi vedela, da se zadnjič pozdravljata.

Oče je legel k počitku in čez kakih dvajset minut je na mestu, kjer je stražil Baldo, zadržala strojnica. Borci v taboru so takoj skočili pokonci, podrli šotore in pospravili opremo.

Med umikom je oče zaman iskal Balda. Obšle so ga zle slutnje. Četa je poslala patroljo nazaj v taborišče. Na stražarskem mestu je našla mrtvega Balda... Smrt tovariša je pretresla vso četo, najbolj pa mojega očeta, ki je izgubil prijatelja, ki ga ne bo nikoli pozabil.

Mlademu partizanu so izkopali grob pod Mladim vrhom. Gozdovi Gabrške gore in Blegoša še danes pripovedujejo zgodbo o Francu Žaklju-Baldi, ki je 21. aprila 1943. leta padel za svobodo slovenskega naroda.

TJASA MRAVLJE

TV-15 ZA MLADINO

Srečanje v hiši

Spomine, ki sva jih zapisala, nama je pripovedoval nekdanji partizanski kurir Valentin Carli-Zdravko

»Takrat sem bil na Cerkljanskem, v okolici Stare Oselice, in Nemci so se pripravljali na znano novembrsko ofenzivo 1943. leta.

Ko se je nekega dne zmrčilo, sem dobil nalogo, da moram v štab drugega bataljona odnesti pošto. Do štaba je bilo kako uro hoda. Ta dan sem že nekajkrat nesel pošto, čeprav je snežilo in je zavijala burja, ki je šla do kosti.

Med potjo sem naletel na več mrtvih partizanov in čudno se mi je zdelo, zakaj jih ni nihče pokopal. Takoj sem pomislil, da nekaj ni v redu. Ko sem prišel do hiše, kjer naj bi oddal pošto, ni bilo partizanskih straž. Pozorno sem pogledal okoli in ker nisem opazil nič kaj posebno sumljivega, sem se opogumil in vstopil.

Povedati moram še, da je bil na desni prepad in na levi strani vzpetina.

Torej, stopil sem v hišo... Iz kuhinje je nenadoma pogledal Nemec! Nad srečanjem sva bila oba očitno hudo presenečena. S seboj sem imel le kurirsko torbo in puško. Rešilo me je to, da je imej sovražnik puško v veži. Zaslišal sem nemško psovko, ki so jo tako

radi naslavljali nam, partizanom, potem pa sem se hitro pognal v beg, okrog hiše in preko vzpetine. Nemci so bili prepričani, da sem padel v prepad, saj so vanj kot nori metali bombe in granate.

Ko sem se vrnil h komandantu in mu povedal, kako je bilo, mi tega enostavno ni verjel. Dobil sem pač važno nalogo in izvršiti bi jo moral! Zaprl me je v klet in do hiše, kjer sem doživel to neprijetno srečanje, poslal tri partizane, da bi preverili mojo pripoved. Nemci so bili zdaj žal bolje pripravljeni in v štab se je vrnil le en partizan... Nato so me izpustili in nadaljeval sem kurirske posle.

Komandant Oton Vrhunc-Blaž Ostrovrhar danes ni več živ. V Selški dolini so ga kmalu zatem obkolili domobranci in ga hoteli ujeti, pa si je raje sam vzel življenje.

Spomine, ki sva jih zapisala, nama je pripovedoval nekdanji partizanski kurir Valentin Carli-Zdravko.

DENISA GORJAN
ANDREJA PETERNEL

To so naši pomniki

»Življenje za zmago smo dali, kot sta nam velevala srce in dolžnost, da bomo spokojno ležali, branite in ljubite svojo prostost!«

Po končani drugi svetovni vojni je ljudstvo Jugoslavije postavilo veliko spomenikov žrtvam, ki so padle ali umrle med narodnoosvobodilnim bojem. To so večni pomniki sedanjim in prihodnjim rodovom na ljudsko revolucijo, ki se je začela pred petintridesetimi leti in končala 9. maja 1945. leta, to je pred enaintridesetimi leti.

Spomeniki spominjajo in bodo spominjali na krvavo preteklost, na ljudska ponižanja, na ogroženost naše zemlje, na strahotna mučenja, na streljanje nedolžnih, na umiranje od gladi v zaporih in internacijah, na junaštvo borcev in na vsa grozodejstva, ki so jih prene katerim našim ljudem naredili fašisti

in njihovi pomagači od 1941. do 1945. leta.

Veličasten spomenik in pomnik na narodnoosvobodilni boj stoji tudi v Loški dolini: na visokem razglednem vrhu Ulaka nad Starim trgom je daleč naokrog viden štirinajst metrov visok spomenik petsto padlim žrtvam iz Loške doline v spomin.

»Življenje za zmago smo dali, kot sta nam velela srce in dolžnost, da bomo spokojno ležali, branite in ljubite svojo prostost!« je zapisano na debelem stebru.

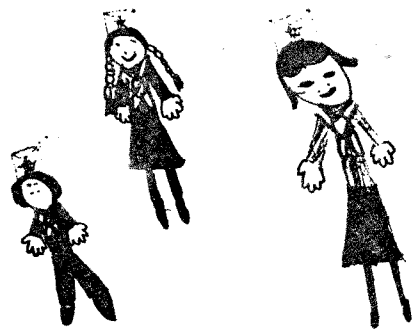
Te besede so trajno izročilo nam, ki živimo v svobodi... Da bomo čuvali ta, s krvjo priborjeni mir!

BABI DEBELJAK

KRAMLJANJE

»Hodimo v osnovno šolo Crniče, ki je od naše vasi oddaljena dva kilometra.« piše Mateja Bovec iz Raven. »Ni nam težko, kadar je lepo vreme, nič kaj prijetna pa ni pot pozimi in verjemite nam, tu in tam si močno zaželim prevoznega sredstva.«

Zvedeli smo še, da je njihova vas veliko prispevala k svobodi in da tudi danes ne držijo križem rok. »Asfaltirali smo cesto, naredili vodovod in še marsikaj postavili, kar sami in brez pomoči drugih!«

Zdi se mi, draga Mateja, da bi se lahko od vas marsikaj naučili! (Napiši, kako ste se lotili lepšanja domačega kraja, poseben sestavek pa naj bo posvečen tvoji rojstni vasi med narodnoosvobodilnim bojem.)

Danes vam predstavljamo tudi risbico »pionirji in cicibani«, ki

nam jo je poslala Irena Skulj iz prvega razreda osnovne šole v Kočevju.

Imenitna je, ni kaj reči!

Da mladi iz tolmunske osnovne šole z imenom Franceta Bevka vsak teden nestrno pričakujejo, kdaj bo objavljen kakšen izmed prispevkov, ki so jih na mladinsko stran »TV 15« naslovili že pred več kot mescem dni, nas je opozorila tovarišica Pavla iz Poljubinja pri Tolmini.

Odgovor je bil tu: za danes smo izbrali »Nepričakovano srečanje« Denise Gorjan in Andreja Peternele iz petega razreda in za objavo sta pripravljena že tudi sestavka »Ostala je zvesta domovina« ter »Ognjeni krst«.

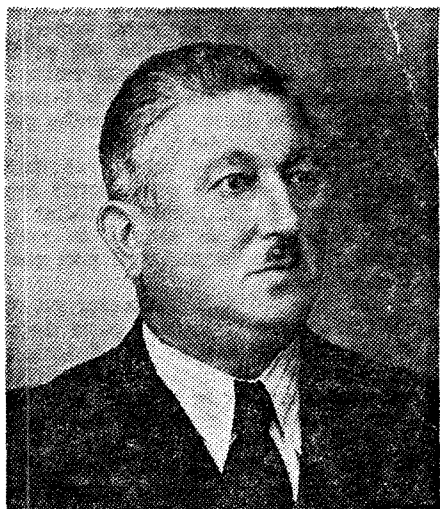
Ste zadovoljni, dragi Tolminčani?

Tjaša Mravlje iz mariborske osnovne šole Franca Rozmana-Staneta bi ob koncu današnjega kramljanja prosili, če nam pošlje fotografijo partizana Balde, o katerem smo pisali v današnji številki našega časnika. To, draga Tjaša, da nestrno pričakujemo ponovnega snidenja s teboj, pa menda ni potrebno posebej poudarjati, saj si sestavkov, kakršen je »Strel ob zori«, lahko samo želimo!

Lepo pozdravljeni!

Milena

TV-15 ZA MLADINO

Franc Kastelic

Nekoč je živela družina, bi lahko zapisali na začetku te žalostne pripovedi. Pravi jo, da je bil oče Franc že v stari Jugoslaviji napreden človek, da se je boril za pravico in resnico in da je tako vzgajal tudi svoje otroke.

Zato ni prav nič čudnega, da so se takoj po začetku druge svetovne vojne začeli prav v njegovi gostilni shajati napredni ljudje in se dogovarjati o uporu. Avgust Jazbinšek, Janez Zupančič, Danijel Lepin, Mavrovič, Jože Hribar, Djuro Špolarevič in Jože Zagorc.

Franc Kastelic je imel štiri hčerke, ki so se skupaj z njim po svojih najboljših močeh vključile v narodnoosvobodilno gibanje. Njihovo delo ni ostalo skrito in tako je belogardist Mirko Filipič takoj po kapitulaciji Italije zagrozil Dragico, da bo ona med prvimi, ki bo dobila strel v glavo.

Svojo obljubo je Mirko Filipič tudi izpolnil.

Ko so Nemci 21. oktobra 1943. leta s tanki vdrli v Novo mesto, jih je šel čakati v Brežice. Povedal jim je vse o delovanju Kasteličeve družine in se z Nemci tudi vrnil v Bršljin. Oče Franc, pa Dragica, Jožica in Dančki, ki so jih

opozorili na nevarnost, so se še pravočasno umaknili na Trško goro in le Marice, ki je dan poprej odšla k partizanom, ni bilo med njimi.

Nemški poveljnik je po vsej sili hotel vedeti, kje so Kasteličevi in sledil je javni razglas, da se jim ne bo nič zgodilo, če se vrnejo domov.

Dragica, ki še ni pozabila Filipičeve grožnje, se je vrnila najbolj upirala,

leta so Nemci poklicali Kasteličeve hčerke in jim ukazali, naj gredo z njimi. Jožica je bila takrat stara dvaindvajset let, Dragica štirindvajset let, Danči pa komaj osemnajst let. Bile so mlade, polne življenja, a so morale vsmrtni.

Strelji so odjeknili okrog pete ure zjutraj.

Ubil jih je sedemnajstletni Nemec.

Kasteličeva družina iz Bršljina

Na nekdanji Kasteličevi (danes Kumpovi) hiši je vzdana spominska plošča z napisom: »Nemški okupator je tukaj zverinsko umoril očeta Franca Kastelica in njegove hčerke Dragico, Jožico in Danico ter Ivana Obreza.«

a je na koncu le ustregla očetovi želji. Vrnili so se okrog šeste ure zvečer. Čez noč so bili priporniki v domači hiši, drugi dan pa so jih premestili v Hrastarjevo hišo v Bršljin. Poleg je bil tudi Ivan Obreza iz Novega mesta, ki so ga zalotili v Bršljino, ko se je s polnim vozom odpravljal k partizanom. V noči od 22. na 23. oktober 1943.

Jožica, 22 let

Ta se je po treh mesecih vrnil in je rekel, da svoje dejanje zelo obžaluje. »To nisem hotel storiti, a sem moral!« Povedal je tudi, da je nemški oficir pobral padlim vso zlatnino, ure in druge vredne stvari. Na mestu, kjer so za svobodo darovale mlada življenja, jih je pokopal Martin Rifelj iz Bršljina, čez nekaj dni pa jih je dala teta po-

Danica, 18 let

Dragica, 24 let

kopati v Ločni.

Očeta so ustrelili 23. oktobra 1943. leta na stopnišču Hrastarjeve hiše, poleg pa tudi Ivana Obreza.

»Se dobro niso začele živeti, a so morale pasti pod fašističnimi strelji.« se svojih sester s solzami v očeh spominja Mara, edina, ki je ostala živa od Kasteličeve družine. »Bile so vesela, dobra dekleta in ljubile so svojo domovino.«

Na nekdanji Kasteličevi (danes Kumpovi) hiši je vzdana spominska plošča z napisom: »Nemški okupator je tukaj zverinsko umoril očeta Franca Kastelica in njegove hčerke Dragico, Jožico in Danico ter Ivana Obreza.«

Tudi meni, ki sem zapisala to žalostno pripoved, je bilo hudo. Skoraj verjeti nisem mogla, da se je kaj takega dogajalo! In če mi ne verjamate, obiščite tovarišico Maro Kump, rojeno Kastelic, ki danes živi v Bršljini št. 5, pa bo še enkrat obudila spomin na dni, ko je za svobodo padla skoraj vsa Kasteličeva družina.

Kajti spomin na Franca Kastelica in njegove hčerke ne sme nikoli umreti.

MIROSLAVA PUŠ

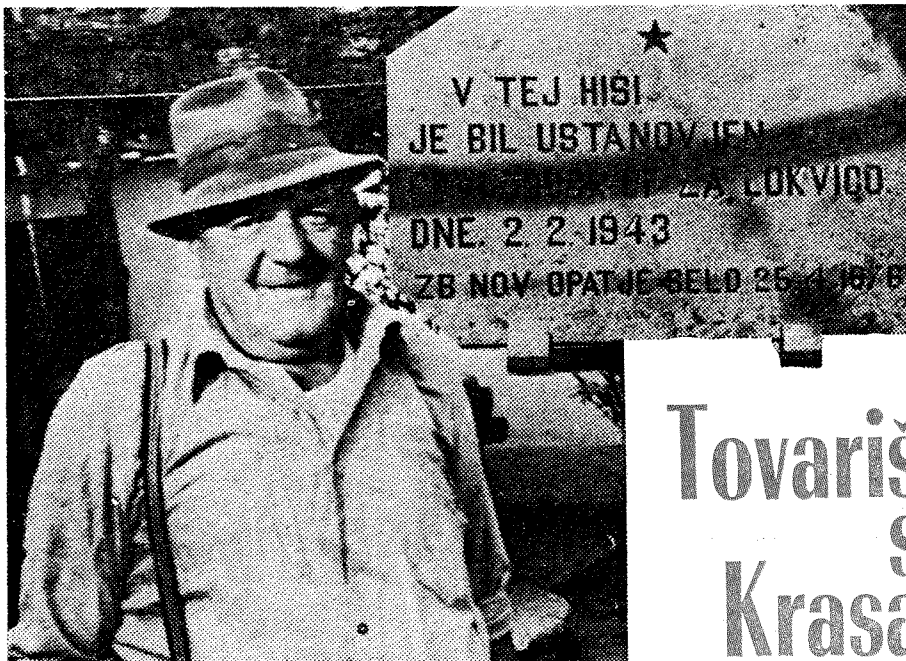
Spodnji Kras je poln zelenja in videti je kot vrt. Vsaka ped zemlje je obdelana in še dvorišča, borjače, prekrivajo kot strehe prastare trte, ki še vedno rodijo. Hiše v naseljih so strnjene druga ob drugi in še vedno so naseljene. Ljudje so kljub divjanju dveh strašnih vojn v življenju enega samega roda ostali priklenjeni na to lepo zemljo in še bodo ostali na njej. Vztrajali so tam več kot tisoč let, čeprav so jim valovi vojn v teku stoletij prizadejali že toliko gorja. Ostali so zvesti svojemu rodu in zemlji.

V bližini Opatjega sela, nedaleč od državne meje, leži vas Lokvice. Pred vodom v hišo s številko 29 je Združenje borcev NOV Opatje selo aprila letos dalo vzdati spominsko ploščo, ki pravi, da je bil tam ustanovljen 2. februarja 1943 prvi krajevni Narodnoosvobodilni odbor. V hiši živi gospodar Anton Blažič. Rodil se je leta 1902 in še vedno je možak in pol. Pogovor z njim se je začel z vprašanji o prvi svetovni vojni, kajti tod je potekala doberdobska fronta. Njene sledove je poznati edinole na lepo izklesanem vodnjaku, ki ga manjka ena osmina; za spomin so skrbno samo grobo zazidali. Hišo so popravili, ko se je družina vrnila iz begunstva na Češkem. Drugo je ostalo samo v spominu.

Toda hujše se je začelo potem. Italijanska okupacija in z njo fašizem sta povzročila dolgotrajnejše gorje. Bilo je pač tako kot povsod na Primorskem. Ljudje so spet vztrajali, delali in garali dokler ni napočil čas narodnoosvobodilnega boja.

Toni je bil zaposlen kot strojnik v koštanjeviškem kamnolomu, ko se je začelo. Program Osvobodilne fronte mu je obrznil pokojni Marij Peric, prvoborec iz Vojšćice. Skupaj sta agitirala med delovnimi tovariši in sovaščani. Organizirala sta tudi zbiranje denarnih prispevkov. Z veseljem se spominja, kako so bili zavedni, kajti pomoč so kmalu začeli dajati sami od sebe, ne da bi jih bilo treba opominjati. Seveda so bili v kamnolomu sami Slovenci razen lastnika, ki je bil Italijan. Po Pericevi zaslugi je v jeseni leta 1942 prišel k Toniju domov Maks Dugolin, prvoborec, doma iz Skrbine. Na visoko obzidanem kraškem dvorišču je

PODOBE NASIH LJUDI

bilo varno in predvidela sta tudi možnost za pravočasen umik. Na tam dvorišču se je odtlej zbirala mladina. Po Pericemal in Dugolinovem odhodu je Toni moral pristopiti tudi k starejšim. Moral je biti previden kljub splošnemu navdušenju ob vesteh o uspehih partizanov. Vsakogar je bilo treba skrbno pretehtati, kajti v kupu žita je lahko najti tudi plevel, policijski teror pa je bil na višku.

Fašistični policaji so prišli v Opatje selo že nekega februarjskega jutra v letu 1942. Začeli so pobirati vse za vojsko sposobne moške. Toni je imel tedaj komaj štirideset let. Razumel je, da jih bodo s silo poslali v posebne bataljone na Sardinijo in Sicilijo. Začel je tuhtati, kako bi se jim izmuznil. Tako mu je prišlo na misel, da je lahko oproščen služnje vojske, kdor ima veliko število nedoraslih otrok. Teh Toniju ni manjkalo, saj jih je imel doma nič manj kot sedem:

4 sinove in 3 hčere. Pristopil je k orožniškemu podčastniku in mu to povedal, vendar mu le-ta trenutno ni mogel pomagati. Z drugimi vred so ga odpeljali v Trst. Naslednji dan jih je začel zasliševati neki major. Temu je ponovil zadevo o velikem številu otrok. Dobro se je znal tudi tokrat: majorja je poslal domov. Odšel je skupaj s sovaščanom Stankom. Bila sta pred zaporom, ko sta zgedala kupino znancev iz Nove vasi, ki so jih policaji pravkar pripeljali z racije. Zakaj jih ne bi povraščala, če bi ju peljali domov? Slišala sta namreč bila, da se vračajo. Spet sta se znašla. V varstvu do zob oboroženih fašističnih policajev sta se varno in brezplačno pripeljala prav v Opatje selo. Za te policaje nista bila sovražnika, ker jima nadrejeni niso dali ukaza, da ju preganjajo.

Tudi pozneje se je bilo treba znajti še velikokrat, pa je šlo v redu. Na doma-

čiji so se stalno oglašali partizanski kurirji. Dostikrat je moral opravljati ta posel. Zadnje leto borbe je bil v hiši celo obveščevalni center.

Po kapitulaciji Italije so tudi Kraševci množično odhajali na Vojgrsko po orožje in od tam na goriško fronto. Toni je bil najprej dodeljen enoti, ki je na Volčji dragi urejala promet. Tam so se kmalu spopadli s prodirajočimi Nemci. Morali so se umakniti nazaj na Vojgrsko in nato gor do Predmeje. Tri mesece je ostal pri saniteti, dokler niso ranjencev odpeljali v gozdove. Po hudih nemških napadih je komandir Modras odpeljal preostale borce v dolino in od tam na Kras. Toni se je moral vrniti domov in se lotiti dela na domačem terenu. Postal je vojaški referent doberdobskega rajona.

Pripovedoval je tudi o zadnjih mesecih vojne. Glavni sovražniki so postali četniki in domobranci. Tisti bradači so nadlegovali ljudi vsak dan. V vasi ni bilo niti enega, ki bi verjel njihovim pravljicam. Bili so navadni divjaki. Komaj sto metrov od Tonijeve domačije je spominska plošča na mestu, kjer je odkril trupla dveh domačinov iz Brestovice in dveh italijanskih borcev, ki so jih umorili četniki. Ob osvoboditvi je bil v Gorici. Po ulicah so ležali mrličji, ki jih je pustila za seboj četniška drhal. Tam je tudi prvič videl ameriške vojsake. Pravi, da je že po njihovem obnašanju sklepal, da nam bodo slabi zavezniki.

O tem je razmišljal tudi med veliko manifestacijo na glavnem trgu, Travniku. Naši ljudje na Krasu niso mogli biti zadovoljni z zahodnimi zavezniki. Kako naj bi bili, ko so hoteli še njih odtrgati od matične domovine, za katero je bilo treba dati toliko žrtev? Sedanja meja gre po domačih gmajnah in Doberdob je bil Toniju domača vas, odkar živi; zdaj je na oni strani. Zato je veselje ob priključitvi grenila grenka kaplja žalosti. Zaman je bilo postavljenih precej slavolokov, ki so zavezniškim komisijam dopovedovali, da tudi tam žive Slovenci.

Zdaj je bolje. Meja je odprta. V čustvih je ni, zakaj naši onstran meje so ostali prav tako naši. Kar je našega pa bomo znali braniti kot smo storili v vsaki nevarnosti.

Toni je ostal skromen in ponosen Kraševac. V komisiji ZB NOV Opatje selo opravlja delo v zvezi z dodeljevanjem priznavalnica. Zelimo mu, da bi še dolgo let pojasnjeval mlademu rodu, kaj pomeni spominska plošča na njegovi hiši.

POLDE VRBOVŠEK

FRANC ŠETINC: V naslednjih številkah TV-15 bomo objavljali v nadaljevanjih tri odlomke iz knjige Franca Šetince »Izgnanci«. Knjigo je izdala Partizanska knjiga.

IZGNANCI

Ko je nekdo izmed izgnancev stopil k oknu, da bi dal vojakom znamenje, naj ne streljajo, je priletela v dvorano ročna granata. Pri pogradih pod oknom je eksplodirala. Dvorano je napolnila groza, vse je preglasil otroški jok.

»Jezus, zadeta sem,« je kriknila neka ženska.

Vojak se je spet stisnil k zidu in se pripravil, da vrže v dvorano drugo granato. Ze je dvignil roko, ko je drugi vojak zakričal:

»Halt, die Kinder sind...«

To je pomagalo. Vojak je zagnal že aktivirano ročno granato proti sadovnjaku. Potem je še sam skočil tja, se povzpela na ograjo in tam negibno obležal. Kroglja ga je zadela naravnost v čelo. Najbrž ga je ustrelil kak Poljak iz svojega skrivališča.

Granata je ubila Hotkovo mater in hčer, sina je ranila. Tudi Vidmarca je bila mrtva. Blaževčevi je porezalo noge, čevlji so bili polni krvavega človeškega mesa.

Hotkov fant se je med živžganjem krogel odplazil proti Pilgramshaimu, da jim sporoči žalostno vest o mrtvih in ranjenih. Ko se

je z nadčloveškimi napor prebil do taborišča, so bili tam že nemški tanki. Izgnanci so se pripravljali na dolgo pot v neznanost.

Februarsko jutro, ponedeljek, jase in mrzel, od severa je bril veter. Nemci so prodirali proti Gross Rosnu.

Dolga kolona taboriščnikov iz Pilgramshaima in Eissdorfa se je pomikala proti Freiburgu. Nekateri so imeli srečo: v vasi so našli vozičke ter samokolnice in nanje naložili borno imetje pa tudi starčke in otroke. Zalostno so zrlji na pokopališče vojne. Ob cesti so se kopičile odvržene stvari, prazne granate, uničeni topovi, prevrnjeni tanki.

Pod drevesi ob potoku je taborila esesovska enota. Malo vstran so vojski nameščali protitankovske topove. Ob neki hiši so se stiskali sestradi in premraženi ruski ujetniki in oprezovali za odpadki.

Ljudi je obhajala groza. Znašli so se sredi človeške bede. Mizerija življenja. Kamorkoli si se ozrl, povsod obup malodušje, strah. Ljudje so bili kot množica utapljajo-

čih se, ki se z zadnjimi močmi oklepajo življenja.

Nad glavami beguncev je priletelo letalo. Še preden so popadali v jarke, so začele krogle udarjati v ravni črti po sredini ceste, kakor da jo hočejo razparati. Nedaleč se je splašil konj, se utrgal od voza in zbežal na polje.

Na občestnem kamnu je obsedel stariček klove kakšne narodnosti in vere. Ves betežen, skoraj bel, kakor izklesan iz belega marmorja, iz kamna smrti. Prispel je do konca življenja, vsega je bil sit, morda je že zmrazil.

Begunci so prišli do postaje. Ukazali so jim, naj si najdejo prostor v prenapolnjenem vlaku, zadnjem, ki bo odpeljal proti zahodu. Morali so pohiteti, saj so Freiburg spet obsuli z ognjem. Nekdo je pripovedoval, da so Rusi v naskoku zavzeli Strigau.

Ljudje so tekali od vagona do vagona. Povsod je bilo vse polno. Ljudje so opravljal potrebo kar v vagonih, sredi med begunci, tako zelo so se bali za svoj prostor. Vsi so morali stati, sicer bi lahko koga pohodili. Iz nekega vagona so izvlekli mrliča. S konca vlaka so esesovci vpili, naj vlak že odpelje.

Nekateri so si poiskali prostor na odbijajih. Mnogo jih je čepelo na strehah vagona. Nekdo se je skušal splaziti naprej do tenderja.

»Vsak trenutek se bodo prikazali Rusi,« so si tiho želeli izgnanci. Takrat še niso vedeli, da jih ločijo od svobode še trije dolgi meseci in da jih bodo šele v maju osvobodili Američani. Takrat se bo doma že zapolnilo belo češnjevo cvetje. Vlažna zemlja bo lakotno čakala, da jo zorjejo, trte, da jih obrežejo. Da bi se le vojna končala!

V Hermsdorfu so se dobro pripravili na sprejem beguncev iz Pilgramshaima. Vodja taborišča Tilche je že nekaj dni nataknilo vplil po taborišču:

»Sami zločinci, le naj mi pridejo v rokel! Pri meni bodo kri scali...«

Pred nekaj dnevi je prišel od nekod kreisführer Ringmann. Z vodjo našega taborišča sta dolgo stikala glavi. Nekega dne sta se odločila, da se odpeljeta proti Strigauu. Po vsej sili sta hotela priti do izgnancev v Pilgramshaimu in Eissdorfu. Primanjkljaja, ki jima je nastal v knjigovodstvu živih ljudi, nista mogla kar tako opravičiti.

Ko sta se praznih rok vrnila v Hermsdorf, sta klicala apel. Kar najbolj grozljivo sta opisala hudodelstvo ljudi, ki so poča-

kali Ruse, namesto da bi se umaknili proti zahodu.

Pozneje so pravili, da sta prišla komaj do predilnice pri Strigauu, naprej nista mogla. Baje sta se morala več ur tiščati v jarku, dokler ni prenehala ruska kanoada. Ko sta se umikala, ju je v neki vasi napadel ruski lovec. Tudi nemške patrulje so ju večkrat ustavile.

»Tadva ne bosta nikoli več silila na fronto,« so se jima posmehovali izgnanci v Hermsdorfu. Zavidali so tistim v Pilgramshaimu, ki so morda že svobodni. »Rusi jih bodo po najkrajši poti poslali v domovino...«

Jaz sem bil tačas zaposlen pri. tvrdki O. Opitz. Lastnik je imel poleg dveh prodajalnih večje skladišče, iz katerega je oskrboval z živili ujetniška taborišča. Tudi našemu taborišču je večkrat preskrbel pokvarjeno blago: smrdljive kvarglje, gnij krompir plesnivo marmelado, kislo zelje in podobno. Skuto je vedno razredčil z vodo. Za izgnance in vojne ujetnike je bilo vse dobro...

(se nadaljuje)

Skupina slovenskih izgnancev v taborišču Mittelsteineglatz v Sleziji.

TV 15

Glavno Zvezo združujeta borci NOV in Zveze rezervnih vojskih starejših Slovencev

»TV 15« izhaja vsak teden — izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva cesta 28 kot glasilo Zveze združenih borcev NOV in Zveze rezervnih vojskih starejših SR Slovenije

Glavni in odgovorni urednik
SILVO TERŠEK

Novinarji: NEVA MUŽIC, ANDREJ SKALERIČ,
MILENA STRAJNAR, POLDE VRBOVŠEK

Tajnica uredništva: MARA OKORN

Telefon uredništva 327-780

Uprava in naročniški oddelek »TV 15«: Miklošičeva cesta 28, pp 598 XI., 61000 Ljubljana; Tekoči račun 50100-678-45195 pri SDK Ljubljana, telefon 320-486

Letna naročnina 100 dinarjev, za inozemstvo 130 dinarjev — posamezna številka v kolportazi 2 dinarja

Rokopise poslijte na naslov: Uredništvo »TV 15«, Miklošičeva cesta 28, pp 598, 61001 Ljubljana — Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po menju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 421/1-72 od 12. 4. 1974 se za »TV 15« ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov

Tisk in klišaji CGP Delo, Ljubljana, Titova 35